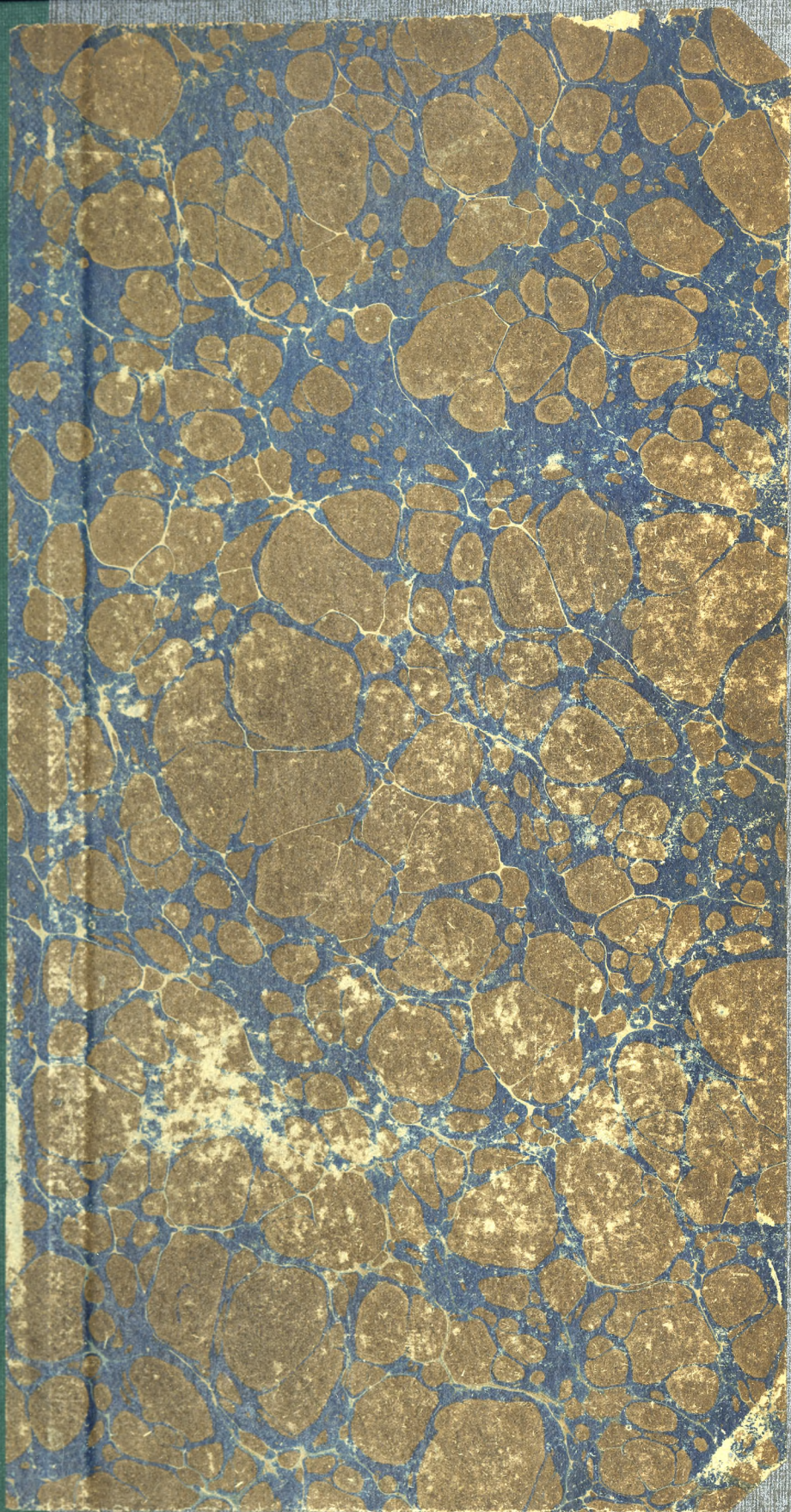

Politikai
röpiratok.

145.

145
—
1282

A

magyar nemzeti politika

helyes iránya.

Szent-György Vincenzól.

A tiszta jövedelem a „Széchenyi Emlék” alapja növelésére fog fordítottatni.

A fordítási jog fönttartatik.

4.

BÉCS.

Kiadja Gerold Károly fia.

1862.

Tartalom.

Nyílt levél Gróf Apponyi György Országbíró Ur Ö Nagyméltóságához	III
I. Bevezetés.....	1
II. A napi sajtó s jelen helyzetünk.....	2
III. A passivitas jelenleg nem sikeres politika	6
IV. Az octóber 20-ki Diploma.....	9
V. Az alkotmányos élet	13
VI. Az országgyűlés s az országos közvélemény	17
VII. Az 1848-ki országgyűlés.....	20
VIII. Nézet-különbség.....	30
IX. A követendő út.....	32
X. A megoldás lehetősége.....	34
XI. Az elfogadandó kormányrendszer megvitatásának szükségé.....	38
XII. A közös ügyek.....	51
XIII. Nemzetiség	58
XIV. Erdélyi Unio.....	61
XV. Vallásszabadság	63
XVI. Egy független előleges tanácskozmány.....	68
XVII. Jog-folytonosság és alkotmány megsemmisülés.....	73
XVIII. A jog-egyenlőség.....	80
XIX. Zsidó-Emancipatio	—
XX. A sajtó kezelőjéhez	81
XXI. Zár-szó	85

A

magyar nemzeti politika

helyes iránya.

[Szent-Ivány Vincélől.]

A tiszta jövedelem a „Széchenyi Emlék” alapja növelésére fog fordíttatni.

A fordítási jog fönttartatik.

BÉCS.

Kiadja Gerold Károly fia.

1862.

I. Rien ne fait tant de mal dans le monde, qu'un mensonge, qui ressemble à la vérité*)!

II. Mely nemzet a valónak szövétnekét el nem tapossa, az igazságnak gyáván hátat nem fordít; gyengeséginek felfedezőit, megtámadóit, nem üldözi; de bátran tekint a maga-megismerés keserű tükrébe, nagylelkűleg elismeri önhibáit, s nemes szellemtől lelkesítve, hathatós javulásnak indul, — annak sírja ásva még nincs.

*) A világon semmi sem tesz annyi rosszat, mint a hazugság, mely az igazsághoz hasonlít!

**) Gróf Széchenyi István Alsó-Fejér Vármegye Rendeihez 1835-ki november 9-én Pozsonyban írt leveléből.

Nyílt levél

Gróf Apponyi György

Országbiró Ur Ő Nagyméltóságához!

Ha jól emlékszem, 1848-ki márczius 16-ka volt azon eseménydús nap, midőn Ön, szive legbensőbb barátja, a már Istenben boldogult B á r ó J ó s i k a S á m u e l Erdély kancellárával egyetértve, leléptek a testvér haza kormányáról, melynek élére Önöket a fejedelem s nagy számú honfitársaiknak bizalma helyezé.

A jóságos fejedelem ekkor két leghűbb magyar tanácsosától fosztatván meg, felséges személyét s kormánya vezetését azokra bizá, kik Önök politikai ellenei valának!

De ne fejtegetjük tovább az események menetét, melyek a hazai történelem lapjait fogják egykor gazdagítani, a nélkül: hogy Magyarországnak múltékony dicsősége mellett, fainak „bölcsességéről“ tehetnek bizonyosságot.

Ön és idvezült barátja hazafiui kötelességet véltek teljesíteni, midőn a testvér magyar haza kormányáról visszaléptek, mert politikai becsületességük érzetében azt hívék: hogy a „párisi vihar“ szele által Posonyban is felkerekedett fergeteg csillapulni fog, ha a kormány addig vallott elvei más irányzattal váltatnak fel; mert azt hívék, hogy hibázhatván felfogásukban, sietniök kelle visszavonulásukkal legalább boldogítani a hont, melynek vágyait félreismerheték?!

Ám de mennyire csalódtak! Tizenkét évek szenvedései tanuskodnak mellette, hogy a csere meg nem felelt a meglepetett jószívű fejedelem bizalmának, s nem felelt meg a nem kevésbé felriadt nemzet várakozásának sem!

Nagyméltóságod távol nézője volt utódjai szerencsétlen sáfarkodásának. Ön hazafiúi ösztönétől vezéreltetve, ha őket tetteleg nem is gyámolíthatá, törvényszerű engedelmisségének példája által könnyíteni igyekezett feladatuk nagyszerűségét.

De az események nagyobbak az embereknel; s ők, kik oly könnyűnek vélték a kormányzást, annak nehézségei alatt csak hamar összeroskadtak, s magukkal rántották a hazát, melyet boldogítani kívántak.

És Ön csak akkor sietett nemes tétlenségéből ismét előre, midőn azok, kik hivatva valának a hazát megmenteni, balul értelmezett hivatásuk teljesítésében elmerültek. Nagyméltóságod hazafiúi buzgalommal törtetett ekkor ismét előre, hogy megmentse a hazának azt, mi még menthető volt; hogy szerezze az uralkodónak vissza azt, mi nélkül el nem lehetnek a királyok: „népei szeretetét és bizalmát.“ *)

De a végzet másképp akarta. Ön hűséges és bölcs tanácsai azok által utasítottak vissza, kik a király és nemzet közé tolakodtak. Ön jobbagyi hűséggel és kitartással ismételte hazafiúi törekvéseit, de ismételve elutasított. **)

*) Az 1849-ki év elején Ő cs. k. a. Felsége „közvetlen“ parancsára egy tisztán magyar államférfiakból alakított bizottmány arra hivatott fel: hogy az akkori nehéz viszonyok közt fentartott „ostromállapot tartamára“ a közigazgatás és törvénykezés ideiglenes kezelésére a „magyar alkotmány alapján“ czélszerű s a nemzet szellemének megfelelő szabályokat dolgozzék ki, s azokat megerősítés végett, Ő Felsége elé terjessze. E jó indulatú szándékot a meghívottak felhasználni köteleességüknek ismervén, — munkálkodásukat Bécsben nem csak megkezdették, de már már be is végezték: midőn az időközben megjelent márczius 4-ki alkotmánnyal „meglepettek“. Ez ellen — Magyarországot illetőleg — e bizottmány tiszteletteljesen tiltakozott; sőt más részről kitűzött feladását, ezen, befolyásán kívül keletkezett államtény által megzavartnak, feleslegesnek, s az óhajtott kibékülésre nézve czéltévesztőnek nyilatkoztatván, legfelsőbb helyről nyert megbizását önként megszüntnek jelenté ki. Azonban a legkielégítőbb, sőt azon választ nyerve, hogy a közbejött körülmények által a bizottmány működése érintetlen hagyatik, megkezdett művét teljesen bevégezte, s eljárása eredményét legfelsőbb kezekhez le is tette. E bizottmány következő tagokból állott: Gróf Apponyi György, volt magyar királyi főkanzellár elnöklete alatt: Bárá Jósika Sámuel, volt erdélyi kanzellár; Zarka János, volt Personális; Ürményi József, volt tolnai főispán; Szent-Iványi Vincze, volt magyar királyi helytartósági tanácsos, Gróf Barkóczy János és Gróf Dessewffy Emil.

E magyar bizottmány javaslatai felett ép már megindítottak a ministeri tárgyalások, midőn a debreczeni ápril 14-ki határozat hire Bécsbe eljutott!! a többi elképzelheti magának minden okos ember, s tudjuk tapasztalásból!?

**) Értsd a némely hazafiak által két ízben Ő cs. k. a. Felségéhez intézett s országoszerző ösmeretes tartalmú kérelmeket.

S meg kell jegyezni, hogy ez ép akkor volt, midőn a nemzet kész volt elismerni tévedéseit, hogy elévülhetlen jogait minél előbb élvezhesse. Hasztalan volt minden törekvés, és országszerte észrevehető volt már a csüggedés és elkeseredés azon neme, mely jót soha sem szokott jelenteni.

Nagyméltóságod azonban ekkor sem szünt meg reményleni, és a hazai közönség nagy részének kárhóztató ítélete daczára bement a birodalmi tanácsba, hogy hazafiúi törekvéseinek érvényesíthetésére újabb, tán egy utolsó próbát tegyen.

A férfiúi kitartás s becsületes munkásságtól ritkán tagadja meg Isten áldását; a mint is Ön s néhány magukat feláldozó hazánkfiainak, s általuk jogos igazaink érdekében megnyert több rokon elvű, bár fajra idegen barátoknak végre is sikerült a fejedelemmel megismertetni a valót, s leleplezni a valótlan — mert csak ez volt szükséges, — és hazánk nem sokára birtokába jutott alkotmányos intézményei egy részének, míg a többire nézve a hazafiak ovatos és ildomos munkásságától feltételezve maradt a teljes és kielégíthető siker eredményének megszerzése! —

Ismerve Nagyméltóságod szerénységét, nem akarom itt bővebben fejtegetni, kinek köszönheti a nemzet leginkább az octoberi eredményt; — de tán azt még sem fogja Ön visszautasítani, ha úgy fejezem ki magamat, hogy ennek előidézésénél Nagyméltóságodnak is volt egy parányi részecskéje?

Ezt úgy hiszem, széles e hazában nincs ember, ki tagadni merné!

Igaz, hogy mind ez ismét kérdésbe vétetett; s igaz, hogy csak hamar füstbe mentek szép reményeink!

Ily és valódi hazafiakra leverőleg ható állapotban sokan vannak Jobbjaink között is, kik mint mondani szokták, az időtől várják inádott hazánk sorsának jobbra fordulását, s azt hiszik, még pedig komolyan hiszik azt: hogy „mi várhatunk“.

Lehet, hogy igazuk van, mert hiszen a jövő titkaiban ez eshetőség is fel lehet jegyezve sokat szenvedett nemzetünk részére; de én igen csekély felfogásommal e nézetben nem lehetek; s habár tudom, hogy az egymásutáni jövőt nem lehet sem megelőzni, sem tán erőszakolni; de tudom azt is, hogy annak kiérdeklésére — főleg ott, hol attól a haza, a népek várják és reménylik boldogságukat, — törekedni a hon minden gyermekének kötelessége.

E sugallat ösztönétől indítatva, véltem hát én is szerény magányomban hazafiúi kötelességet teljesíteni, midőn igénytelen nézeteimet a hazai közönséggel megismertetni magamat elhatároztam. — E szerény

nézetek nem a pillanatnyi benyomások kifolyásai; azon idő szüleményei ezek, midőn elkerülhetlennek ismertem fel azt, hogy az alaptörvényeink szerint is elválaszthatlan, megoszthatlan, s együttesen birtoklandó és kormányzandó ausztriai monarchiát már csak alkotmányos intézményekkel lehessen kormányozni.

Az elvek, melyekből e nézetek fakadnak, a Sanctio Pragmatica határozványaiban nyíltan bennfoglalvák, mert hiszen egy közös fejedelemnek több országokat együttesen (*invicem et insimul*) külön egymástól független felelős ministeriumokkal kormányozni teljes lehetlenség; már pedig ez volt ép a Pragmatica Sanctio nem csak czélja, de ez „rendeltetése“ is; mely egyéberánt ki nem zárja azt: hogy formailag a monarchia országainak kormányzati alakja egymástól el ne térhessen. Magyarország alkotmánya, szemközt a monarchia többi, abszolút intézmények szerint kormányzott országaival, bár mily lehetett, s lehetne jövőben is; de a mint alkotmányos intézményekkel láttatnak el azok is, azon perczben szükséges a magyar alkotmány „formáit“ akként módosítani, hogy az elfogadott Pragmatica Sanctio értelmében az egész monarchia együttes kormányozhatóságának „lehetősége“ meg ne szűnjék; vagy pedig módosítani kellene a Sanctio Pragmatica érintett intézkedését, „a mi nem lehet“. Magyarországra nézve a Pragmatica Sanctio lényege abban áll, hogy önállása és függetlensége fenmaradjon, de az összes monarchia együttes kormányzatát ne akadályoztathassa; szükség tehát a változott viszonyokhoz képest oly formákat állapítani meg, melyek mind a két irányban meg felelhessenek. — Azonban az octóber 20-kát megelőzőt hosszú időkben nem láttam fent oly dispositiókat, melyek kedveztek volna a jogosságnak, vagy csak a méltányosságnak is; azontúl pedig teljességgel nem oly volt a tér alant: hogy a siker valószínűségével ha csak kísérletkép is fellehetett volna lépni, az úgynevezett közérzület ellenében, oly eszmékkal, melyek a 48-al nem voltak harmóniában.

Egyéberánt sokkal komolyabban vagyok képes elmélkedni, és sokkal szerényebbnek ismerem magamat, hogy sem azon hiedelemben lehetnék, miszerint igénytelen nézeteim közrebocsájtásánál — melyek egyéberánt nem a részletek forumlázására vannak kiterjesztve, de egyedül eddigi tévedéseink felderítése mellett a „magyar nemzeti politika helyes irányára“ utalnak, a szerint, mint ezt én csekélységemben felfogni képes lehettem, — azok osztatlan helyeslésére csak meszsziről is számítanék. Hogy ezt tenni bátorodom, ennek oka a nyomasztó helyzet, melyből mielőbb kibontakozni óhajtana minden hazafi, és azon vágy, a hazát ily nehéz időkben tehetségem szerint szolgálhatni.

És oka mindenek felett, felhívni házámfiái figyelmét a hazaszerte észlelhető hangulat méltánylatára!!

Bármit állítsanak, s tán higgyenek is sokan, annyi kétségtelenül áll, hogy az ország roppant nagy többsége ő s alkotmánya után vágyódik; s hogy Ura Királyával őszintén akarván kibékülni, igen gyanús szemmel tekint minden oly eljárásra, mely fentebbi vágyaival ellenkezik.

Az „intelligentia“ nagy factor kétségen kívül a politikai hadjáratokban, de csak akkor és ott, ha és hol a tömegek rokonszenvére támaszkodhatik.

De lehet-e azt Magyarországon állítani? Lehet-e a „bizottmányokban“ és az országgyűlésen a múlt évben nyilatkozott közérzés bizonyítására a „népre“ a „népek millióira“ hivatkozni? E kérdésre az arany szabadság idejében, midőn Pesten a 200,000 emberből állandott magyar külön hadsereg kiállításáról folyt a tanácskozás, és a miniszterelnök már maga is belátván „collegája“ törekvéseit, a képviselőket a fenyegető vészelyre figyelmezteté, igen világos feleletet adott. A szerencsétlen gróf Batthyány Lajos ugyan is azon alkalommal, hasztalan ellenezvén Kossuth érintett szándékát, ezen nevezetes szavakkal vegzé hosszú beszédét: — „A nép Ő Felsége mellett nyilatkozik“ történt pedig ez akkor, midőn a népet az „urak“ felszabadíták, s midőn Olaszországban folyt a háború; Bécsben az „aula“ vitte a főszerepet; Prágában a világ minden slávjai rendez-voust adtak egymásnak; és „Magyarországot“ a Budapesten székelő nádor-király nevében az „első független felelős magyar ministerium“ vagy is helyesebben mondva Kossuth Lajos, addig soha nem ismert teljhatalommal kormányozta, igazgatta, és „izgatta“ kénye kedve szerint, — az 1848-ki évi augusztus 16-dik napján! —

Azt hisszük, hogy a magyar cabinet elnöke bizonyosan jól volt értesülve a kormánya alatt állott „ország hangulatáról“, s ő mint becsületes, mint fájdalom rászédett ember, kimondá azt, mit Kossuth, ki nehányad magával a zavarban halászni óhajtott, eltagada! Elég az ahoz, hogy a 48-iki pozsony-pesti zajongásokkal bizonyított közérzéslet daczára, a „nép ellenkezőleg érzett“, — s most is bátran hozzá tehetjük, hogy a „nép ezen érzelme az óta sem változott.“

És így szükség bírálat alá venni azt, hogy mi tartóztathatja nemzetünk túlnyomó többsége ezen politikájának érvényesíthetését?

Csak az lesz a másik oldalról a felelet, mert a „közérzéslet“ nem engedi.

S ha ez így van, akkor hasztalan volna természetesen minden törekvés, de hát ép azért szükséges megismerni a maga valójában „az ország közérzetét.”

A mit az ember saját szemével lát, és saját füleivel hall, azon ugyan kételkedni nem lehet; már pedig mindenfelé láttuk lobogni a 48-iki zászlót, és hallók hangoztatni az „1848-at“, lesz erre ismét a válasz!

És én magam is bizonyíthatom ezen állítás valóságát, mert hiszen csak ez volt azon egyetlen egy zászló, melyet az ország tag határai közt mindenfelé kitűzve láttunk; de leemelte-e előtte mind-egyikünk pörge kalapját, az már aztán más kérdés?

Hogy feleljünk tehát e kérdésre, ez az, mit mi óhajtanánk!?

E kérdés pedig, kell, hogy tisztába hozzassék; kell, hogy a felelet világos és őszinte legyen.

Ezen vágytól vezéreltetve, vettem én bátorságot magamnak, Nagyméltóságodhoz intézni tiszteletteljesen e nyílt leveletemet, s ennek kapcsában akartam ismertetni a hazai közönséggel igen szerény néze-temet.

Engedje meg tehát Nagyméltóságod, hogy Önhöz egy oly könyör-
gessel járuljak, mely kétségen kívül a hazai közönség egy igen nagy részének helyeslésével találkozok.

Mi, — mert itt már többes számban kell szóllanom, — a mostani kivételes helyzetet oly „malum necessariumnak“ tekintjük, melyből Felséges Urunktól kezdve, le az utolsó „okos“ emberig, mindenki inkább ma, mint holnap szabadulni törekszik; természetesen ki ki a maga izlése szerint kívánván elérhetni ezen törekvéseit. És mivel ez így van félreismerhetlenül, sokan vannak, kik Önhöz fordulnak hazafiúi fohá-
szukkal, kik reménylnek és biznak a jóban, mert okoskodásuk szerint Nagyméltóságod sem ülne többé „reményvesztetten“ országbirói székében.

E hazafiak száma nem csekély, s ezek nyugtalanul kérdik egymást, de hát mit akar, mit vár, mit reményl Apponyi? És valóban ez az, mit tudni óhajtunk?

Mert bár sok embert megzavart azon kivétel nélküli egyetértés, mely egy Apponyi, Nyáry, Majláth, Tisza, és Isten tudja, mily hangzatú „coalitionális ministeriumot“ helyezett kilátásba, sokan valánk mégis, kik ily képtelenséget ezen rendkívüli időkben sem tudtunk elhinni.

Sokan vagyunk, kik Nagyméltóságod múltjára örömmel emlé-
keztén vissza, Önt vezérünknek szeretnénk megnyerni, — mint oly férfit, ki hű szolgálja hazájának s fejedelmének egyaránt; és mert tudjuk,

hogy bár mily nagy vala is az Önök közti „pesti egyetértés külszine,“ Ön e részbeni meggyőződése nem változhatott!?

Lépjén hát eleinkbe Nagyméltóságod; hozza elő az „avas obsecurítások“ romkamrájából a valódi „magyar“ zászlót, melyet szétzaggatni a 48-sok sem merészkedtek; — de fájdalom, eltakarták eredetiségét, a reá aggatott mindenféle színű, vegyületű, idegenszerű czifraságokkal el annyira, hogy azt a hü nemzet megismerni sem tudván többé, 48-asnak keresztelé. — Ragadja meg hát Ön ezen ős nemzeti zászlót; azt, mely századokon át lobogott a magyar földön, s 1790-ben ülte meg dicsteljes győzelme nemzeti ünnepét! Fogja fel azt s állítsa a 48-as mellé — és mi sokan, igen sokan, habár az ennél kopottabb és bágyadtabb is; — habár az kevésbé kivrívó, mint ez, — „mert nem piros,“ — követni fogjuk hazánk s törvényes királyunk ős jogai védelmében. — És ha látjuk, mint ezt el is ismerjük, hogy nemzeti lobogónk az idő viszontagságai által szenvedett; azon leszünk, miszerint azt kiigazgassuk, hogy az idők viharainak ismét és azontúl is sikerrel, mint ez előtt, ellenállhason.

Ez a mi hazafiúi könyörgésünk, és Ön nagyméltóságu Országbiró Ur meg fogja — remélljük — hallgatni kérésünket; mert az ország birójának feladata igazságot szolgáltatni!

És még csak azt engedje meg Nagyméltóságod, hogy mivel ép ma van gróf Széchenyi István halálozási évnapja, hogy tehát hódoló tisztelettel emlékezvén meg e nagy hazánkfiáról; ép itt, mert helyén van, hivhassak vissza Ön emlékezetébe egy „eseményt“ melynek — mint értesítve vagyok, Nagyméltóságod is tanuja volt; s mely bizonságot tehet arról, mint gondolkodott gróf Széchenyi István „kevéssel“ halála előtt, s mely irányozhatná azon hazánkfiainak gondolkodását is, kik oly sokban és sokat hivatkoznak a boldogultra ép akkor: midőn czéljai és szándékai ellen irnak, beszélnek, és cselekszenek.

Döblingben november 4-én 1859-ben több látogatója lévén a boldogult grófnak; ezek előtt fejtegette ő azon egy idő óta kedvencz eszméjét, melynél fogva egy független hazafiakból álló conferentiát szeretett volna egybegyűjteni kik a „magyar“ teendőkről tanácskozzanak, s a mint mondá, egy „koronázasi esküt“ dolgozzanak ki, mert a régi, ugymond a gróf, többé nem alkalmas, s hogy ezen eskü magában foglalná „új alapjogait“ a nemzetnek és Ferencz József Ő Felségének; s ekkor aztán ez Ő Felségének bemutatnának, s így meg készülvén az „egység,“ tartathatnék országgyűlés, még pedig nem sokára. De ugymond tovább az idvezült gróf,

ő tudja, hogy ezen eszméje ellen lesznek némelyek, s különösen egy „valaki“ a ki mint hallja, „sem minek sem látja idejét“, s kívül nékie mint érzi, sok baja lesz, s ki ellen még tán vastagabb könyvet fog irni, mint az „Ein Blick“! De ő ezzel sem gondol; ő már összeírta az illetők neveit, a mint az ezeket tartalmazó iveket elő is mutatta; s hol Nagyméltóságod neve első volt feljegyezve!! — Igaz, mond még a gróf, hogy szép látvány leend, midőn a legokosabb emberek fognak a „bolondok házában“ tanácskozni. sat. sat. Szó volt még ugyanazon alkalommal Döblingben az ép közeledett primási-jubileum ünnepélyéről, s midőn a gróf arról értesült a jelenlévők egyike által, hogy „Pesten“ elhatároztatott bizonyos „oknál“ fogva nem menni Esztergamba; — ekkor haragra pattant, és sokáig faggatta az illetőt: hogy kik azok, „kik Pesten határoznak“ sat. Szerinte menni kell, kapni kell az alkalmon, s értekezni ott is, mert nincs mit várni, hanem „tenni kell.“

Tenni kellene tehát, „a legnagyobb magyar“ hazánk-fia szellemében is; mert valóban nincs mit várni: ha a magyar hazát akarjuk megmenteni, s magyar alapokon akarjuk továbbá is fentartani!!!

Falun, april 8-án 1862.

A szerző.

A magyar nemzeti politika helyes iránya.

I.

Bevezetés.

Egy összefüggő politikai gondolatot a napi sajtó keskeny hasábjain, vagy pár ivnyi röpiratban teljesen kifejtetni, vagy ép kielégítő alakban formulázni, ellenkezik a napi sajtó rendeltetésével, a menyiben ennek nem lehet messzebbre terjedhető hatást talajdonítani, mint ép csak annyit: hogy az értelmes közönség figyelme azon irányban is felhiva legyen, melyet az értekező a felfogott tárgyra nézve „maga részéről” helyesnek tart.

Többet ennél mi sem igénylünk, midőn arra határozók el magunkat, hogy hazai állapotunkat illetőleg, szerény nézeteinket a hazai közönséggel mi is tudassuk. — Azon független helyzet, melyet az isteni gondviselés kedvező kegyelméből élvezhetni szerencsések vagyunk, nagy előnyünkre válik tiszta hazafiui szándokunk teljesítésénél; mert hála a gondviselésnek, nincsenek vágyaink, melyek elérhetését felőlről akarnók érvényesíteni, s nem csiklándoztat a vágy, alólról megtapoltatni.

E sorok írója hive egy monarchiának, még pedig olyannak, melyet a sors külön eredetű és faju, saját történelmükkel bíró népekből alakított. — De e sorok írója mindenek előtt magyar ember, ki hát még inkább ragaszkodik a „történelem alapján” nemzete múltjához, melynek figyelembe vétele és őszinte méltánylata képes egyedül biztosítani egy szerencsés jövőt.

A dolog megérdemli, hogy felette elmélkedjék minden igaz hazafi; a kitzótt cél pedig követeli: hogy utunkban haladva, az elénk gördülő akadályokat, — ha lehet — megkerülni, — különben pedig elhárítani igyekezzünk.

Mi kiméletesek leszünk dolgok és személyek eránt, de azért az igazságot szembesítendjük a hazugsággal; — mert azt nem engedhetjük meg: hogy a „hazugságra” mint alapra építessék Magyarország függetlensége, szabadsága, és nemzetisége; melyek ez esetben nem volnának egyebek, mint rövid ideig tartó „ámitások.”

Minden szenvedélyesség nélkül megtámadjuk tehát a tévedéseket, és elmondjuk röviden szerény nézeteinket azon politikáról, melyet magyar nemzeti szempontból — figyelemmel azon sajátságos helyzetre, melyet Magyarország Európában elfoglalva tart — helyesnek, s azért sikert ígérőnek ítélünk.

S ennyi legyen ez úttal elég azon következhető megjegyzésekre, hogy az író magát még most megnevezni szükségesnek nem látta; nem pedig főleg azért, mert célunk — vajha sikerülne — utat nyitni egy higgadt és komoly politikai discussiónak, melyet az eddigi tapasztalat szerint nélkülöznünk kelle.

A névtelenség firmája alatti vitatkozás sok előnnyel bír; — mert ez esetben kénytelen a közönség inkább foglalkozni az ügygyel, mint a személylyel, a mi pedig ép megfordítva áll ott, hol a szerző neve tudatik. — Nevekhez kivétel nélkül rokon- és ellenszenvek kötvék; ezt akartuk hát kikerülni, nehogy a személy rovására az ügybirálat nehezitessék.

II.

A napi sajtó s jelen helyzetünk.

A kivételes állapot ideje alatt, több politikai nézeteket közlöttek már a lapok, s hogy ezek között volt olyféle is, mely a kormány helyeslését nem bírhatná megnyerni, ezt mondani tán felesleges. S ily czikkek még is bántatlanul jelenhettek meg, jelélül annak: hogy a kiméletes discussiót a kivételes helyzet sem akadályoztatja.

Kétségen kívül áll, hogy lehetnek kívánatok, melyek közzététele nem csak meg nem engedtetnék, de a mostani állapotban a haditörvénysszékek megbosszulása alá is utasíthatnának; mi azonban azt hiszük: hogy az efélék lehetnek ugyan némelyek izlésére, de Magyarország regenerációjának biztos alapjául nem fognak szolgálni soha.

S itt közbevetőleg legyen szólva, mi teljességgel nem tudjuk belátni, hogy például a „Pesti Napló” mint állithatja azt, miszerint ő a mostani helyzetben a politikai vitákba nem vegyülhet. — Miért? tán haditörvénysszék elé állítanák szerkesztőjét azért, ha kimutatná, hogy

a 48-iki parlamentális centralisatio a megyei önkormányzattal összefér? mi azt hisszük, hogy a ki ilyesmit állithat büntetlenül, azt büntetlenül be is bizonyíthatná.

Azonban nekünk úgy látszik, hogy a „Pesti Napló” é kérdésnél soha sem szünő kivételes állapot nyüge alatt vesztegel; mert hiszen azt már csak nem állithatja: hogy octóber 20-a óta múlt évi november 5-eig s így egy álló évig nem lett volna módjában büntetlenül e részben nyilatkozni, vagy is helyesebben szólva, nem csak állítani, de be is bizonyítani: hogy a 48-iki ministerialis centralisatio mellett az ő s megyei municipális rendszer maga teljes, törvényeinkkel biztosított, s a nemzet előtt most is nagy becsben álló jogkörével összefér; — a mint különben ezt a „Pesti napló” minden vezérei és levelezői szakadatlanul állítják, de a bizonyítással adósak maradnak.

A „Pesti Napló” s ez a lehető legkényelmesb hazafiság, mely hallgatását még érdemül is kívánja magának felrovnai. — Felelős szerkesztője Bárány Kemény Zsigmond aláírása alatt márczius 18-iki számában lapja élén egy cikket hozott, mely egy részről arra is volt számítva: hogy a centralisták nyugodjanak meg a „Napló” halgatagságán, s vegyék ezt azon bölcsességnek, mely politikájának sarkköve. — „Mily tevékenyek voltunk tavaly” így szól az érdemes szerkesztő, „mennyit zörögtünk, mozogtunk, oráltunk, restauráltunk, meetingeztünk, terveztünk, reméltünk, aggódtunk, s izgattuk magunkat és a közvéleményt.”

És ez mind igaz, — utolsój betűig igaz. De még hozzá tehetne volna a tudós szerkesztő azt is: hogy mennyire jól esik most az országnak élvezhetni azon derekas izgatásoknak gyümölcseit!?

Azonban halljuk tovább a vezércikket. „Hát most miért nem tesszük azt?” mondja egy kitünő költőnk és szerkesztőtársunk?

„Mert nem lehet”!

Ezen ritkított betűkkel irtt „nem lehet” annyit akar jelenteni: Hogy a centralisták valósággal azt higgyék, mintha Isten tudja mily békák tartanak lekötve ezen érdemes szerkesztő tollát, és hogy higgyék azt is, — a minek megfajtására a „Napló” már saját táborából is szorítatik, mintha ezen centralista közlőny valóban képes volna be is bizonyítani azt, mit annyiszor állított: hogy a felelős ministerium centralizáló rendszerével, a megyék autonomiája összefér.

Hogy ezen tactica az együgyűekre meg teheti hatását; azt mi ép úgy elhiszük, mint különben azon sem kételkedünk: hogy az érdemes szerkesztőnek mind azt, a mi tőle kívántatnék, megírni nem lehet. —

De hiszen mi nekünk semmi közünk azokhoz, miket a „Pesti Naplónak” megírni nem lehet; mi azzal szeretnénk foglalkozni, a mit ő megírhatna — ha tudná és akarná.

Van azonban e cikkben egy olly eszme, melyet hazánkfainak figyelmébe ajánlunk, s óhajtjuk: hogy valósíttatnék. Ezen életre való eszme következő sorokban fordul elő:

„Azok, kik az országgyűlés nézeteiben nem osztoznak, párt-kötelességet teljesítenek, vagy lelkiismeretüket nyugtathatják meg; ha indítványoznak, ha terveket készítenek, s ha a meghamisítottnak vélt közvélemény helyett a szerintök igazira hivatkoznak. Más országokban is ez a szokás.”

Arany szavak, s mi ezek fontosságától annyira áthatva érezzük magunkat, hogy tulajdonkép ezek által indíttatánk, szerény nézeteinket, egy összefüggő politikai gondolat alakjában a hazai közönséggel megismertetni, s biztítani elvbarátinkat arra; miszerint kövessék a „Napló” tanácsát s a nélkül, hogy a közvéleményt meghamisítottnak mondanák, törekedjenek kimutatni azt: miszerint a „Napló” s véle a hazai sajtónak legnagyobb része ép úgy, mint az országgyűlés is, az ország valódi közvéleményét félreismerék. —

Ezen hiedelem jogosultságának lehetőségét mi az 1848-iki országgyűlés folyamának példájából nem alap nélkül meritjük.

Mily példa-nélkülinek látszott az utolsó pozsonyi országgyűlés egyetértése a párizsi forradalom hire után, azt az ott voltak tudják, azok pedig, kik akkor Pozsonyban nem valának „Báró Kemény forradalom után” irt jeles könyvéből olvashaták.

E jeles munka, mely pedig az akkori események folytán 1850 elején s így csak hamar megjelent, s melynek becsét neveli a szerzőnek az akkor győztes párt jelesbjeivel ismeretes baráti összeköttetése, hű tolmácsa a 48-iki márcziusi napoknak. Szerzőjének tisztelt jelleme pedig elegendő kezesség arra: hogy szavainak, mint egy szem- és fültanu szavainak különben is teljes hitelt adhassunk.

A „Pesti Hirnök” sok idézetet használt e jeles könyvből, s mi nem tarthatjuk most czélszerűnek abból egyes tételeket kiszaggatni, mert óhajtának: hogy hazánkfiai az egészet olvasnák el; — mi elégnek tartjuk ez uttal hivatkozni reá, hogy kibizonyítottuk legyen: miszerint a párizsi forradalom után elnémult az országgyűlésen minden párt, s Kossuth Lajos kerekedett felül, s lőn ura a helyzetnek, s irányzotta nem csak, de képezte a közvéleményt, mely ellen kikelni senki sem bátorzkodott.

Mi hát most csak úgy példakép említjük meg: hogy B. Kemény vallomásai szerint is a 48-iki országgyűlésen történetekre nézve sem

lehetett rásütni a közvélemény bélyegét, s még is azt kelle hinni, mintha azok a közvélemény művei lettek volna! — Most, 1861-ben, miért ne lehetett volna tehát szintén lehetséges, hogy a pesti mult országgyűlésen kifejtett, s az országban is annak mutatkozó törekvés nem volt szükségkép a valódi közvélemény, a melyet azonban széles e hazában szintén úgy, mint 48-ban, annak kellett tekintenünk?!

Ezen előzmény után kétszeresen szükséges követni a „Napló“ tanácsát, s a valódi közvélemény földerítésére törekedni.

Igaz, hogy B. Kemény ezen, a 48-iki események leghűbb forrásául vehető könyve, nagy alkalmatlanságára vált később, s van most is azon pártnak, melynek a „Pesti napló“ a közlönye. — De a dolog megtörtént. Quod scripsi, scripsi; s Báró Kemény Zsigmondnak nincs többé hatalmában pártnézetekből visszakivánni munkáját, melyet tizenkét év előtt a történelemnek adott át. Nékie e mellett kell maradni, ha csak a 48-iki magyar történelmet, s ez által egyszersmind önmagát meghazudtolni nem akarná; — Kemény pedig erre képtelen.

Egyébiránt felette sajnáljuk a „Napló“ hallgatagságát, a menyiben hasztalan csürjük csavarjuk a dolgot; itt utoljára is legislegelső sorban azon kérdés eldöntése forog fön: a 48-iki parlamentalis centralisatio-e, vagy pedig az ősi magyar önkormányzás?

Szükséges tehát, hogy e kérdés kellőleg felderítettessék, nehogy a jövő — mint reméljük e folyó évben összehivandó — országgyűlés is a titkolódzások és elferditések által meplepetve, vagy nem ohajtott, s a nemzet előtt nem kedvelt eredményhez vezessen ismét, — vagy pedig szintén eredménytelenül szétoszolni kéntelenitessék.

Mi számítunk reá, hogy a politikai lapok az általunk megnyitott vitában résztveendének azon elszánt becsületes indulattal, mint millyel mi ennek előidézését hazafini kötelességünknek tartottuk.

De ha ezt nagy sajnálkozásunkra el sem érhetnők; egyet s ezt erősen hisszük elfogunk érni, azt t. i.: hogy az elvbarátok szét néznek, hogy egymásra ismerendnek, s hogy a fogalmak tisztulván, vállvetve fognak egymáshoz simulni a rokonérzelműek, — vagy pedig határozottan egymástól elválni.

Mi tudjuk, hogy sokan feljajdulnak e kimondott szavaknál, s kérdésen kívül ez fájdalmas leend — megtörve látni azon egyetértést, mely eddigelé lappangott. Igen, de mi lön eredménye?

Nem! A dolgok többé, így nem maradhatnak. Minékünk sokkal inkább fekszik szivünkön a haza megmentése, mint ennek feláldozása

mellett a hazafiak különben is csak szinleges egyetértésének további sikernélküli fentartása!

III.

A passivitas jelenleg nem sikeres politika.

Az idő halad, s a gondolkodni szerető honfiakat hazánk jövője felett naponta növekedő komoly aggodalmak búsítják.

S ez aggodalom nem üres, mert a magyar régi ellenei mellett újak is sorakozni kezdenek.

Ma már nem csak az ős magyar alkotmány, de az ennél drágább nemzetiség is veszélyben forog.

E vész nagyságát, fájdalom, az idők szelleme még inkább fokozza, a mennyiben ennek követelményeként a dolgok egy oly új rende tervezetik Magyarországra erőszakoltatni; mely egyrésről nyolczszázados alkotmányunkat fogná alapjaiból kidönteni, — más részről pedig honfalonná tenné a magyart saját hazája nagy részében.

És e veszély fenáll mind a két irányban, mert megvan a törekvés ezt előidézni.

E törekvést kicsinyíteni vagy tagadni csak azok fogják, kik semmibe sem veszik a már nem csak kívülről, de sőt belül is felmerülő symptomákat; kik félre ismerik az idők szellemének hatását, kik túlbecsülik önerejüket, s hiú habár jóhiszemű képzeletükben, a létező helyzetet olyannak látják, milyennek azt honuk iránti szeretetükben lenni óhajtanák.

Mindez azonban másként van. Int az idő, az ország helyzetét komoly bírálat alá venni, s becsületes alkura lépni a körülményekkel, melyeknek kézzel fogható és szemmel látható horderejét félre ismerni önámítás volna.

A közállapot ily helyzetében, s ott, hol elleneink az idők és viszonyok szövetségében a legnagyobb tevékenységet fejtik ki; ott ha csak gyáván elveszni nem akarunk, hallgatni s türelemmel várni többé nem lehet, nem szabad.

A semleges tétlenség a dolgok menetét a politikában csak akkor és ott képes megakasztani, vagy legalább fentartóztatni; ha és hol a kitüözött irány egyaránt sújt, s ennek következése egyaránt hat. Innen van, hogy a lefolyt gyászemlékü évtizedben a hazánkban követett eljárás, vagy is a nemzeti tétlenség volt a leghelyesebb politika, de csak azért: mert azon szerencsétlen korszakban a győztes hatalom, győzelmei pillanatnyi sikerében elbizakodva, kiméletlenül sújtott bűnöst és ártatlant egyaránt; — akkor a barát és ellenség ugyanazon

bánásmódban részesítetett, s ép az vala a hűség jutalma ott, mi itt büntetésül osztatott, t. i. az ő alkotmány elkobzása, s a nemzetiségek kiméletlen megsemmisítésére irányzott bűnös törekvés.

Ám de a nevezetes october 20-ka óta a dolgok tetemesen változtak. Nem csak Magyarország, de az egész osztrák birodalom alkotmányossága proclamálva, s a nemzetiségi jogok és igények elismerve vannak. — S ha bár az ő magyar alkotmány csak megbénítva került is ki a jobb sugallat ösztönéből, de az elv mégis diadalt ültt.

Mint fogják Ausztria népei új alkotmányukat kifejteni; mily buzgalommal, s ügyességgel fogja Magyarország alkotmányos építményének hiányzó részleteit össze keresgetni, s azokat a változott igények állandóságát és czélszerűségét biztosító rendszerhez alkalmazni; s mily eredményhez fog mindez itt és ott vezetni? az ezer és egy okoktól és eshetőségektől lehet ugyan feltételes, de annyi mindenestre bizonyos, hogy ha Magyarország, vagy is inkább a magyar nemzet keresztre rakott kezekkel csak tétlen nézője marad a körülte, s közelében vívott szellemi küzdelmeknek; — ha ezentul is olcsó hazafiságból — melyet mi inkább politikai indolentiának, mint bölcsességnek mondanók — azon illúsióban fogja magát ringatni, hogy „mi várhatunk“ ezen fátumszerű esetben lehet ugyan, hogy megsegíthet a magyarok Istene, de mi ekkor is azt fogjuk mondani, hogy e segílyt meg nem érdemlettük.

A gép forgó kerekeit a tétlen bámészkok — ha számuk millió is — nem fogják megállítani soha; s ez így van a politikában is, midőn egyszer a szellemi harc nemcsak megindítva, de felszerelve, sőt ügyesen rendezve is van.

És e harc folyamatba tétetett kelet s nyugatról, dél és éjszokról; sőt azt is állítják, hogy a harci tárogaatába felülről fűvnek.

Hogy e törekvések végczélja különböző lehet, azt nem csak megengedjük, sőt tökéletesen el is hiszük; de más részt egy pillanatig sem tudnánk kétkedni a felett is: hogy mindezen külön czélú törekvések, mindenek előtt ellenünk intéztetvék, azért: hogy sikerük lehessen.

Lehet-e — tanácsos-e, ily közös törekvések ellenében szemet hunyni? a vagy elegendő-e, nagy zajt ütni oly remények gerjesztése által, melyekben sem azok nem hihetnek komolyan, kik azokat szórják; — sem azok, kik részére kilátásba helyeztetnek?

Az emberek most practicusabbak, mint voltak ez előtt, s a nép emberek összegéből áll. S legyenek az illető hazafiak meggyőződve, hogy valamint a külön ajku nemzetiségek — úgy általában a nép illető osztálya, az elosztatott országgyűlés végperceiben hozott, s ezek

és azok megnyugtatóására irányzott kedvező határozásokat már rég elfeledte! sőt mi azt hisszük, hogy az efféle rögtönzött eljárásnak ép ellenkezők szoktak lenni következményei, mint millyekre számítva volt; s a mondott esetben könnyen megeshetnék: hogy e rögtönzött határozatoknak azok veszik hasznát, a kikre ezzel ráijeszteni akartunk.

Az 1848-iki országgyűlés a jobbág্যokat felszabadítá. Az indítvány az országgyűlés termeiből került ki, melyekben akkor csak a kiváltságos osztály foglalt helyet; és ki hallotta e nagy hazában valaha: hogy a volt jobbág্যok e jótéteményt az „Uraknak“ tulajdonítanak? A „Császár“ hangzik mindenfelé, vajmi kevés kivétellel; — s ebben nagy tanúság rejlik!

De visszatérve a múlt országgyűlés utolsó nap tett nyilatkozataira, s nem is szólva Horvátországról, kérdjük: ki engesztelte-e ezen országgyűlési határozat a szerbeket és oláhokat? megnyugtatta-e a tót atyafiakat?

Vagy igen, a ruthenek a magyar országgyűlésbe vetik bizalmukat, s addig követeléseikkel nem kívánnak előállani. Ez valóban szép dolog, s mi csak azt kívánjuk, hogy majd akkor — ha elébb nem — a „Vojvodina“ és „Okolia“ példája ezek vágyait szintén ne fokozná.

Bármint legyen is azonban a dolog, annyi bizonyos, hogy a népek és nemzetiségek a pusztá igéretekre nem nagy súlyt fektetnek, főleg ha azt is tudják: hogy mind ezt, s még tán többet is más uton könnyebben sőt előbb érhetnek el.

Ha egyébiránt áll az: hogy a népek és nemzetiségek kielégítése s megnyugtatóása az ország érdekében van; ekkor logikailag véve is oda kellekik törekednünk, hogy ezen kielégítés s megnyugtatóás tekintetében mások által meg ne előztessünk; hanem hogy az ezért netán tartozó hálára mi is számíthassunk. Egy okkal több tehát arra törekedni: hogy az országnak alkalma legyen, házi dolgai rendezésébe is szólni, nem pedig azon hálátlan szerepre lenni kárhoztatva: hogy míg „mi várunk“ addig mások rólunk nélkülünk megmáshíthatlanul rendelkezzenek.

Vajha hazánkfiak ezen állítás horderejét méltányolni akarnák! Tudtunkra van, hogy a szerb kérdés néhány héttel ez előtt sürgetőleg a magyar kancellaria tárgyalása alá terjesztetett. S ezen fő-kormányshé, melynek még csak ideiglenes hatáskörét sem akarjuk elismerni, — e kérdés tárgyalását a magyar országgyűlés illetékességéhez tartozónak mondván ki, minden e tárgyat illető politikai eldöntés ellen tiszteletteljesen tiltakozott.

De mi kérdjük, lehet e ily loy alis nyilatkozatnak kellő súlya fent akkor, mikor azt alant semmibe sem veszik? S mi tartunk tőle, hogy bal sejtelveink teljeseznek, s a szerb kérdés a magyar udvari főkanzellár minden hazafiui törekvése daczára az országgyűlés összejövetele előtt eldöntve, — ez előtt, megmásíthatlan tényként fog felmerülni.

Mindezek oda mutatnak, hogy veszteg továbbá nem maradhatunk.

Mint már fennebb érintők, igen is helyén volt, hogy annyi tévedések és félreértések után e hon nem csak egyes fiai, de az egész nemzet egy tömbben, egy érzelemmel tiltakoztak sokat jelentő némaságukkal a szenvedett méltatlanságok ellen; most azonban akként vagyunk meggyőződve, hogy jelenleg csak kárunkra válhatnék a tétlenség ismét elfogadott elve.

Hazánkfiái e passivitást most ismét azért ohajtják sikeres gyógy-mód gyanánt alkalmazhatni, mert az elébbi alkalommal célhoz vezett. Am de a ki szemcít kész akarva benem hunyja, meri e állítani, hogy a közelebb lefolyt 12 év, s a jelen közt nem volna a legkirivóbb különbség?

A vagy hasonlatosságul azt fogadjuk tán el: hogy részben vissza adott alkotmányunk ismét felfüggesztetett?

E pontnál meg kell állapodnunk.

IV.

Az octóber 20-ki Diploma.

Midőn az octóber 20. Diploma kihirdettetett, ezen kétségen kívül nevezetes „államtényt“ Pesten teljességgel nem vevék annak, a mi; hanem a nagyravágyással párosult mindenhatóság túlbecsült érzetében, azt az europai viszonyok s az azok által élesztett hazai tüntetések kényszerszülte köteles engedékenység kifolyásául tekintették!?

A többi a mi erre következett, önként folyt e téves felfogásból. Ha a „Kazinczy“ ünnepélyek, s a „Széchenyi Requiemek“ már is ennyit eredményeztek — ez volt az okoskodás —; valóban ép nem merész lehetett a remény, újabb ügyesen rendezett tüntetések által a különben is ingadozó hatalmat, még nagyobb mérvű engedményekre birni, s tán ép odáig kényszeríteni: hogy egy „felelős független magyar ministeriumnak“ a 48-iki eljárás példájára adja át a megnémult fejedelem a pénz- és hadügyet, magát a hadsereget — az az óta még jobban felszerelt várakkal egyetemben?!

A 20-iki Diploma tehát titkos rügök közreműködése mellett is, már születése pillanatában Pesten halálra ítéltetvén; ez ott, az ország

fővárosához méltólag, iránykép egy bár nem egészen sikerült tüntetéssel fogadtatott, s gondoskodva volt természetesen arról is: hogy országszerte ezen kedvetlen fogadtatásnak jóval nagyobb legyen még a füstje, mint volt maga a tűz.

Kérdésen kívül van, hogy ezen Diplomának, az időszak melyben szülemlett, nem kedvezett; mert annyi igaz, hogy a külviszonyok titkaiba nem avatott nagy közönség azokat külszinleg Ausztriára nézve kedvezőknek ép nem láthatta, annak ellenei pedig mindent megtettek, a mi a helyzetet még inkább sötétté mutassa; — 1860-iki november táján — emlékezzünk kissé vissza — nem volt tanácsos Magyarországon, csak ellene mondani is annak, a ki az invasionak határidejét legfeljebb marczius haváig állította elhalasztottnak.

Ez volt a Diploma keltekor a helyzet Magyarországon, és még is mi, kik a politikai eseményeket hosszú évek során keresztül figyelemmel kísérjük, igaz lélekkel tehetünk arról bizonyosságot: hogy e Diploma a higgadtabb embereket gondolkodókká tette, s hogy bár az elégitőnek nem tartatott is, de rossz vért legalább nem csinált, egy szóval jobbnak reményében nem rossz kezdetnek tekintett.

Am de e felfogás csak hamar háttérbe szorult, s a pestinek adott helyt, a mint onnan a jelszó, az „irány“ megadatott.

A bizottmányok szervezése, a „Szózat“ éneklése mellett megkezdett s a tér elfoglaltatott!

Es az octóber 20-iki magyar kormány? kinevezte minden fejtörés nélkül a főispányokat, szervezte a magyar udvari kancelláriát, átalakította a magyar királyi helytartótanácsot, és — nézte mi történik, — mi pedig együgyűségünkben bámultuk B. Vay ügyességét, midőn a kinevezett főispányok jegyzékét olvasva, azon hiedelemre kelle jutnunk: hogy nékie néhány nap alatt sikerült oly politikai programot felállítani, melyet egyaránt magáévá tehettek herczeg Eszterházy Pál, és gróf Andrássy György egy részről, más részről pedig Bárány Lajos és Tisza Kálmán urak.

Nem akarjuk állítani, sikeres lett volna-e, vagy nem, ha az octoberi férfiak kormányra hivattatásuk alkalmával a pesti felfogást helyreigazítják, s a Diploma valódi horderejét felderítik vala?

Mi nem vagyunk érdekelve ezen államtény keletkezésénél, s bevalljuk őszintén, hogy ez okmánnyal sem alakja, sem tartalmára nézve egyet nem értettünk, és most sem érthetünk. Ez azonban nem ment fel bennünket annak tartalék nélküli bevallásától, miszerint el ne ismer-nők: hogy hazafiui lényeges szolgálatot tettek a birodalomnak s közvetlenül hazánknak, azon néhány tiszteletré méltó hazánkfiai, kik feláldozó befolyásának köszönhetni e legfelsőbb elhatározást.

Mi hát a Diplomához ép csak oly viszonyban állunk, mint bár melyik ennél nem érdeklett hazánkfia, de azért a legferdőbb felfogásnak tartottuk el nem ismerni az ezen okmányt jellemző államtény nagyszerűségét, fontosságát, s hazánkra nézve is kiható horderejét; — valamint másrésről nem találhattunk ebben nyomára semmi oly iránynak, mely lehetővé ne tehetné volna Magyarország alkotmányos rendszerének a változott viszonyokhoz idomítandó átalakítását a nélkül: hogy ez önállását és függetlenségét feláldozni kénytelenítessék. Természetes, nem a Diploma holt betűire vonatkozunk, de azon szellemre, mely annak egész összefüggését jellemzi, s azon elvekre, melyek alapjára az fektetve van.

Mi nem akarunk ezen Diploma elemezésébe mélyebben ereszkedni, de azt mégsem hallgathatjuk el: hogy nézetünk szerint ezen államtény, nem a kényszerűség kieroszakolta fejedelmi concessio, hanem tisztán és egyedül a tizenkét évi viszonyokból kifejtett tapasztalásokra épített uralkodói meggyőződés szüleménye, párosítva azon fejedelmileg nyilvánított készséggel, mely a szomorú multak hibáit jóvá tenni óhajtván, ez irányban a magyar nemzettel minden célhoz vezethető transactiora hajlandónak mutatkozott. — Az egész Diploma tehát Magyarország irányában azon számos, a magyar főkancellárhoz ugyanazon napról intézett királyi kéziratok kapesában sem nem több, sem nem kevesebb — mint ép csak egy megérlelt eszme, egy felállított elv, felhagyni az absolut rendszerrel s az egész birodalmat alkotmányos intézményekkel ellátni; a magyar koronához tartozó országokban pedig az ő alkotmányt összhangzásba hozni a változott viszonyok követelményeivel, s így lehetővé tenni ezen új helyzetben is azt: hogy a Pragmatica Sanctio értelmében az elválaszthatlan s most már egészen alkotmányos ausztriai monarchia Magyarország törvényes önállásának és függetlenségének továbbbi fentartása mellett — alkotmányosan kormányoztathassék — sőt azok kedvéért, kik jobban kedvelik a rövid definitiókat, elmondhatjuk azt is: hogy az october 20-iki Diploma egy fejedelmi parancs, melynél fogva a magyar király bezáratni rendelé a magyar forradalmat melyet Bach „felülről“ folytatott és szervezett Szent-István koronája és birodalma ellen. — És ez az, mi ezen államtényt kiválólag jellemzi!

Az erre vezető út, melyet a Diploma kijelelt, szerintünk nem maga a lényeg; forma ez csak, s teljességgel nem dogma.

A helyett azonban, hogy hazánkiai ily szempontból lettek volna hajlandók a Diploma tételeit bírálni, fejtegetni; a helyett, hogy igyekeztek volna megkísérteni egy oly combinatiót, mely a magyar izlést inkább kielégíthette, de a Lajthán túl sem ártott volna meg; —

a kitüzött jelszó „1848“ hangzott mindenfelé, de egy lényeges factor maradt kiezensokat jelentő egyszavu programmból, az t. i. hogy „1848“ akkor is csak az által volt elérhető, mert az akkori magyar országgyűlés követelményeit a korona ellenében a fellázadt Bécs, s örökös tartományok támogaták; — most pedig megfordítva — mint ez előre látható volt — Bécs s az örökös tartományok karolván fel a Diplomát; a koronát Magyarország ellenében gyámolítják az innen visszakövetelt 1848 ellen! De megjegyezzük, hogy nem a „február 26-iki Reichsrathról“ szözlünk.

A helyzetet még nehezebbé tette a magyar kormány fatumszerű hallgatagsága.

Az esztergami értekezlet, — mely igen helyén lett volna a Diploma kiadása előtt, s mely ez után, főleg miután a kormány részéről teljességgel nem volt irányozva, egészen felesleges lón, sőt a következmények után ítélve, csak is ártott az ügynek; — immár csak viszhangjává vált a pesti hangulatnak, mely még elbizakodottabb lón, midőn észrevéteztet: hogy a kormány még azon kérdéseket sem meré a conferentia elé terjesztetni, melyeknek megoldás végetti kijelesét az országgyűlésre kívántató ideiglenes választó törvényre nézve Ő Felsége a főkancellárhoz intézett ugyanazon october 20-iki kéziratának egyikében magának világosan fentartotta.

A kinevezett megyei főkormányzók — egy pár kivételével — a szokott és századokig fenállott, s a 48-iki törvény által teljességgel meg nem szüntetett törvényes eskü letételét megtagadták, — és B. Vay — hallgatott! És itt meg kell emlékeznünk, egy sokat mondó eseményről. Midőn Gróf Károlyi György mint szathmári főispány beigtatása alkalmával — senki által nem gyanusítható hazafisága teljes érzetében magát a nyomás sulya alól felszabadítván — a százados esküt letette; ezen esemény roppant sensatiót idézett elő az egész országban. Gróf Károlyi Györgynek ezen, a koronát méljen sértő merénylet elleni loyalis tiltakozása bizonyos táborban teljességgel nem tetszett, de a grófot nyíltan megtámadni senki sem merte, mert a közönség tudta: hogy e férfit mellékes okokból gyanusítani nem lehet; tudta, hogy Gróf Károlyi György elveit nem változtatja; s így a megtagadott eskükérdésében nem annak kívánták okát tudni sokan, miért tette le ez esküt Gróf Károlyi György; de azon törték inkább fejüket az emberek; miért nem teszik ezt a többi főispányok is?

B. Vay ekkor is hallgatott!

És az így ment tovább minden irány, minden útba igazítás nélkül. A helyhatóságok magukat a kiadott utasítások ellenére szervezni kezdték; — minden a 48 szerint állíttatott vissza; kivéve a tiszti fizetéseket,

mert itt már a 48-at az idők követelményeivel összehangzásba hozni kellett?!

A magyar udvari kancellária, a m. k. helytartótanács rendeletei félretétettek, és ez mind a legszebb egyetértésben; — mert hiszen kinek ment volna az esze az ügy képviselőit — a kormányt — támogatni, mely maga magát sem tudta, vagy nem akarta védeni, s mely a helyett, hogy a közügy folyamát irányozta volna, onnan várta azt, hol még csak név és tényleges existenciájáról sem akartak tudni semmit is! Valóban sok jámbor becsületes hazafi ezeknek láttára már komolyan hinni kezdte: hogy Ausztria — mint ez kikiáltva volt — azért nem gondol semmivel, mert ma holnap ugyanis elfog enyészni, s azért mindent tünni kénytelen.

Mind ezeket nem azért hozzuk fel, mint ha az octóberi kormány hazafiai indulatában kételkednénk; de igen is felemlítjük ezeket az ügy védelme tekintetéből; mert úgy vagyunk meggyőződve: hogy ha a nemzet helyesebben vezetetik, a dolgok anyira nem jöttek volna; és mert a provisorium kihirdetésekor füleinkkel hallottuk, hej pedig nagy hatású bizottmányi tagoktól: hogy ez kicsinált dolog volt, s mintha B. Vay azért engedett volna annyit, hogy az absolutismust visszaszerezze az Osztráknak, de a nemesis elérte; az alkotmányt a német felfügesztette, de Vayt is elkergette.

V.

Az alkotmányos élet.

A tévedések ily körülmények közt csak szaporodhattak, s így a hibák hibákra halmozottak, az izgalom nőttön nőtt, és sehonnan nem mérsékeltetett; a helyhatóságok szervezése pedig ezek közben gyorsan haladt, s legnagyobb részben be is fejeztetett. És megkezdett nem a harc, mert hiszen nem volt, ki a keztyüt felvegye; hanem megkezdett az alkotmányos élet!

Az elfoglalt alkotmányos téren a 48-ik zászló magasan lobogott; s e jelszónak varázsa nem téveszté hatását, kivált azon összefüggésben, melyet az a viszonyoktól kölesönzött.

Midőn ugyanis egy részről e jelszó alatt a jog-folytonosság iránti „tisztá fogalom“ képviselését keresé a higgadt gondolkozásu hazafi; más részről ezzel ellenkezőleg ugyanezen czég alatt olly értelemzavar fogamzott a felhevült elmékben, mely ép úgy a társadalmi körökben, mint a helyhatóságok termeiben lehetlenné tévé a nemzet valódi óhajainak kifejtését, s a dolgok annyira mentek: hogy

a törvény nevében kérdésbe vétetett a magánjogok érvénye és folytonossága, s a személy- és vagyonbiztonság a véletlennek dobatott áldozatul.

És itt kérjük: elhiszi-e valaki, hogy e szomorú helyzet csak egy pillanatig is lehetett volna az ország közérzülete kifolyása? Bizonyára nem! s fájdalom mégis ilyennek tűnt ez fel, mert az elfoglalt térről a higgadtabb gondolkodás száműzetett, s mert a szabadság nevében a vélemény szabadsága csak azoké volt: kik utolsó betűig a 48-at lármázni hajlandók vagy betanítva voltak.

A ki ebben kételkednék, olvassa el Deák Ferencznek Pest városa gyűlésében a törvénykezés viszonyairól szóló nyilatkozatát. E nagy hazánkfának tekintélye egész súlyával kellett ott fellépni, ne hogy a személy- és vagyonbiztonság az ország fővárosában is veszélyeztessék. De az országnak csak egy „Deák”-ja van, s még ennek hatása sem volt elégséges arra: hogy csak e mindennapi kérdésnél s az ország kétségen kívül roppant többségének törvényszerű felfogását a 48-ki jelszó varázsa ellenében, mindenütt érvényesíteni sikerült volna! és Deák a 48 nevében azon merészségeért, hogy a személy- és vagyonbiztonság érdekében nézeteit tudatni méreszkedett; benn a tanácskozási teremben, egy bizottmányi tagtársa és nagy hazafi által, kinek neve Szilágyi Virgil, véleményében megtámadtatott, kívül pedig a „Komlós kertben” összegyűlt hazafiak, ugyanezen 48 elleni bünt megbosszulandók, Deáknak, olvasd Deák Ferencznek, macskazenét adni határoztak, de az utolsó órában ezen vakmerő s alávaló szándékoktól, a fővárosi polgárság loyális magatartásától visszajedve, elállottak!

Mindez azonban az országban nem nagy viszhangra talált; s már csak kevés hija volt, hogy Deák Ferencz neve a hazaárulók fekete könyvébe nem iratott.

Mit ér tehát itt vagy ott a közérzületre való hivatkozás? mit bizonyít az idézett eset? Csak azt, hogy az elhíresztelt közérzület a valóságban nem létezett, s így a jövő alapjául sem vétethetik; az arra való hivatkozás pedig nem egyéb mint önámítás, vagy a közön kívül eső célok elérésére számított törekvés.

Sokan valának, kik ezen, kérdésen kívül egészségesnek nem mondható előjeleket félre nem ismerték; azonban tévedtek abban, hogy az orvoslást nem a helyhatóságok termeiben vélték kerecsendőnek, hanem azt csak az országgyűléstől várták s reményltek. Az októberi kormány osztozott e tév felfogásban, s folyton tétlen maradt.

Mi már ekkor sem helyeseltük e véleményt, mert a 48 szerint választott, s a helyhatóságok által nem utasított képviselőkről fel nem tehattuk, hogy ezek más politikát volnának követni hajlandók, mint

milylet az országban ép ők tüztek ki, a mennyiben legnagyobb részben azok szerepeltek a bizottmányokban, kik képviselőkké választatták magukat.

És így történt. A Budára öszvehívott országgyűlés tagjai a magukkal Pestre vitt „48-at“ elannyira bálványozták, hogy Budára még csak a trónbeszéd meghallgatása végett is csak kevesen mentek át, és Deáknak szava óhajtott viszhangra nem talált.

Ezt látván, ezen bár csekélységnek mondható kedvezőtlen előjeltől az országgyűlés további folyamára vontunk következtetést. Tisztán állott már akkor előttünk: hogy Deáknak az ügyet veszélyeztető transactió nélkül többsége nem leend.

Az országgyűlés folyama tanuskodik egyébiránt az ott történetekről, s mi itt csak annyit akartunk felemlíteni, hogy mindaz, mi a megyékben történt, az országgyűlésen még nagyobb szerű mérvben ismételtetett. Sem itt, sem ott nem vétetett figyelembe azon régi igazság: hogy a politikában sohasem menthető a szenvedélyes bosszu vágy, s a türelmetlenség.

A mik a helyhatóságok, s az országgyűlés termeiben a be nem valható óhajtásokon kívül történtek, röviden oda voltak irányozva: hogy a tizenkét évi szenvedések könnyei egyszerre letörülve, az az alatt a nemzet testébe vert sebek azonnal béheggedve; a szomorú emlékek nyom bahn kiirtva; a fájó mulasztások pedig rögtön pótolva legyenek; — vagyis hogy egy pillanat alatt változzék, s enyészszék el egy habár szerencsétlen korszak történelme egyesek, s a közügy javára — mindegy — ha kárára is.

Mig ezek az ország minden részeiben így folytattattak, valóban nem mondhatjuk: hogy a korona türelme fogyott, s hogy a kormány e ferde törekvések fékezésére az egyszerű — természetesen szintén elkészett — figyelmeztetésen kívül csak késérletet tenni is szándékozott volna. De tán ép itt volt a baj, mert a szóvivők a kormány ezen elnézéseit gyöngeségnek vélvén; önerejüket messze túlbecsülék.

S ím 9—10 havi ilyféle alkotmányos működéseink után hová jutánk?

Pártok nem dulták e szegény hazát.

A fejedelem nem támadta meg a nemzetet, mely az octóber 20-iki Diplomán azonnal túl is tett. A mi pedig a Diplomában feltartott kérdéseket illeti, ezek ép az országgyűlés tárgyalásától függvén, ezek még sem elvesztetteknek; sem megnyerteknek nem tekinthettek.

És mégis hová jutánk?

E szomorú helyzetnek egészen más oka van; s ezt, ha csak a haza sorsát a bizonytalan jövőnek kitenni nem akarjuk,

hazánkiai előtt egész őszinteséggel feltárni azon hazafiui kötelesség parancsolja, mely tetteinket eddigi eljárásainknál is a valódi honszeretet érzetében vezérlé.

Magyarország mint állam a fennebb érintett körülmények közt oly állapotra jutott, mely már többé tartható nem volt.

A helyhatóságok, s különösen a megyék semmi nemű felső hatalmat el nem ismertek. A hány megye, annyiféle törvénykezés a papiroson, vagyis a személy- és vagyonbiztosság teljes hiánya; — védve leginkább csak a népek kölcsönös jó indulatával. — Az államkormány lehetlenné tétele az adó megtagadása által. Ennek ellenében új, bár mérsékeltebb adók kivetése de oly alapon, mely sem kellőleg igazolva, sem rendszerezve nem volt, s mely a bizottmányok többségének önkénye által szaporíthatott a végtelenig a nélkül, hogy az azt fizetők megnyugtására másnemű ellenőrség szolgálhatott volna, mint ép az adót kivető ugyan azon bizottmány útján. Az ország lakosai a tényleges, állítólag nem törvényes kormány rendeleteitől nem csak felmentve, de azok ellenében gyámolítva, sőt ép az erőszak — a mint neveztetett — a „nyers erő“ tényleges alkalmazásának megkísértése határáig buzditva; a felsőbb rendű osztályok ép úgy mint a nép a „haza árulás“ bűne alatt a fejedelmi adó befizetésétől visszatartva, s eltiltva; sat. E volt az ország állapota, és hogy megmutassuk erőnket(?) a már halálra ítélt s ma holnap elenyésző ausztriai monarchiának, éltettük s nyíltan ünnepeltük azon nagy hazánkfiat, kik a hazát 1848-an felszabadították(?) s kik azt néhány hét, tán nap múlva a járom alól ismét felmentik(!); — megemlékeztünk nem magyar messiásainkról is; — Napoleon herczegről, Garibaldiról; — bizottmányi tagokká, országgyűlési képviselőnké választottuk Túr Pistát, Pulszkyt, Klapkát, s Isten tudja még mely hazánkra nézve oly roppant mérvben érdemes hazánkfiat, — hogy megmutassuk ismét, miszerint ép azok legyenek a haza barátai, kiket a korona tartott elle-neinek(?) És mi ezek után azt kérjük: egy nemzet méltóságához illő, s az óhajtott kibékülésre vezethető eljárás volt e ez, egy fejedelem irányában, ki — ha későn is — népei óhajaival összhangzásba hozni elhatározta a kormányzás alakját; — fentartható volt e ily állapot? nem lehetett bíz ennek más következése, mint vagy a már lappangó anarchiának kitörése, az az „forradalom“, vagy pedig a mi be-következett „absolutismus“?

Szerintünk az ország-gyűlésének magatartása azonkívül, hogy a leirt helyzet megváltoztatására, az országbirói értekezlet szabályainak kegyelemkép nagy későn lett elfogadását kivéve, nem csak semmit sem tett; — sőt inkább, annak folytatolagos fentartásában hallgatólag bele egyezett, — semmi összeköttetésbe sem hozhatatik az al-

alkotmány felfüggesztésével, a mennyiben az országgyűlés eloszlatásának nemcsak nem corollariuma az alkotmány felfüggesztése; de megfordítva, ép ennek erejénél fogva tétetik lehetővé az országgyűlés ellenében a nemzetre való hivatkozás, mint a koronának soha, sehol, e részben nem korlátozható előjoga.

Mi tehát azt hisszük, hogy e kivételes helyzetet egyenesen a helyhatóságok sajnálandó, a társadalmi renddel össze nem férő, s az anarchia viszonyaival fenyegető eljárása idézte egyedül elő.

Mi nem kutatjuk a célt, mely ez által eléretni óhajtatott; s a legjobb esetben örömet tesszük fel: hogy nem volt az más, mint a 48-iki törvények összegének tüsténti visszaállítására irányzott törekvés. Ámde az eszközök, a mód, melyekkel ide jutni akartunk, nem feleltek meg sem a helyzetnek, sem erőnknek, sem a magát jogaiban megsértve vélt korona méltóságának, — s a gyöngébb mint szokás, a rövidebbet húzta.

Ez hát a valódi oka alkotmányunk felfüggesztésének; s most térjünk át az országgyűlés eloszlatásának okaira.

VI.

Az országgyűlés s az országos közvélemény.

Azon mostoha, igazságtalan, s lealázó bánásmód, mely Magyarországon a forradalom leküzdése után az alkotmányos rendszert felváltá, s 12 évek hoszu során keresztül fentartatott, olly fájdalmat okozott a magyar haza minden rendű és nemű népeiben: hogyha ezek feljajdulása a szokottnál erősebb volt, ezen megütközni épen nem lehetett; sőt ha azok után, a mik történtek, a nemzet hallgatott volna, ezzel csak azon bűnös könnyelműségét tanusította vala, mely azon hiedelmet költötte volna fel, hogy a magyar, királya s hazájának jogai, s ezekre alapított létele eránt közömbös tud lenni.

Csoda-e hát, ha az országgyűlés feljajdult, és a szokottnál fennebb hangon tiltakozott ezen isteni és emberi törvényekkel össze nem egyeztethető eljárás ellen?

De van egy, a mit közjogi szempontból kelle kárhoztatnunk, értjük a fejedelmet törvényesen megillető czim megtagadását. E dolog máig értetlen maradt előttünk, mert nehezen felfogható az, ha egy törvényes jogait reclamáló országgyűlés ép akkor sérti meg a másik félnek hason igényekre emelkedett törvényes jogát!

Sajnálunk pedig kétszeresen azt, hogy a felső ház e tárgyat legalább anyiban figyelmére nem méltatá, miszerint ezen jogtalan ag mellőzésére a képviselőket figyelmeztetné. — E mulasztást a méltóságos főrendek — mint halljuk — azzal mentik most: hogy a már új

is elkésett felírás felküldését mindenkép siettetni tarták kötelességüknek! (?) —

E sajnálandó esemény kérdésen kívül nem szülhetett annál — kit illetett — kedvező hatást. És nagy kérdés, hogy ha az így megsértett fejedelem, királyi méltósága érzetében ezen sértő illetlenségen felül nem emelkedik; nem oszlattatott volna e el már ekkor az országgyűlés még pedig — s ezt jól jegyezzük meg — nem csak az ország, de Europa helyeslése mellett is?

Azonban ez nem történt, s egy rövidke királyi leirat elégséges volt az országgyűlést törvényes kötelességének teljesítésére erkölcsileg kényszeríteni. Miért? Bizonyosan nem engedékenységből, hanem mert már az országgyűlés számos tagjai észlelni kezdék az ország hangulatát, mely ép úgy nem volt kedvező az adó megtagadása által rendezett tüntetéseknek, mint ellenben elég érthetőleg kezdte nyilatkozni egy minden tekintetben „őszinte kibékülés“ szüksége mellett.

S valóban különös egy tünemény is volt országszerte látni, mint szaporodtak a hazaárulók; mennyire nőtt ezek száma? A helyhatóságok termeiben a nép „képviselői“, egy pár vezér-szónok megéljenzett indítványára a követelt fejedelmi adó megtagadtatott, és szintén egyhangulag elhatároztatott: hogy az ennek ellenére cselekvők „hazaárulóknak“ bélyegeztessenek. Mig ez azonban a helyhatósági termekben történt a „nép nevében“, az alatt a képviselt „nép“ egyhangulag tényleg tiltakozott ezen, „névében ki jelentett eljárás ellen“, s tömegesen tódult a fejedelmi pénztárakhoz, hogy adóját minél gyorsabban megfizethesse.

Ellenben a megyei adót a bizottmányok kiírták, s a haza megmentését szíven viselő nép „hazafiságától“ bizonyon remélték: hogy az autonomicus adót befizeti. És a nép, az első ízben itt — ott, hogy békében maradhasson, megfizette ugyan azt, de oly modorban: hogy már a második részlet behajtásánál a megyei adószedők utasítva voltak „a népet a fizetésre fel sem szólítani“, s csak egyeseken hazafiui akaratjára bízni ezen kötelesség teljesítését. És a nép úgy fogta fel hazafiui kötelességét, hogy a császárnak fizetett, a vármegyének nem!! (?)

Ezen országszerte felmerült tényeket tagadni nem lehet; s mit bizonyít a nép ezen magatartása? Azt, és csak is azt: hogy a nép urával királyával akar élni, és ott, hol közte és a korona közt nehézségek forognak fen, törvényes uton akarja azok megszüntetését eszközölni, és hogy Garibaldit nem várja, nem reményl tőle semmit.

Ily számtalan, nem tagadható tények ellenében egyedül a kormány észeről állítólag rendezett izgatásra utalnak hazánkfiak, s ám hát hidd el, hogy a kormány izgatott a fejedelmi adó befizetése mellett,

s a megyei adó ellen; de ekkor engedjük meg azt is: hogy mi ellenkező irányban szintén derekasan izgattunk! Hogy egyéberánt az izgalom sikere nem mellettünk szólt, az csak azt bizonyítja, hogy ha a népre hivatkozunk, ennek sikerében ily kérdéseknél oly bizonyossággal, mint ezt hirdetni szeretjük, teljességgel bízunk nem lehet, bár menyire fogjuk nevelni jól felfegyverzett pandurjainknak némely megyékben százakra szaporított számát (!).

Az előadottakat szükségesnek láttuk felhozni, mielőtt az országgyűlés eredménytelenségének okairól szóltunk, mert azok a helyzet felderítésére vonatkozóan, az ország helyzetét, s a nép hangulatát szembe akartuk állítani az országgyűlés magatartásával, mely a nép millióiban vélte feltalálni erejét, s eljárásában az ország közérzületét vevé fel alapul.

Az országgyűlés eredménytelenségére térvén hát vissza, mi ennek egyik fő okát abban látjuk: hogy ez, az 1848-iki törvényeket nem csak kiindulási pontul veendőknék tekintette, hanem a kérdést olykép állította fel, hogy ez a koronának nyilván kijelentetett különféle aggodalmi daczára „bevégezett tényként” lévén tekintendő, a kérdéses törvények csak birtokon belől jöhessenek — ha jönnének még így is — vizsgálat alá.

A sors a körülmények ily helyzetében úgy akarta, hogy az ország és fejedelme egymást meg ne érthessék, s most már elkésett dolog volna a fent és alant közbejött tévedéseket, s mulasztásokat megróvni, vagy csak feszegetni is; — a mennyiben utóljára is egyedül az a kérdés: alkalomszerű, vagy tán ép szükséges-e tetteleg oda törekedni, hogy e kelletlen helyzetből mielőbb kibontakozva, a nemzet megnyugtatóására hazánk állapotja törvényes uton s eszközökkel biztosítsák?

Hogy ez közóhaja légyen minden hazáját önzetlenül szerető-honfinak, azt senki tagadni nem fogja, s csak is az út és módok választják el e részt egymástól hazánkfiait.

A jogalap óhajtott biztosítására nézve nincs köztünk, kik t. i. magunk akarjuk dolgainkat „békés uton” rendbe hozni, semmi eltérés; mert a Sanctio Pragmatica vétetik mindnyájunk által jogalapul.

Azonban nagy tévedés volna hinni azt, hogy az ezen közös jogalapra épített „közérzület” kinyomatja lett volna egy uttal mind azon hazafiui óhajoknak is, melyek a 48-iki törvények egyszerű felemlítésében találják egész kifejezésüket. Itt nem szabad feledni: hogy midőn a múlt országgyűlés a kérdéses feliratot elfogadá, az e részben ott is nyilvánult közérzület többre vonatkozott volna, mint ép arra, hogy „reclamálja elkobzott jogait és törvényes szabadságait.”

Ezen felírás egyhangú elfogadása távolról sem bizonyíthatta azt: hogy az országgyűlés utolsó betűig a „48-iki törvényeket” reclamálta volna; hanem csak azt: hogy alkotmányos intézményeit követeli vissza, melyektől megfosztatott.

Az ország Bibornok Herczeg Primása és a Tárnokmester is beleegyeztek e felírás elfogadásába; s azért mondhatná valaki, hogy az ország e két méltósága a „48-at” oly értelemben reclamálták volna, mint Ghiczey Kálmán, vagy csak mint Bárány Eötvös József is?

A 48-iki törvények revisiójának szüksége, ha a korona részéről sem sürgettetik is, postulatuma maradandott azon percznek, melyben azok születtek, s az az óta lefolyt, bár reánk nézve szomorú korszaknak is.

És mi őszinte nyíltsággal mondjuk ki, miszerint tévedés volna hinni azt: hogy egy egész nemzet oly törvényeket lelke mélyéből vallaná saját meggyőződése szerint keletkezetteknek; melyekre széles e hazában egyetlen egy törvényhatóság sem gondolt még akkor sem, midőn az ezeket alig néhány heti időközben megszavazó követjeit választá, és Pozsonyba küldé! — (?)

Mi azt hisszük, hogy e törvények nyugodtabb időkben bőséges anyagot szolgáltatott volna arra, hogy módosítassanak, még akkor is: ha már keletkezésük első napjaiban nem tűnnek vala fel úgy, mint voltakép valának: „egy európai közmegrázkodtatást jelző eseménynek rögtönzött kifolyásai.”

VII.

Az 1848-diki országgyűlés.

Nincs szándokunkban a 48-iki törvények hű történelmét adni, s az akkori pozsonyi országgyűlés eljárását az azt jellemző stádiumok szerint nyomról nyomra kísérni. — Mi sokkal közelebb állunk ezen eseményekhez, sokkal inkább érdekeltetünk az akkor szereplő személyek által, sem hogy az erkölcsi felelőséget elválni mernénk az általunk hozandó bírálat minden elfogultságot kirekesztő alaposságaért.

A tizennégy év előtt történteknek még számos élő tanuja van, s mi itt e tekintetben elégségesnek találjuk a 48-iki törvények leg-hívebb ismertetéseül Bárány Eötvösnek általunk fenebb már érintett „forradalom után” címzett nagy becsű könyvére hivatkozni, s azt kívált az ifjú nemzedéknek hasznos és maradandó becsű olvasmányul ajánlani.

A mi egyébiránt e törvényeket illeti, ezekről alább akarván szólni, itt most csupán arra fogunk szorítkozni, mit mellőzhetlenné tartunk annak kimutatására, miszerint a maga valódi értékére legyen leszállítva azon, sokaknál a fanatizmussal határos vakmerő állítás: „az 1848-ban kivivott eredményeket akként mutatni fel a világnak: mint Magyarország századokig érlelt vágyainak s törvény és természetszerű óhajainak sokáig nélkülözött teljeseését.“ (?)

Rövidék leszünk. Az úgynevezett adminisztratori rendszer volt azon „iszonyatos“ sérelem — mellőzve a kormány egyéb bűneit — mely méltónak találtatott arra, hogy a 47-iki ellenzék részéről a kormány sikeres megtámadhatására a megyékben, s az országgyűlésen is anyagul szolgáljon.

A vészharang megkondult, s mi — kik habár az ezen rendszer behozatalánál a kormány által elkövetett hibákat elismerve, magát a „czélt“ alkotmányellenesnek soha sem tartottuk — nagy feszültséggel vártuk az ebből kifejlődhető eredményt, melynek mind a két iránybani horderejét tagadni nem lehetett.

A megyékben e kérdés közjogi vitatkozásokat idézett elő, s a vármegyék politikai álláspontjuk szerint különféle orvoslati módokat állítottak fel; de ezek közt egyetlen egy sem volt, mely a sokféle orvoslási, vagy reform tervekben „programmjába“ vette volna fel, egy „külön független magyarministerium, s parlamenti kormánynak még csak eszméjét is;“ egyetlen egy vármegye, város, vagy kerület sem volt az országban, mely követjeit ily értelemben utasította, vagy felhatalmazta volna!

Az országgyűlés megnyitott, s rögtön meg indítatott a harcz, mely a conservativek részéről ép úgy, mint az ellenzék soraiból ritka elkeseredéssel vivatott, s a legnagyobb erőfeszítések, s a karzatok botránkoztató segélye mellett pár szótöbbséggel az utóbbiak győzelmével a K. K. és R. R. táblájánál béfejeztetett.

Az országgyűlési napló szolgáljon itt bizonyoságul, volt e csak egy követ, ki egy külön független felelős magyar ministerium életbe léptetésére indítványt tenni merészlett volna? nem, egy sem volt!

A főrendek nem tevék magukévá a karok és rendek véleményét. S habár itt is éles volt a harcz, de e közben itt sem merült fel oly indítvány, mint melyről elébb szóltunk.

Sőt néhány hazánkfiat törekvéseiknek, kik az eltérő nézetek összeegyeztetésén munkálkodtak, már már sikere lőn, midőn a februárius 28-ki párizsi események híre Posonyba eljutott.

Az iszonyú hatás, melyet ez okozott, leirhatlan volt. Gróf Széchényi István e perczen tűnt fel valódi nagyságában. Ő az első pillanatban tisztában volt a teendőkkal, s mi márczius 3-án hallottuk a nemes gróf imez nevezetes szavait: „ha Lajcsi (így nevezete ő többnyire haragjában Kossuthot) a dolgot meg nem rontja, abból a piszkos budai várból fogják a monarchiát kormányozni; — Magyarországnak nagy jövője lesz. De az országgyűlésnek utánam kell hallgatni. — Én nékem egy tervem van; — de nem hiszem, hogy sikerüljön, mert a forradalom Kossuthot még populárisabbá teszi; pedig forradalom lesz, mit mondok? már van. Ha ha ha! Kossuth als Dictator! Szegény hazánk“. Ekkor szobájába lépett neje, s az érdekes beszéd abba maradt.

Azonban visszatérünk tárgyunkhoz. Az administratori rendszer feletti vita volt hát a pártok közti alku tárgya, de a külön felelős ministerium eránti kívánsat szóba sem jött; sőt nem nagy támogatásban részesült még akkor azon, a márczius 4-ki feliratban már felvett eszme sem: hogy a m. k. htó. tanács egy pár tanácsosa felvilágosítás adás végett az országgyűlésén megjelenni utasítatnék.

A mint azonban a Párizsi forradalom hire Posonyba jutott, s Kossuth megtudá — pedig mit nem tudott volna ő meg — hogy a „bécsi kormány“ e hirre megrémült; Kossuth többé semminémű transactionról hallani sem akart; — hanem a párizsi forradalom ötöd napján, vagyis már márczius 4-én egy felirati javaslatot terjesztett elő, mely „az országgyűlési teendők“ czime alatt ismeretes.

Ezen báránybőrbe öltött felirat még csak „ohajtásoknak“ mondja az abban elősorolt „reformokat“ — sőt kimondja azt is: hogy ily nagyszerű változások keresztülvitelére „nyugodt viszonyok“ szükségesek. E felirat a kerületi ülésben minden izgatottság daczára némi ellenzésre még is talált, de már az országos ülésben egy hatalmas „maradjon“ felkiáltással fogadtatott el.

Nem annyira a meglepetés hatására, mint az emberek gyöngeségére mutat egyébaránt az: hogy senkisémet találkoztott, ki a Kossuth hatalmától függő karzatok terrorizmusa alól birta volna magát az országosülésben felszabadítani, s így lön, hogy e felírás egyhangulag mondatott elfogadottnak.

E felírásban természetesen a szokott frázisok nem hiányzanak — „a hűség sugallata, a hű ragaszkodás ösztöne a felséges uralkodó házhoz“ ezek felfelé voltak arra számítva, hogy kellemes hatást tegyenek, de egyuttal megemlíttetett az is: hogy itt tréfálni nem jó lesz, mert „ezt kívánja a haza, a nép milliói!“

És ezek hallattára nem találkozott egy követ sem, ki az elébe szabott utasítások megtartására letett esküjéről, vagy adott szaváról megemlékezve, — ellenében mert volna szóllani egy oly indítványnak, mely az ő alkotmányának — ne mondjuk hát felforgatására, de — alakban és lényegbeni megváltoztatására volt irányozva!

Ezen követek, — kiknek hűségére bízták az ország „törvényhatóságai“ a haza alkotmányának csonkítatlan megőrzését, s kiket az ország korántsem teljhatalmú biztosainak, de csak szigorú utasításokkal korlátolt követjeinck ismert el; — ezen követek kötelesség megszegésének nem tartották azt: hogy ezen, a magyar alkotmány alakban és lényegben megváltoztató jogalapját „küldőik nevében“ elfogadhassák; — holott száz és ezer megelőző esetekben gyakran a legcsekélyebbszerű kérdéseknél csak azért nem szavaztak, mert határozott utasítások hiányában szenvedtek!?

De nem lévén e követeknek utasításaik, hogy mondhatták hát azt a feliratban: hogy a kérdéses reformokat a haza, a nép milliói kívánták? Hiszen ők a törvényhatóságok utasítással megkötött követjei lévén; a néppel semminemű érintkezésbe sem jöhettek másként, mint küldőik útján, azoknak nevében pedig utasítás hiányában e tárgyhöz nem is szólhattak?!

Vagy mit mondunk? most jut eszünkbe, hogy a nép millióit Kossuth csak hamar fegyverbe láttatá a követ urakkal. — Pesten a városháza piaczán a nép millióinak egy része az ismeretes „12 pontban“ formulázta a „haza kívánságát.“ A „Rákoson“ a nép millióinak egy másik része „kaszákkal“ már gyülekezett (?) míg ugyan csak a nép millióinak egy harmadik osztálya „a szabadság martirját“ a jeles és tudós Sztancics vagy Tancsits Mihályt sietett felszabadítani a budai várból, hova tódult, még pedig erősen felfegyverezve esernyőkkel, mert ép esett az eső. És valóban el kelle az így felfegyverzett nép millióinak láttára rémülni még annak is, aki látta, mily hőiesen eredt futásnak az esernyős forradalom Budán, midőn a fő-őrháznál elvonulva, az ő szokott „fegyverbe“ kiáltására annyira megijedt, hogy a dunapartig még csak lélekzetet venni sem állapodott meg.

De ezt „Posonyban“ hinni minden ember köteleztetett, s Kossuth nem tartá bűnnek magát az országgyűlést a szó legszorosabb értelmében bolondá tenni, — s egy országos küldöttséggel a már Istenben nyugvó köztisztelte és kedvességű Gróf Keglevich Gábor tárnokmester elnöklete alatt gőzhajón járatta meg a Posony — Pesti vonalt a „felingerült nép lecsillapítására“ — És e küldöttség részese lőn azon megaláztatásnak, mely még nagyobb mérvben érte a küldöket, az országgyűlést, s ezzel magát az országot! — A mint e

küldöttség kirendeléséről volt a szó, a tapasztalt tárnokmester többek előtt azt kérdezé Báró Perényi Zsigmondtól „kiket fogtok áprilisba küldeni?”

Széles e hazában a legmélyebb csend és nyugalom, de Posonyban hinni kellett, hogy polgárháboru dülja a hazát! —

A Márczius 4-iki országos ülésben az említett felirat a már felölkerekedett terrorizmus hatása alatt tárgyalatván; ezen országos ülésben csak az akkori Personális, — a fájdalom korán elhunyt Zarka János volt azon egyetlen egy hazafi, ki a karzatok legirtozatosb féktelensége közben sem birt megfelejtkezni hazája, s királya eránti kötelességéről; ki a legdühösebb zaj és fenyegetések közt figyelmeztette a Rendeket e nagy fontosságú lépés veszélyes horderejére! De szavai elhangzottak, vagy is inkább hallhatók sem voltak, sőt a jeles királyi személynök el sem mondhatá örökre tanulságul szolgálható minden megjegyzéseit, a menyiben a féktelen karzatok „maradjonja“ Kossuth intésére félbeszakítá beszédét, s „ezen a 1848-iki törvények alapjául szolgáló felirat minden discussio nélkül elfogadtatott“!!!

Kétséget nem szenved, hogy Posonyban nagy volt a rémülés, mert Kossuth mester volt az ámitásokban, s a féktelen karzatokat átkozott céljainak kivitelére mesterileg tudta felhasználni.

Bécsben azonban mind e mellett nem voltak hajlandók hallgatni ezen már forradalmi szint játszó követelésekre, de nem is mertek tenni valamely elhatározó lépést azok meggátlására.

Ha a helyett, hogy ekkor egy dorgáló királyi leiratban — mely azonban a nádor által soha ki sem hirdettetett — az országgyűlés a karzatok fékezésére felhivatik; — az országgyűlés nyomban eloszlattatott, s Ő Felsége a törvényhatóságokra hīvatkozott volna, ki meri állítani: hogy a vármegyék osztják vala követjeiknek a márczius 4-iki feliratban elősorolt s nagy részt az alkotmány alapelveit felforgató óhajtasait? hiszen Zala vármegyében egy „Forintos“ képes volt megbuktatni a közös tekerviselés eránti indítványt, s Deák Ferencz, ki ehez kötő követi küldetését, az indítványt keresztül nem vihette! s a követséget el sem fogadta. — Mi ezt nem azért hozzuk fel, mintha a közös teher viselésének ellenei volnánk, de csak hogy megmutassuk, miszerint a „haza óhajtasait tartalmazó márczius 4-iki feliratnak sok igen sok pontja a vármegyék gyűléseiben visszhangra nem számithatott!! — De továbbá, ha a posonyi országgyűlés, mint ezt egy pár mély belátású férő tanácsolta, a „békés viszonyok“ bekövetkezéseig elnapoltatik, s az ország gyűlést a bécsi forrada-

lom együtt nem találja, ki merné állítani: hogy a 48-iki törvények megszülemlenek?

Azonban a sors másként akarta, s itt most csak arról lehet a szó, valjon a kérdéses törvények valóban olyanok-e, mint ez 48-ban állítatott, a mult országgyűlésen pedig ismételtetett?

A 48-iki, mint mondják a nemzet előtt annyira kedvelt törvényeknek tehát egyetlen egy alapja azon márczius 4-iki felírás, melyet fennebb ismertetünk, és kimutattuk: hogy ezen alapról Magyarország tág határai közt senki sem is álmodott, — sőt Kossuth maga is csak a párizsi forradalom hevétől felbátorítva, merészlette azt „óhajtás alakjában“ rögtönözve előadni. Am de márczius 13-án Bécsben is kiűtött a forradalom, s az óhajtásokból követelés, a követelések-ből pedig törvény-javaslat nőtte ki magát, melyet a terrorisált s felülről elhagyatott országgyűlés elfogadott, s a megrémült király szentesített! Ezen törvények ép úgy lepték meg az ország törvényhatóságait, mint meglepték ezek követjeit, meglepték az országot és fejlődelmét! —

Ez kivonatban genesise a 48-iki törvényeknek, mellyek némelyikére még visszatérünk.

Ezeket mindenki ekként tudván, vagy legalább tudhatván, nem lehet eléggé bámulnunk azon merészséget, melyel bizonyos emberek halatlan vakmerőséggel állítani nem iszonyodnak: hogy sem az országgyűlés, sem a király még csak erkölcsi nyomás alatt sem voltak légyen, s hogy továbbá a helyhatóságok azokba utólagosan nem csak beleegyeztek, de azokat a „legnagyobb lelkesedéssel“ fogadták!!!

A mi ezen nagy lelkesedést illeti, ez kétségen kívül napi renden volt, s mi magunk tudunk eseteket, hol a megrémült családok a népnek lakomát rendeztek, mert ugymond tudtunkra adatott, hogy ha kedvetlenségünket eláruljuk, porül járhatunk; és mi láttuk, mint vásárolták és hurezolták mellükön némelyek a legnagyobb kokárdákat, hogy „hazaárulóknak“ ne bélyegeztessenek; — de láttuk azt is: hogy vagdalták bizalmas körben azokat a földhöz, s hogy tapodák lábaikkal; — és mi egy jeles hazánkfiától hallottuk mondani azon figyelemre méltó szavakat: „Kossuth engemet soha sem fog tenni forradalmárra, de hazuggá már tőn, mert kénytelen vagyok azt hazudni, hogy pártjához tartozom,“ ekkor kokárdájára mutatván.

A lelkesedés ezen neme hivatalosan is előmozdított. Így „mert a haza veszedelemben volt,“ a még valósággal ki sem nevezett, de csak kijelelve volt ministerium biztosai, vagy Isten tudja mi című emberei, itt ott egyszerre megragadták a kormányt, s

„csillapították a kedélyeket.” Ily „kedély-csillapító” volt például Pest városában és vármegyében Nyáry Pál (?); az efféle, a nyugalom fentartására örködő uri embereknek természetesen különös gondja volt a „védbástyákra” a megyékre, hogy azok pisszenni se merészeljenek.

E közben Pozsonyban minden a legszebb egyetértésben haladt. Kossuth dictálta a törvényeket; azon Kossuth, ki Pest vármegye követjének sem volt egyhangulag, de csak az ellenzék legnagyobb erőmegfeszítése mellett nagy nehezen elválasztva! de már ekkor Kossuth volt maga uri személyében Magyarország plenipotentarius; — dictálta hát a törvényeket, s az érdemes követek — legnagyobb részben félelmükben — éljeneztek.

Kossuth a szó igazi értelmében „dictátor” volt, s ő kellőleg felhasználta a „nyugodt viszonyokat” melyek az ily nagyszerű reformok keresztülvitelére általa néhány napok előtt szükségeseeknek mondattak.

Midőn a márczius 4-iki felirat megszülemlett; a becsületes emberek valóban azt hívék, hogy az abban említett „óhajtasok” elébb annak rendje szerint megfognak vizsgáltatni, miszerint a felírás szavai szerint, a békés viszonyok közt tanácskozás alá vétethes-senek.

Azonban csak hamar kiábrándultunk; — mert a Kossuth pálcája alatt összegörnyedett rendek a 18-ik márcziusi ülésből, midőn a papi dézsma tárgyában hozott határozatukat a fő rendekkel közölték, azokat, s különösen a körükben ülő egyházi rend tagjait arra figyelmezteték: „mennyre szükséges legyen, hogy a méltóságos fő rendek a K.K. és R.R. érzelmeit megértsék, mert sok oldalról az egyházi rend állásának szilárdítása a közmozgalom közepette a legfontosabb!”

E szavakban nagy fontosság rejlik. Nem csak a katolikus egyházi rend, de általában a katolikusok is mit mindent várhattak s várhatnának Kossuth kormányától?!

De e szavakból az is világos, hogy minden a legnagyobb egyetértésben történt Pozsonyban, s hogy a világért sem volt még csak nyoma sem valamely ugynevezett pressiónak!

És ez így ment tovább; az országgyűlés meghajlott a dictator akaratja előtt; indítványára — mint emlékszünk — magát „permanensnek” nyilványította; ukázeit gyáva engedelmisséggel regisztrálta, s a koronát azoknak Magyarország törvényei gyanánt leendő elismerésére erkölcsileg kényszerítette.

Ezekből világos, hogy az országgyűlés a legnormálisabb körülmények közt, a szokott törvényes módon

tanácskozott; — hogy a követek küldőik utasításait lelkiismeretesen számba vették; — s hogy az ország alapjogainak fentartására irányozták legyen minden törekvésüket! (?) —

Hát a király? Ő Felsége hadseregének legnagyobb része Olaszországban küzdött a már ott kitört forradalmi mozgalmak ellen; — Bécs a „doctorok“ vezérlete alatt forrongó aula „Sturmpetitióját“ támogatá, s a császár első miniserét elűzé. — A magyar és erdélyi kancellárok hivatalaiktól „a nyugalom kedvéért“ saját kérelmükre elbocsájtattak. — Ő felsége pedig „ily körülmények közt“ szabadon, minden ellenséges befolyás kizárásával, határozhatott s határozott is; — és Kossuth Lajost, mint kinek rendületlen hűségéről méltán meggyőződve lehetett, a bécsi aula és egy pár száz magyar jurátus éljenzése közt miniseréül kinevezte; s aztán Kossuth Lajos kezett fogott — no kivel? Doctor Alexander Bach-al, a ki aztán csak hamar miniser lőn! — — —

És ez már aztán teljes függetlenségre mutató akaratnyilatkozat volt, még inkább megerősítve az által: hogy a király e törvényeket Pozsonyban — a „bécsi izgalmak folytonos hatása alatt“ személyesen szentesítette. —

Ezek után komolyan kérdünk Titeket; valljátok be legalább önmagatoknak; nem volna-e valóságos szégyen egy nemzetre, ha „ily keletkezésű“ törvényeket, a nemzeti közérzület s a korona — pedig ez is szükséges — őszinte beleegyezésének „kifolyásául“ kellene tekinteni?

Hiszitek-e komolyan, hogy bármily nemzet egyértelműleg oly törvényt fogadhatna el, akár Pozsonyban, akár Bécsben, Páris vagy Londonban, mely őt arra kárhoztassa: hogy képviselőit szabadon hagyja legszentebb érkei ellen is sáfárkodni, ha ezeknek ugy tetszenék

És Ti ily törvényre akarjátok alapítani az ország alkotmányát? mert mit jelenthet mást a 48-iki IV. 3. cz. 6-ik §-a, mely szerint „az évi ülés az utolsó évrőli számadásnak és következő évi költségvetésnek a ministerium által leendő előterjesztése, s az irántoki határozatnak meghozatala előtt bé nem rekesztethetik, sem az országgyűlés fel nem oszlathatik“??

Fogjátok tagadhatni hogy ezen törvény által az alsó ház nem lőn korlátlan urává a nemzetnek és királyának?!

És Ti ezen törvényben keresitek egyedüli garantiáját az „alkotmány sérthetlenségének“? Ezen törvényt, mely a képviselők tetszésétől feltételezi azt: hogy a korona a képviselők ellenében a képviselt nemzetre, „azon népre“ hivatkozassék, melynek ők csak

képviselői, de nem urai? Ezen törvényt, mely a nemzet kezeiből kicsikarta az utasíthatási és visszahívhatási jogot; ezen törvényt, mely pár száz embert felhatalmaz arra, hogy — a mint Ti szoktátok mondani — a nép millióinak „akaratával“ szabadon és még a mi több, a törvényszerűség színe alatt addig, míg nékiek tetszik, visszaélhessenek!

Oly nemzet, mely ily törvényt maga magának alkotni, vagy magára erőszakoltatni képes, teljesen qualificalva van arra: hogy a Bach-féle rendszer szerint kormányoztassék, de „alkotmányt“ nem érdemel.

És Ti e törvényt hirdetitek a magyar nemzet „közérzülete“ szüleményének?

A magyar nemzet becsületére legyen mondva, hogy ezt józan eszű ember ép úgy nem hiszi, mint nem hiszitek Ti magatok. — Köztünk és köztetek e részt csak is az a különbség: hogy ti e pillanatban többségben képzelvén magatokat; e törvényt pártszempontból oltalmaztátok, hogy felhasználjátok; — mi pedig egy pillanatig sem akarunk túrni oly törvényt, melynek széles e világon sehol sincs és nem lesz mássa, mert ellenkezik nem csak az alkotmányos fogalmakkal, de magával a józan ésszel is! —

Lehet, hogy e törvény a közérzület kifolyása; de e közérzületet ne mondjátok „nemzetinek“, hanem hívjátok nevénél, s kiáltátok ki azon párt közérzületének, melyet képviseltek; — ez esetben nincs ellene kifogásunk.

Mig azonban Ti magatok nézeteit a nemzet, a nép milliói közérzületének lármázzátok, addig mi állítástokat ostromolni meg nem szüendünk, és szünet nélkül arra fogunk törekedni: hogy ezen közérzület „legitimáltassék“; — s ezt kívánni minden igaz hazafinak nem annyira joga, mint kötelessége; oly hazafiaknak t. i. kik a törvényeket nem pártok, de az összes nemzet érdekeinek szempontjából szokták megbírálani. —

Hogy e bírálat igazságos lehessen, erre okvetlenül szükséges, miszerint a napi kérdésekről a nép kellőleg felvilágosíttassék, nem pedig nagy hangzású szavakkal „elámittassék“. —

Ti ugyan azt mondjátok, hogy a nemzet e törvények értéke felől már újabban is nyilatkozott, midőn az egész ország itt és ott csak is a 48-at hangoztatá! — S ez igaz, de mi is kimutattuk ezen 48-at hangoztató közegyetértés valódi értékét. —

Valóban ideje, hogy tisztába jöjjünk ön magunk közt, s ez csak úgy fog elérhető, ha minden tartalékgondolat nélkül azok, kik multjok, érdemeik, s társadalmi viszonyaiknál fogva előlmenni tartoznának, becses személyeiket kevésbé fogják kimélni, mint eddigelé, s ha magukat néhány pártvezér rablánczai alól felszabadítani, ha-

zafiai kötelességüknek fogják elismerni. — S ez még csak áldozatba sem kerül, ha bizonyos emberek „definitióját“ a hazafiságról kellőleg felfogni képesek vagyunk. Így például a nógradi főispánnak elannyira hazafias contestatiói mit használnak a nemes grófnak? Ott maradt biz ő a fekete könyvben, ép úgy, mint ez előtt! S ez igen természetes, mert az emberek azt igen jól tudják, hogy Gróf Zichy Ferencznek, ha meg is esküdnek reá, nem csak nem volt, de soha sem is lesz politikai véleménye az, a mi Kossuth Lajosé; és miért? mert „nem lehet“.

Addig tehát, míg négy szem közt elismerjük ezen, s ilyféle állítások igaz voltát, de be nem látjuk szükségét annak, hogy politikai becsületes önzéstelen meggyőződésünk mellett nyíltan fellépjünk; — mindaddig semmi reménységünk sem lehet, a fenálló abnormis helyzetből kibontakozhatni. Miért? egyedül azért: mert az uralkodó és kormánya igen jól tudják, ezen „mostani közérzet“ becsét a maga valódi értékében felfogni, s ezt tudván, nem nagy merészség kellenék hozzá oly valamit megtagadni, mi után egy csekély de annál merészebb kissebség lesekedve roppant zajt és lármát üt — de a mitől egy hasonlithatlan többség fél!

Sajnos egyéberánt, hogy azon hazánkfiai, kikre a nemzet jobbjai a régi időkből még figyelni szoktak volt, magukat a nyomás árjától elsodartatni engedék. Ők ezt kétségen kívül azon jobb ösztönből tevék egyedül, hogy az ekként kiengesztelendő ellenséggel könnyebben sikerülni fog majd egy „loyalis transactió“. De ez nagy tévedés, mert mi az elvek mezején lehetlennek tartunk mindennemű transactiót, s — ha létrejönne ez, — az ilyest őszintének elismerni nem fogjuk soha. Az ily politikai transactió sokkal rosszabb a nyílt és becsületes harcznál; mert a helyett, hogy a független meggyőzésekre hatást gyakorolna, azokat csak összezavarja, s a legjobb esetben sincs egyéb eredménye, egy rövid fegyver szünetnél, hogy annál nagyobb dühvel az első kedvező alkalommal kitörhessen.

Mi nem kívánjuk politikai elleneinket legyőzni, mi meggyőzni szeretnénk, teoriájuk ép úgy helytelenségéről, mint hazánkra nézve veszélyességéről is. Mi nem akarjuk a 48-iki törvényeket megsemmisíteni azért, mert 48-iki törvények, hanem mi az azokban felállított azon elveket akarjuk csak a nemzet higgadt bírálata alá terjeszteni, melyek — mint már mondók — minden vitatás s az ország rendeinek tudta s hire nélkül, azoknak ha nem is utasítása ellénere, de minden esetre azon kívül, rendkívüli befolyások hatása alatt rögtönözve irattak törvénykönyvünkbe!

Mi a koronával egyetértve vizsgálat alá óhajtjuk venni e törvényeket, kimutatni hiányaikat, s komoly és higgadt vitatkozások alapján határozni a felett: megálljanak, módositassanak vagy ép megszüntessenek-e? — Mi hát csak azt nem akarjuk, hogy e törvények vizsgálat előtt életbe léptetvén, ez által a felettük tartandó discussio nehezitessék.

E hiányok részleteibe, ez úttal bocsájtkozni nem feladata e soroknak, s elég azok fenállása tekintetében a mult országgyűlés feliratára utalni. —

VIII.

Nézet-különbség.

A tavalyi országgyűlés a 48-iki törvények átvizsgálását maga is kilátásba helyezé, e tekintetben tehát a korona és a mult országgyűlés között a különbség csak is az volt: hogy ez a kérdéses törvényeknek átvizsgálását egyedül birtokon belül kívánta volna venni munkába, el annyira: hogy mindenek előtt a még függőben tartott törvényeknek tüsténti teljes visszaállitását kívánta.

Kétségen kívül fontos különbség; és mi itt helyén látjuk hazafias komolysággal vizsgálat alá venni e kérdést, mely egyszerűsítve abból áll:

Engedhet-e e részben a nemzet a nélkül, hogy jogait veszélyeztetné, vagy ép feláldozná?

E kérdés fejtegetésénél, mellőzve a jogosság, a törvényesség terét; van egy körülmény, melyet a számításból kihagyni nem lehet. Ez a tényleg létező helyzet, mely a kérdéses 48-iki törvények, ne mondjuk hát következtében, de igen is, — s ez kétségtelen, — azok folytán kifejtett s részben az idő által szentesített egy megmászhatlanul új korszakot képez, még pedig olyat, mely vissza nem vezethetik oda, honnan a 48-iki törvényhozás kiindult.

E helyzet hát már maga egy ok arra, hogy e kérdés birálatánál azt figyelmünk tárgyává tegyük, a menyiben ennek megváltoztatása többé ép úgy nem függ a nemzet, mint nem a korona tetszésétől; s ha ez áll, a mint ennek kiforgathatását kudarcz nélkül a gyakorlati életben még csak megkísérteni sem lehetne; akkor természetes, hogy e kérdés megfejtésénél, a számításból a méltányosság s az általános politika tekinteteit kihagyni teljességgel nem lehet.

A kérdés tisztán így áll: a korona a 48-iki némely intézkedésekben nem csak ősi törvényes méltósága fényét lerombolva, de a Sanctio Pragmatica alapján biztosított hatalmi körét is megingatva vélvén, ezen

törvények megváltoztatását sürgeti, s addig határozottan visszautasít minden törekvést, mely ezen törvényeknek hacsak pillanatnyi teljes visszaállítására intéztetik is. — Horvátország a 48-iki törvények alapjainak fentartása mellett a Magyarországgali viszonyegyesülését szintugy még csak megkísérteni sem látja méltónak; míg ezen felül magában az ország belsejében is, a többi nemzetiségek hol az országgyűléshez, hol a koronához folyamodtak segélyért az ezen 48-iki törvények által megsértettnek vélt jogaik biztosítása végett.

Más részről a nemzet, a korona fénye s hatalmi állásának biztosítását, a horvát nemzetteli kibékülést, s a többi nemzetiségek megnyugtatót maga is óhajtja, de az országgyűlés felirata szerint, mégis azt követeli: hogy mindenek előtt azon, a korona s a magyar birodalom népeinek jelentékeny részéről „neheztelés alá vett törvények“ elébb teljesen visszaállíttassanak; sőt kijelenti, hogy addig, még ez nem történik, semmi újabb törvényalkotási értekezletekbe, semmi egyezkedésekbe nem is bocsájtkozhatik.

Ezen merev formai ellentét az, mely kétségbe ejtő lenne nemzetünk jövőjére, ha nem volnánk meggyőződve más részről: hogy e kérdésnek nyugodtabb bírálata az eddigieknél más eredményhez vezethet a nélkül: hogy ez szeretett hazánknak kárára, vagy sérelmére válhatnék,

Mi ezen differentiában utoljára is puszta formalitásnál egyebet teljességgel nem láthatunk, feltéve azt, miben pedig kétkedni polgári bűnnek tartanók — hogy t. i. az országgyűlésnek valamint a korona megnyugtatót, ugy a nemzetiségek méltányos igényeik kellő biztosítása is őszinte törekvése volt.

Ugyan is, ha a koronának azon ellenvetése, hogy ősi fénye és hatalmi köre a 48-iki törvények által megsértetett, alapos; ha a nemzetiségek, s különösen Horvát- és Tót-országok ismeretes sérelmei valók; ekkor a 48-iki törvényeknek teljes visszaállítása által egyedül azon alternativa kerülne ki — vagy a 48-iki törvények által állítólag okozott azon sérelmek ideiglenes fentartása, s az elkeseredésig nyulható fokozata azon idő alatt, míg ezek módosítatnak; vagy ezen teljesen visszaállított 48-iki törvényeknek az életben és gyakorlatban mellőzése, azon ideig, míg azok át nem vizsgáltatnak?! Mi ugy hiszük, hogy az első mód, az óhajtott kibékülésre nem helyesen választott eszköz volna; míg a másik a törvényhozás méltóságával teljességgel nem lenne öszhangzásban.

Nézetünk tehát e részben az: miszerint e dolgon, oly combinatio által kelletik segíteni, mely a jog-folytonosság nyílt elismerését biztosítván, a 48-iki kérdéses törvények átvizsgálásai a létező alapon foganatba vétethessék, a nélkül, hogy azok tüstént életbeléptetését tegye szükségessé.

Hogy a korona és ország, hogy ez s a nemzetiségek közt fenálló differentiák mielőbb elenyésztesse, ez úgy hiszük a nemzet túlnyomó többségének mindennapi fohásza, s ezt előmozdíthatni s mielőbb elérhetni csak úgy véljük, ha az erre vezető utat és módokat magunk elől el nem zárjuk, de egyengetjük, — az erre kínálkozó alkalmat pedig őszintén felhasználjuk.

IX.

A követendő út.

Az ut, mely célhoz vezethet ismeretes, és egyetlen egy: „az országgyűlés.“

Ohajtanunk kell tehát, hogy ez a múlt esetben alkalmazott mód szerint mielőbb össze hívassék.

Hogy a képviselőt ezen módját fogadjuk el a közelebbi országgyűlés összehívására nézve, ez onnan van, mert a jogfolytonosság eránt akarjuk tetteleg tanusítani hódolatunkat ott, hol csak ennek megtagadásával lehetne más utat választani.

Tesszük ezt azért, mert e módot a korona már a múlt esetben alkalmazta, s az ország elfogadta; miből azonban teljességgel nem következtethet az: hogy ezen szintén hiányos törvény annak idején vizsgálat alá ne kerüljön.

E nézet ellen, azt hiszük, alapos észrevétel fenn nem foroghat; van azonban ide vonatkozólag egy más kérdés is, mely különböző szempontból czéloztatik megfejtetni.

Sokan úgy vélekednek: hogy az eloszlatott országgyűlés hivatnék újra össze. — Mi teljességgel nem osztozhatunk e véleményben; s mivel itt a kölcsönös capacitatiót lehetségesnek sem tartjuk, a nélkül, hogy e tárgynál mulatnánk, kimondjuk azt: miszerint mi új választásokat rendelnénk, mert ezt kívánja a korona méltósága, mely magát felségi jogai gyakorlatában nem engedheti korlátoztatni akkor, midőn arra törekszik: hogy ne csak a képviselők, de a képviseltek s így az egész ország érületét is megtudhassa; és mert a volt képviselők azon erkölcsi állapotban sem lennének többé újabb megbízás nélkül, hogy elállhassanak oly követelésektől, melyeket a haza javára nélkülözhetleneknek állítottak elannyira: hogy azok teljesítéseig semminemű törvényalkotás vagy alkudozásokba még csak ereszkedni sem látták lehetőknek.

Kérdést sem szenved, hogy a magyar nemzet tetemes többsége ki akar békülni fejedelmével, s becsületes alkura kíván lépni a körülményekkel; — a nemzet ezen része tehát követelheti, hogy ki-

vánságai híven előadva legyenek; — az új választás nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a volt képviselők ismét meg ne választathassanak; — de akarnunk kell, hogy az ország új választás útján nyilatkozhassék.

A mi az országgyűlési eljárást illeti; hogy ez csak felelős ministerek kinevezése mellett vehesse kezdetét, ezt teljességgel lényegesnek el nem ismerhetjük. A magyar udvari kancellár ép oly híven elő fogja adni a korona szándékait a szokásos királyi előterjesztvények útján, mint azt a felelős minister czime alatti egyéniség teendéné; — az országgyűlés pedig ép úgy elfogadhatja, elvetheti, vagy módosíthatja a királyi előterjesztvényeknek az udvari magyar kancellaria útján közlendő alapjait, mintha azokat a felelős minister tenné le a ház asztalára.

Hozzá járul, hogy egy felelős minister szerepét itt a körülmények is lehetlenné teszik, már csak azon igen egyszerű okból, mert ha a 48-iki ministerialis törvény ám úgy komolyan, s nem csak mulatságból a priori vissza állíttatnék; ennek ellenében sajátságos egy tünetény lenne, ha a minister ezen törvény megszüntetésére vagy csak lényeges módosítására is maga tenné a javaslatot; — hiszen ez esetben ő a minister a III. t. cz. 32-ik §-nak a) alatti intézkedésénél fogva mint „a fennálló törvények rendeletét sértő“ vád alá lenne helyezendő.

Avagy vissza kellene nekie lépni, hogy más neveztessek? Igen, de míg e törvény áll, addig senki nincs feljogosítva arra, hogy büntetlenül azt meg sérthesse; — miből természetesen az fogna következni: hogy akarja, nem akarja az ország, ezen törvénynek meg kellene maradnia, mert nem lenne alkalma és módja hozzá szólani.

De tán némelyek ép azt akarnák, hogy ellenkező javaslat ne is tétethessék? Ekkor valljuk be inkább azt, a mit gondolunk. — Mi hát ismételjük, miszerint a ministerek kinevezését sem lényegesnek, sem szükségesnek nem tartjuk. 1848-ban magyar udvari kancellár állt a trón oldalánál, s ministerium lőn a meglepetett országgyűlés eredménye. Ha a korona hozzájárultával a nemzet ezt komolyan fogja kívánni, ez ismét megeshetik; — ha pedig nem, ekkor tán felesleg volna e változás. — Itt tisztán kell a kérdéseket feltenni, ha csak az országot ismét oly szépecskén bevinni nem akarjuk; — de ám már sokan virasztanak!

Innen következik, hogy fel kellene hagyni akadályokat gördíteni az ideiglenes hazai kormány elé csak azért, mert nem ministerialis; sőt támogatni kell azt mindenben, hol ez az ország önállása és függetlensége biztosítására törekszik.

Mi az ország alaptörvényeit sem tetsz- sem bosszuvágyból feladni nem akarjuk; a mi jogainkat, de kötelességeinket is ősünk bölcsessége az 1790-iki országgyűlésen igen határozottan kijelelte. Mi beérjük azon önállással és függetlenséggel, melyet ott a 10. és 17. t. cikkeiben az ország részére biztosítva találunk, és beérjük azon felelősséggel, mely alá a 18. t. cz. a magyar kormányt elvileg helyezé.

Kifejteni ezeket, a változott viszonyokhoz idomítani, ezt tartjuk az országgyűlés feladatának.

S mi tudunk képzelni oly combinatiót, mely az osztrák birodalom nagyhatalmi állását nem veszélyeztetné, s a Lajthántúli népek alkotmányosságát sem fenyegetné; a mellett pedig ős alkotmányunk s nemzetiségünk fennállását is biztosítaná. E combinatio lehetséges, ha fenn és alant őszinte és jó akarat van, s ha egy igazságot hazánkfiai ép úgy, mint Bécsben, figyelmen kívül nem hagynak.

X.

A megoldás lehetősége.

Mindenek előtt el kelletik nyíltan ismerni, hogy az ugynevezett örökös tartományok és a sz. István koronájához tartozó országok között „közös ügyek” már a Sanctio Pragmatica keletkezése előtt létezének, azon pillanattól kezdve, midőn az örökös tartományok fejedelme magyar királlyá választatott; s hogy ezek a Pragmatica Sanctio elfogadása alkalmával már mint létezők némikép elvileg szabályoztattak is.

A Sanctio Pragmaticának definitiója ma már túl van minden kérdésen, a menyiben azt az egy századot meghaladó időszak gyakorlatilag nem csak megfejté, de meg is alapítá; s itt nem az többé a kérdés — melynek theoretikus definitioja ép úgy nem árthatna, mint nem is használhat — : personalis vagy realis-e az unio? de a kérdés tisztán csak az: kilehet-e Magyarországnak magát azon kötelességek alól vonni, melyeket a P. S. elfogadása alkalmával magára vállalt?

És e kérdést többé még csak kérdésnek sem lehet tekinteni, mert hiszen Magyarország közjogának a P. S. alapját képezi, s ezen „normális uton” túltenni teljességgel nem lehet, már pedig vannak az országnak e szerint kötelezettségei, melyek teljesítése alól ki nem bujhatunk, ha százszor és ezerszer personalis uniónak fogjuk is a P. Sanctiot keresztelni.

Más részről kétségtelenül igaz, hogy a P. S. által Magyarország nem csak kötelezettségeket fogadott el, de jogokat is nyert részsint, részsint pedig a meglevőket magának biztosította. E

jogai a korona részéről „normalis uton” szintén kétségbe nem vonatthatnak soha; valamint semminemű forradalom által sem verwirkoltathatnak, de csak a korona és ország közös megegyezésével módosíthatnak.

S ép itt és e körül forog most a kérdés, melynek eldöntése s körvonaloazása a most élőket illeti.

1723-ban az örökös tartományok absolut uralom alatt állottak, s így a közös ügyek eldöntése formailag nehézségekre nem is találhatott, a mennyiben a magyar törvényhozás egyik felének — a közös fejedelemnek — akaratja döntött az érdeklett országok részéről is. — De ám ez megváltozott, s oct. 20-ka óta az örökös tartományok népeinek is megadatott a jog, ügyeikbe s így a közös kérdések elintézésébe is beleszólni; — miért multhatlanul szükséges, a két fél közti egyetértés eszközölhetése módjáról gondoskodni, ha csak azt nem akarjuk, hogy a magyar király, ki pedig őseink bennünket törvényesen kötelező hozzájárulásával az örökös tartományoknak is fejedelme, folytonos összeütközésben éljen önmagával, s hol itt, hol ott sértse meg saját népeinek jogérzetét s illetőleg érdekeit; — vagy pedig akarnunk kellenék ismét, hogy az örökös tartományok alkotmányos kormányzati alakja az alig megszüntetett absolut rendszerrel újból felváltassék.

Illetőleg az elsőt, azt már azért sem akarhatjuk, mert alapja törvényeinken nyugszik, s mert az ausztriai császárt a magyar királlyságtól eltávolítani, azonkívül hogy érdekünkben sem feketik, erőnket meghaladó kívánság; másikat pedig becsületes emberek módjára már annál fogva sem kívánhatjuk, mert hiszen a 48-iki országgyűlés — ha bár szerintünk illetéktelenül — maga figyelmezteté a fejedelmet, hogy mint a felirat tartalmazá, Magyarország alkotmányos haladásának akadályául tekinté az örökös tartományokban fennállott absolut kormányrendszert.

És itt fekszik minden nehézség; s ez az, a mihez részünkről sok őszinteség, nem csak, de jó akarat is szükséges, hogy a legfelsőbb központi hatalom alkotmányos gyakorlata túl és innen a Lajthán lehetőségessé tétessék a P. S. értelmében.

Az erre vezető módok különbözők lehetnek, de elvben el kell ismerni, hogy nem nélkülözhetők. A P. S. alkalmával azon lehetőségre, hogy lesz idő, midőn nem csak Magyarország, de az örökös tartományok is alkotmányosan fognak kormányoztatni — fájdalom senki sem gondolt; s itt a forrás, melyből ezen roppant mérvű nehézség veszi eredetét.

Ha azonban hazánkfiai, nem csupán a magyar, de egyszersmind az eüropei érdek-politika szempontjából is lesznek hajlandók saját helyzetünket felfogni, s tekintettel a jövőre bírálai; — ha Ausztriávali összeköttetésünket nem a véletlenség játékanak, de annak fog-

ják elismerni a mi, vagy is „európai szükségességnek“; ha átlesznek hatva azon igazságtól, hogy nemzeti elszigeteltségünkben, és pártviságunkban nemzetiségünk fennmaradhatását egyedül az Ausztriávali együttlét biztosíthatja, s hogy ellenben, veszélybe dőlhet elébb ugyan politikai, majd pedig individualis nemzetiségünk is; — ha hivatásunkat ott fogjuk keresni, a hol az feltalálható, t. i. nemzeti alapjaink fentartása s ápolása mellett, az Ausztriávali barátságos és őszintén ápolt együttléthől szellemi s anyagi tekintetben annyi hasznót venni igyekezni, a mennyit csak lehetséges; — ha végre a S. Pragmaticának nemcsak betűire, de igen élénken mutatkozó szellemére is fordítjuk figyelmünket; akkor, de csak akkor sikerülni fog, feltalálni egy oly combinációt, mely a szóban forgó nehézséget közmegnyugvásra oldhatja meg.

De ezen combinatio alig lehetne olyan, mely a 48-iki III. t. czikkből venné irányát.

Igaz, hogy vannak hazafiak, kik a legőszintébb hiszemmél állítják: hogy a 48-iki törvények sem a korona méltóságát nem sértik, sem azokat az örökös tartományok alkotmányos kormányozhatásának akadályául el nem ismerik. Ezen hazánkfiai egyet felednek, azt. t. i. hogy a magyar király egyúttal fejedelme az örökös tartományoknak; s a mint ezt figyelembe nem vesszük, elő áll természetesen a feltett lehetőség, ép úgy, mint ez Poroszország és Ausztria közt is meg van.

A P. Sanctio azonban szerintünk sokkal összetartóbb viszonyokat feltételez, s a százados együttlét kihatása sokkal szorosabb következményeket fejlesztett ki, sem hogy köztünk bensőbb viszonyok ne léteznének, mint a külön fejedelmek ótalma alatt elő népek között. Az örökös tartományok és Magyarország között valóságos vegyes házasság létezik még pedig olyan, melyet csak a halál vághat ketté, mely azonban az életben fel nem bontható.

De nem célunk fejtegetéseinkben oly messzire menni, mert tudjuk: hogy a nemzet roppant többsége semmi vágygyal sem viseltetik az elszakadásra; s ez az, mit némely hazánkfiai vagy hinni nem akarnak, vagy felfogni nem tudnak. —

Mellőzve az ország népességének az uralkodó házhoz vonzó ragaszkodását, melyet a nép tulnyomó többsége szakadatlanul tanusít, s melynek ellenkezőjét állítani merő vakság volna; — kérjük, mi haszna lehetne Magyarországnak, s jelesen a magyar nemzetiségnek az elszakadásból? Nem egyéb, mint egy maga között meghasonló kis állammá olvadni le, oly elemek tövében, melyek mindegyike ép csak most kezdi kifejteni nemzetiségét, hogy nagygyá lehessen! oly állammá, mely minden rokon támasz nélkül e földön, hogy megélhessen, nemzetiségét kénytelenitnék hozni áldozatul!

Mi azt hiszük, hogy a magyar nemzetiségét és alkotmányos szabadságát az osztrákkali együttlétben nem csak fenttarthatja továbbá is, de ki is fejtheti: ha a nemzetiségek eránt méltányos, ha a létező helyzet eránt igazságos lenni tud.

És szerintünk nem annyira az ország alaptörvényei nehezítik a kibékülést; hanem nehezzé teszi ezt leginkább egy részről az átélt közelebbi korszak sajnos emléke, más részt pedig az Europa helyzetéből származtatott, s hibás feltevésekre alapított csáb remények ingere.

A mint azonban a dolgokat maguk meztelenségében átláttuk; Magyarország nem csak fejedelmével, de az örökös tartományokkal is oly frigyet kötend, mely az együttlét áldásait egyaránt terjesztendi ki minden részre, a nélkül: hogy Magyarország önállását, és függetlenségét faláldozza.

Egy igazságnak elismerése az, mely e czélhoz vezethet egyedül, s mihez semminemű áldozat nem kívántatik.

Az ausztriai kormány ne felejtse: hogy Magyarország az osztrák birodalomnak nem csak kiegészítő, de majdnem hasonfele részét tevén, ezt megnyugtattnia légyen kötelessége, s ne felejtse: hogy ellenkező esetben, ha tán gyöngye is e nemzet a kormányt megdönteni, de elég erős még is odáig gyöngíteni: hogy nagyhatalmi állását az europai társadalom érdekében ne valósíthassa.

A magyar hazafiak pedig fontolják meg: hogy az ausztriai birodalom fentartása, mint fenebb is mondánk, europai szükségesség; s hogy Ausztria korántsem olly gyöngye, mint némelyek képzelik, s ha bár nem is oly erős mint lehetne, de még is elegendő arra, miszerint képes legyen meghiusítani azon reményeket, melyek itt ott az emigratio invasiojával hozatnak combinatióba.

Mi ugyan azokat, kik akár az emigratiótól, akár más külsegélytől várják a haza szebb jövőjét, megtéríteni nem akarjuk, — mert azok czéljai a mienkével azonosok nem lehetnek. Ezek egy ismeretlen valami után rajonghatnak, de a haza boldogságát nem keresik ott, hol mi azt egyedül feltalálhatónak gondoljuk.

Mi kárhoztatunk minden oly politikát, mely mindenek előtt nem a magyar nemzetiség, s mely továbbá nem az ő alkotmány alapjaira építettik. — S épen mivel mi a tört uton óhajtunk járni, eltaszítunk magunktól minden csáb eszközt, mely ha bár fényes, de bizonytalan jövővel kecsegtet, — jövővel, melyet nem magunk iparkodásának köszönni, de mások kegyeinek kellene „meghálálni“.

A történelem egyéberánt utmutatásul szolgálhat, hogy a népek, a nemzetek mit várhatnak a hatalmasok kegyeitől?

Im a szomszéd lengyelek páratlan hősiességük daczára, hol és mint vannak egy század óta?

Hát napjainkban mi történik Olaszthonban? hol ép úgy ott, mint itt, sem valláskülönbség, sem nemzetiség nem áll ellen a népek egyesülésének, a külpártfogás pedig mindkettejek részén áll! — III-ik Napoleon e tekintetben ép oly politikát követ, mint nagybátyja. — Hízeleg a nemzetek szenvedélyeinek, biztatja s reménylteti őket addig, míg terveit ez úton sikeresitheti; s midőn ő elérte saját céljait, a nemzeteknek nyújtott pártfogása is elérte határát! Ezt láttuk nagyban e század elején Varsóban! Ez vonul el jelenleg szemeink előtt Olaszthonban.

Vannak ugyan hazánkfiai, kik ezen olasz egységet már bevégezett tényként fogadják. Szerintünk azonban sok vér- és pénzáldozatba kerülend még e kísérlet; s a polgári háboru iszonyai sokáig fognak még dúlni a szép téreken, de előbb utóbb bé fog következni a kiábrándulás órája, s a félrevezetett népek — itt kelletik majd mondani — milliói átkozni fogják az annyi áldozatok szerzőit, s okozóit; — de az olasz nemzet kikürtölt egysége nem fog előbbre menni azon határoknál: melyeket ennek a természetes viszonyok egymást kiegészítő vagy eltávolító hatása, a népek természetsszerű kifejlődése és ösztönéhez mérve a történelem utmutatása szerint már rég megállapított!

Mi tartós és őszinte kibékülést akarunk, és ennek jutalmát egyedül magunk óhajtanánk élvezni; miután pedig ehhez csak baráti őszinte békés uton juthatunk el, nekünk ez utat megkelletik kísértenünk; — s reményljük: hogy számos hazánkfiaival egyesülten törekvésünk nem marad sikertelen.

XI.

Az elfogadandó kormányrendszer megvitatásának szüksége.

A mondottakból következik, hogy a nemzet, hacsak magát a bizonytalan jövőnek karjaiba dobni, avagy pedig magát a cselekvő párt által elsodortatni nem akarja, tétlenül többé nem maradhat.

Már fennebb említők, hogy mi parányi belátásunk szerint, a közbejött tévedések, hogy ne mondjuk hibák kútfejét nagyrészt azon mesterségesen fentartott egyetértésnek tulajdonítjuk: mely az ugynevezett nemzeti közérzület álarcza alatt octób. 20-ika óta valódi dictátori szerepet játszott az egész ország tág határai között.

Igen is, megvolt e közérzület, s bizunk hazánkfiak lángoló honszeretetében, hogy meg van ma is, és élni fog mindörökké; de szükség, hogy tudva s ismerve legyen az!

Abban egyetértünk mindnyáján, hogy Magyarország integritása, törvényes önállása és függetlensége épen maradjon, és hogy a nemzetiségek részint törvényes kívánatai, részint jogos igényei kielégítést nyerjenek, s hogy mind ezek ezredéves alkotmányunk alapján az idő kívánalmaihoz képest rendeztessenek.

Hogy azonban mind ez ne legyen elérhető a nélkül: hogy a 48-iki törvények rögtön, tüstént életbe léptessenek, hogy míg ez nem történik, addig semminemű országgyűlési tárgyalásokba, alkudozásokba ne is ereszkedhessünk; ez azt hiszük, nem közérzület. Ez lehet kívánsága több kevesebb hazafiaknak, de hogy ez volna a nemzet közérzülete, ez az, mit mi határozottan tagadunk.

Megengedjük, hogy ez volt a helyhatóságok hivatalos véleménye, s láttuk, hogy ez vala az országgyűlés megállapodása; de azt, hogy ez lett legyen az ország népeinek közérzülete, ez az, mit kétségbe vonni bátorzkodunk.

A vagy a közérzület sugalta intézménynek mondhatjuk-e a megyék önkormányzati jogainak a 48-iki III. s XVI-ik t. czikkek által lett megsemmisítését? Ezt a bár tökéletlenül szervezett megyék önként megmutaták, midőn tényleg politikai jogokat arrogáltak magoknak, holott ezek a 48-iki törvények szerint őket többé nem illethették.

Továbbá a közérzület kinyomataúl fogadná-e a nemzet az oly törvényt, mely mint ezt a XVI-ik t. cz. sugalja — a megyékben adott jogok gyakorolhatását semmi qualificatióhoz nem köti, s lehetővé teszi azt: hogy X. megyében N. N. 30,000 holdnyi birtokos csak azért ne legyen bizottmányi tag, mert köztudomás szerint a ministerialis parlamentarismusnak nem barátja?

Illy állapot ha bár ideiglenesnek mondatik is, a józan és valódi közérzület firmája alatt sem keletkezettnek, sem fentarthatónak nem mondathatik.

De menjünk tovább. A 48-iki jelszó a nép palástjával takartott. Ugymond „a nép szava Isten szava” — s ez a 48-at utolsó betűig kívánja. Itt az illetők elfelejtették, hogy a 48-iki XXII-ik t. cikknek 33-ik §-a, ahon polgárainak becsületére bízta „a köz állomány fentartását” s őket e törvény által az „új alkotmány” fegyveres őreivé avatá fel. És mit láttunk? azt, hogy a hon polgárai ezen kötelesség teljesítésétől irtóztak nem csak 48-ban, de az ettőli félelemben, még a mult országgyűlésre sem a kar-

tak magutak választókul bé iratni; nehogy — ugymond a nép — ismét nemzetőrökké, katonákká lenni kényszerítettessünk, s ismét mint Kossuth alatt a király ellen háboruba kevertessünk.

Ezek pedig az egész országban előfordult és senki által nem tagadható tények, s ezek ellenében teljességgel nem használ semmit is a lelármázás, a reactionarius, a haza áruló czim osztogatása — sőt még árt a 48-soknak, mert ez által maguk vallják be nem akarva is: hogy a nép reactionarius. Kár és hasztalan tehát minden ijesztgetés, vagy szépitgetés, mert ezeknél mindég hangosabban fognak szólni a tények, melyeket eldisputálni nem lehet.

Ha pedig a 48-iki törvények teljes visszaállítását sürgetjük mindenek előtt; ugy ezen XXII-ik t. cikket sem szabad felednünk. — Vagy hát egyet igen, mást nem? De itt megint felejtik az illetők, hogy ép ezen XXII-ik törvény az, mely 48-ban elannyira sürgősnek találtatott, miszerint annak 6-ik §-a szerint a nemzetőrök összeírása „megyéekben nem várva a közgyűlés tartását, a kis gyűléseknek tétetett kötelességül.“ No már most csak ugyan szép látvány volna ezzel kezdeni — pedig a törvény most idézett szavai szerint a 48-iki alkotmányt főleg ezen törvénynek kelleni oltalmazni!?

Mi ezek felemlítésével nem akartuk a 48-iki törvények belértékét devalválni; mi csak azt akartuk megmutatni: hogy a 48-iki törvények összege mellett a nemzeti közérzület nem nyilatkozott; s hogy nem csak lehetséges a közérzület megsértése nélkül azokat előlegesen „revisió“ alá venni, — a mennyiben tényleg a nemzet azok birtokába ugy sincs, — de bajt okozható félreértések kikerülése végett szükséges is.

Felhoztuk például a XXII-ik törvényt azért, mert ezt az országgyűlés erőszak használata nélkül teljességgel életbe nem léptethetné; s így ezt azért idéztük, mert e törvény előleges revisióját mulhatlanul maga az országgyűlés vagy is helyesebben szólva a nép fogná kívánni. S ha ez így van, miért ne lehetne a törvényhozás másik felének a koronának is kívánni azt; hogy e törvények valamelyike, például a III. t. cikk, szintén előleges revisió alá vétessék?

Lehet hogy mindkettő megbukik, — lehet hogy kölcsönös felvilágosítások után életbe lép, — de sem az egyik, sem a másik esetben nem hoz vészt a hazára; ha a törvényhozás kölcsönös beleegyezésével történendik a koronázás előtti revisio.

Ha az országgyűlés, — miután a nemzet 10 évet meghaladó méltó szenvedéseinek tolmácsa volt, — a revisióba beleegyezik; a július 21-iki

closzlató leirat helyett hihetőleg kezdetét vette volna a koronázási hit levél eránti tractatus, s lehet hogy célhoz vezetendett is. Es most?

Mi teljességgel nem ringatjuk magunkat vérmes illusiókban; tudjuk mi is, mily nehézségekkel kellend megküzdennünk, hogy az ős alkotmány szellemével az átalakult birodalom igényei öszhangzásba hozattassanak, de még sem csüggedünk.

A negatio, a tiltakozás, a passivitas a helyzet jelen stadiumában többé nem használható fegyverek, mert a küzdelem minden irányban megkezdett.

Itt hát az idő, hogy minden hazafi ott foglaljon helyet, hová őt belátása s férfias meggyőződésének ösztöne követi.

Sorakozzunk, a „hazaszeretetet dicső firmája alatt” — s a jelszavak álarcza csak hamar le lesz leplezve.

Lehet s lesz is, hogy ki a 48-iki jelszót bálványozni megszűnik, az hazaárulónak fog bélyegeztetni; de ennek ellenében jusson eszünkbe, hogy az eféle káromlások a civilizált Európában már csak elkopott frázisoknak tartatnak. Vannak, kik a vélemény-szabadság alatt azt értik, hogy minden ember utánnok induljon, s független meggyőződését vagy eltagadja, vagy nékiek alárendelje; de ezek nem a szabadságot óhajtják, hanem zsarnokságot gyakorolnak; holott ez emberek mindenütt kisebbségben vannak, s egyedüli erejük a merészség, s innen van: hogy a mint férfias ellentállásra találunk, szerepük lejárt. — Ezek mindenütt és mindannyian azon oskola tanainak követői, hol folytonos hivatkozás történik a szabadságra, t. i. az ő szabadságukra, azok ellenében, kiknek részére a szabadság ép nincs biztosítva. És kérdjük nem így volt-e ez nálunk is akár 48-ban, akár 61-ben?!

Az ország e helyzetben tovább nem maradhat. Ez előbb utóbb vagy forradalomhoz, vagy végleges kényuralomhoz fogna vezetni.

Mi is óhajtjuk, hogy a nemzeti közérzület határozzon imádott hazánk jövője felett; — de oly közérzület, mely a hazafiak nyugodt keblükből fejlesztve, az ország szükségeinek, kívánatinak, s reményeinek hí tolmácsa legyen.

De ez csak úgy lesz elérhető, ha kiki őt megillető helyét elfoglalja, ha becsületes meggyőződése mellett szót emel, s ha magára nem erőszakoltatja elleneinek akarátját, hogy gyáva elnémulásával azok sorainak számát nevelje.

Alkotmányos ország pártok nélkül nem is képzelhető. S ezek meg vannak ma ép úgy, mint megvalának 48-ban. Vagy tán a közérzület mellett bizonyít a mult országgyűlés eredménye, mely az által indokoltatik: hogy mindent, t. i. nem csak a feliratokat, nem csak az closzlatás ellen tett óvást, hanem a nemzetiségi bizottmány, és Tisza Kálmán ismeretes indítványa folytán hozott, s egy részt a nemzetiségek,

más részt pedig a nép megnyugtatóására s illetőleg megnyerésére irányzott, — de senkit meg nem nyugtató, és senkit meg nem nyelő határozatát is egyhangulag elfogadá?

Ha ezen minden tekintetben sajnos egyhangúság, mely figyelemmel a tárgyak fontosságával össze nem férő rögtönzésre, egy rendes törvényhozás méltóságát emelni épen nem képes, csak ugyan Magyarország nem csak képviselőinek, de képviseltjeinek is igazi és hiven tolmácsolt közérzlete lenne; — ez már valóban szomorú kilátás volna szeretett hazánk jövőjére nézve. Azonban mind ez szerencsére nem úgy van, és ezen jóban roszban tapasztalt egyetértés csak azt bizonyítja: hogy azon férfiak, kik az őszinte kibékülés útján látták egyedül lehetők az ország bonyolodott viszonyaiból kimenekülni, békülékeny hajlamuknál fogva engedtek azoknak, kik az ismeretes frázisukkal: „ne áruljuk el gyengeségünket, csak most mutassuk meg az osztatlan egyetértést, ne szaggassuk pártokra a nemzetet, majd később engedhetünk egymásnak stb.” ez uttal is rá szedettek!

Az országgyűlés egyértelműsége tehát a valódi nemzeti közérzet tekintetében mit sem bizonyít az ott létezett vélemény-különbségek elpalástolására; mert ki a politikai pártok fogásait ismeri, az könnyen átlátta azon iszonyatos elvi különbséget, mely a feliratiakat a határozatiaktól elválasztá.

Mi indokolja tehát azon fentartást, hogy pártkülönbség nem volt az országgyűlésen? Volt bíz az; de a pártok egyike sem volt elég erős, hogy nyíltan fellépni merészkedett volna. A ki a múlt országgyűlésen képviselt nézetkülönbséget tagadja, annak a volt tárnokmester remek beszédjét ajánljuk, figyelmes elolvasás végett, melynek nem is volt egyéb hibája, mint az, hogy az utolsó és nem az első országgyűlésben mondatott. Majláth György ismeretes mély belátását kitüntető ezen jeles beszédében, miután a legfelsőbb hatalom tévedéseit sajnálattal érintve, azokat kárhóztatta, így folytatta osztatlan figyelemmel hallgatott beszédjét: „Ha viszont mi” így szól Majláth György „a törvényes utról eltérve, jogos igényeink helyett jogtalan és hiu ábrándok után kapkodunk, vagy pedig, ha jogos igényeinket érvényesítve nem igyekszünk azokat az életerőssé vált igényekkel és a tények hatalma által kifejtett viszonyokkal egyeztetni, akkor ismét meglehet, hogy hosszas vajadás után ezen ország lehet dicső és boldog, de attól tartok, hogy Magyarország nem lesz többé. Nem lesz azon Magyarország, melyet St. István hajdan koronája alatt egyesített. Nem lesz azon Magyarország, melyet őseink vérével szerettek, de eszükkel tartottak fenn.”

E beszéd tán elég világosan tüntetheti fel a nézetkülönbséget, mely meg volt az országgyűlésen, de életének jelét nem adta.

S ez nagy szerencsétlenség volt az országra, mert ez által a valódi hazai közérzületet elfojtva tartani sikerült.

Mi ugy vagyunk meggyőződve, hogy ha a függő kérdések eránti nézetek előlegesen főleg a sajtó útján megvitatva, s minden irányban feltárva nem lesznek; ha ezek folytán a hazafiak véleményeik színezete szerint mielőbb előlépni nem fognak, ha az ugynevezett — mondjuk ki világosan — conservatívek továbbá is színleni fogják azon egyetértést, mely részükről őszinte nem volt, mert nem lehetett és nem is lesz soha, a mennyiben ez oly elvek és alapok elfogadását feltételezi, melyek nem a conservatio de a dissolutio elemeit foglalják magukban; míg az így tart, addig hazánk bonyolodott viszonyából kibontakozhatni nem fogunk.

Vagy is világosan szólva, addig míg Ürményi József és Nyáry Pál politikai elveik azonosságának firmája alatt fog a nemzeti egyetértés árultatni, ezen egyetértést bámulni ugyan igen, de megérteni képesek nem leszünk soha! S ha ez így lenne a jövő országgyűlésen is, ez esetben bizonyos, hogy az is a multnak ismeretes sorsában fogna részesülni.

Eddigelé csak egyet tudunk teljes bizonyossággal, s ez az: hogy az ország roppant többsége a megyei autonomia mellett van, daczára azon gúnynak, s becsmélésnek, melyben az autonomiát megbecsülhetlen kitarással keletkezése első perczétől kezdve szakadatlanul védő „Hirnök“ részesittetik, — daczára azon zajos közérzületnek, mely a 48-iki jelszó alatt a parlamentaris centralisatio mellett demonstrál.

Ezt hát tudjuk bizonyosan, mert kétségen kívül van, hogy a ministerialis centralisatiót ma már csak a 48-iki firma fedi, de ez csak is addig fog tartani, míg a „Pesti Napló“ biztatásaival az illetők beérik, hogy t. i. a megyei autonomia kedvelt régi jogkörével a 48-iki centralisatióval összefér.

De ép azért, mivel e kettő együttesen lehetetlen, s mivel ez a „Napló“ vezérei ép úgy tudják, mint a „Hirnök“ hivei; elkerülhetlenül szükséges e kérdés megvitatása s felderítése, ne hogy ismét az ország a kitűzött 48-iki jelszó alatt meglepetvén, a haza sorsa ennek essék áldozatul.

És itt helyén látjuk a nemzet figyelmét felhívni egy körülményre, mely bennünket mélyen szomorít.

Azon néhány tekintélyes és tiszteletre méltó hazánkfiak, kik a ministerialis kormány-rendszert Magyarországra nézve minden tartalék gondolat nélkül üdvösnek ismerik el, bizonyára megvannak arról is győződve: hogy a korona aggodalmait a 48-iki III. t. cz. némely tételeire nézve, ezen törvény módosítása által megszüntetni

az országgyűlés teendői s kötelességeihez tartozik. — Ezt azon férfiak elismerik nem csak, de tartózkodás nélkül be is vallják.

Más részről azonban ugyan ezen hazafiak jól tudják azt is, hogy a 48-iki törvények között van oly intézkedés is, mely a nemzetet, vagy legalább a nemzet hasonlíthatatlanul túlnyomó részét a legnagyobb nyugtalanságban tartja. Ez t. i. a XVI-ik t. cz. melyben a megyék az alkotmány védbástyáinak mondatnak. Ezen férfiak tudják, hogy sokan aggódnak s kétkednek, valjon ezen védbástyák a parlamentaris centralisatio mellett fenn fognak-e maradhatni? És ezen hazafiak jól tudják azt is, hogy e kettő együtt meg nem férhet, s tudják, hogy ez esetben vagy a parlamentaris centralisatio fogna az alkotmány védbástyáiból rövid idő alatt halomra lövetni, — vagy hogy a ministerium fogna romba dönteni a védbástyákat, s igen rövid idő alatt ezek hajdani nagyságát csak úgy fognánk bámulni, mint a vízsegrádi romokat!

És e férfiak ezt tudják, mert hiszen ha nem tudják, akkor nem érdemlik meg azon tiszteletet, azon bizalmat, mellyel őket a nemzet egy része környezi. Tudják tehát ép úgy mint mi, hogy a megyei autonómia s a képviselői parlamentaris rendszer felelős ministeriummal ép oly összeférhetlen, mint a tűz és víz, — és e férfiak hallgatnak, hogy kedvencz eszméjüket a hon boldogítására keresztül vigyék; hallgatnak, mert tudják, hogy ezt csak úgy érhetnék el, ha az országot ezzel ismét meglephetnék?

Mi elhisszük, hogy e férfiak őszintén óhajtják e rendszer elfogadása által az országot boldogítani; de hát ki tehet róla, ha a nemzet ez uton boldogulni tán nem kíván?

Mire való hát ezen hitegetés? vagy ellenben, ha mi tévednénk azokkal, kik e két ellentétes rendszer összeegyeztetésében nem hisznek, miért nem oszlattjátok el kinos aggályainkat?

Vagy pedig nem tartjátok erre a nemzet aggódó részét érdemesnek? Mi könyörgünk: szánakozzatok meg rajtunk, s mi hű nap-számosaitok leszünk hazafiúi törekvéseitek munkájánál; de míg ezt nem teenditek; míg folyton csak állitjátok az összeférhetés lehetőségét, addig szavaitoknak hinni nem fogunk; — mert ellenetek szólnak a tapasztalás, maga a különbség fogalma, és a bíráló józan ész!

Valóban meg kelle botránkoznunk a „Pesti napló“ minapi azon vakmerő felszólamlásán, mellyel a „Hirnök“ ellenében azt állitva, hogy a megyei autonómia és ministerialis centralisatio összeegyeztethető; e részben Deák Ferencz és minister társaira hivatkozni nem pirult. Mik történtek a 48—49-iki ministerialis korszakban a spanyol falak mögött; azt ugyan kevés ember tudhatja

csak, — de a mi az országgyűlésén történt, azt elakarni titkolni, vagy felejtetni csak azok előtt lehet: kik beérik ha mások szemcivel láthatnak.

A „Pesti napló“ most érintett czikkében nagy ostentációval dobja oda a „Hirnöknek“ hogy Deák és minster társai a megyék ellen nem panaszkodtak s ez természetesen, kivált ha ritkitott betűkkel nyomatik — mire már nem emlékszünk — elég arra, hogy ezt higgye, boldog, boldogtalan, s punctum. —

Am de mi nem hiszünk mindent csak azért, mert a „Pesti napló“ mondja; mi például nem hiszünk azon sok mindenféle háborukban, melyeket a „Napló“ nagy jelességű diplomatája (?) t. cz. Doctor Falk Miksa úr évek óta napról napra bekövetkezendőknek remél, és jósol; — mi nem hiszük továbbá azt sem — ha ritkitott betűkkel írják is a „Napló“, „Sajtó“, „Magyarország“, „Jövő“, — hogy például a Turini kormány sok ezer fegyvert rendelt meg; nem hiszük — mondjuk —; a mint pedig ezt hinni kellene, hogy ezen fegyverek signum pro re legyenek Bécs ellen és Pest mellett —; mi sok eféléket nem híven tehát a „Naplónak“, — fáradságot vevénk magunknak a 48-iki „Közlöny“ néhány számait átfutni, s nem tévünk hálátlan munkát, mert ép ellenkezőt találtunk azok egyikében mint a „Napló“ állítá; — azt találtuk t. i. hogy Deák Ferencz minster egy vita alkalmával az alsó ház teljes ülésében felhozta, melyszerint, „már előfordultak légyen esetek, hogy hol a minsterium rendelkezett, a vármegye a rendelkezést közigazgatási tárgyban is némi megrovással utasította légyen vissza“. S hogy, úgymond ugyanott és akkor a szóló minster Deák Ferencz, „talán eljön ezen törvényhozási cycus alatt az idő, midőn a minsterium kényszerítve lesz a ház elébe törvényjavaslatot tenni az iránt: ha a municipiumoknál rendelkezik a minsterium, ne hogy annak az autonomiát állítsák elébe“. Lásd „Közlöny“ 32 számát?!

Mi azt hiszük, hogy ez elég érthetően van mondva, miszerint kiki magának — persze saját logikája szerint — fogalmat szerezhessen arra nézve: valjon a megyei autonomia és a minsteri centralisatio egymás mellett baráti ölelkezések közt sokáig megélhetnek-e?

Hogy a kormány erős és hatalmas legyen, az a mi hitünk is. S hogy e tekintetben a megyék kicsapongásait egyaránt fékezhesse a minsteri, mint a testületi kormány, — az ellen szavunk teljességgel nincs. S itt nem is az a kérdés, szabályoztassék-e a megyei autonomia törvényes uton, vagy sem? mert hiszen 1790 óta az országgyűléseken és a megyéknél nem egyszer merült már fel e kérdés, s az országos kül-

döttségek munkálatainál különféle javaslatok s utasítások is keletkeztek a municipiumok kérdésében; de ezek közt egyetlen egyet sem találunk, a mely a ministeri centralisatiót csak szóba is hozta volna. Itt tehát ismétljük nem az a kérdés, hanem itt tisztán és egyedül az forog fen: megállhat-e a megyei autonomia a parlamentaris képviseletnek felelős ministeri centralisáló rendszere mellett úgy, hogy a megyék autonomicus jogaiknak fentartása mellett a ministerialis centralisatio is lehetséges maradjon. S ez az, a mi teljességgel nem áll, — kivévn, — ha a megyék hatáskörét egyszerűen, a „községi“ rendszer jogainak élvezetére degradáljuk, s a megyéket a ministeri rendeletek, de ezt is sokszor csak utólagos kihirdetése végett engedjük összegyülekezni!

E két rendszer egyesítése tehát — értve a megyéket az őket törvényesen megillető jogkör fentartása mellett — teljes lehetetlenség; s azok kik ezt hiszik, a dolgot nem értik; a kik pedig ezt értve másokkal elhitetni akarják, azok bünt üznek politikai elvbarátaik gyöngébb felfogásával.

E részben a „Pesti napló“ mostani vezéreinel sokkal őszintébb volt a 48-iki országgyűlés egyik kezdetben ismeretlen, de csak hamar híressé lett tagja Halbschuh, később Irányi Dániel, ki a fennebbi vita alkalmával, a nélkül, hogy valaki által megczáfoltatott, vagy csak rendre is utasított volt, erőteljesen így szólt: „akarom“ ugymond e rögtön nagygyá lett képviselő „hogy a municipiumok jelen állásukban megszüntetvén, s hogy a parlamentaris kormány mellett, csupán községi rendszer álljon fenn; — a mostani municipiumokat fentartani, és a felelős kormányformával összeegyeztetni akarni nem egyéb mint ön ámitás“!

Nem tudjuk hová lett e nagy férfiú, de ha meg van, kerjük szólaljon fel; s ha nincs ez élők közt, nyugodjék békével, — s mi azon elismeréssel mondunk békét poraira: hogy egy nagy igazság őszinte kimondásával, melynek tán politikai titoknak kelle maradnia, szállott sirjába.

De ha Irányi nem volna is köztünk, hogy becsületes ember léteére ismétlje fennebbi, az ország hallattára tett nyilatkozatát; mi egy szintén nagy hazafihoz, egy minden áron vezér-szerepet játszani akaró férfiúhoz fordulva, kérjük őt, miért hallgat — ott, hol szólani kötelesség? És kérjük őt, melyik az ő igazi véleménye? centralista-e hát, vagy autonomista?

A ki a 48 előtti megyei küzdelmekre vissza emlékszik, igazat fog nekünk adni, midőn azt mondjuk: hogy Pest vármegye a megyei autonomiát messze túl a törvényesség határain el annyira igyekezett gyakorolni, miszerint ezzel még az országgyűlés is alig lehetett képes versenyezni.

Nyáry Pál mint alispány, — hogy sok egyebet elhallgassunk — a megyék jogköréhez tartozónak követelése még a törvénykezési rendszer lehető megváltoztatását is. S ekként bebizonyítja, hogy ő ugyan a vármegyéket valódi alkotmányos védbástyáknak tartotta; mert hiszen ha egy helyhatóság még törvényeket is hozhat, az semmi más törvényhozó testületre nem szorul.

Sőt eleven emlékezetünkben van, hogy midőn octóber 20-ikán, a megyék a tért elfoglalták, Pest vármegye Nyáry Pállal élén megadta a többi törvényhatóságoknak a tónust; kitűzte a 48-iki zászlót, s utolsó betűig ragaszkodott a 48-iki törvényekhez, de a 47-iki előzményekhez! tudjuk, hogy majd minden hon-boldogító indítvány Pest vármegye termeiből indult ki országos kör útjára egészen az elfoglalt tér odahagyásáig, s a bizottmányok s az alkotmányos tisztikarok „visszavonulásáig.“

És e két időszak — t. i. 1847 és 1861 Nyáry Pál vas következetességű politikai jelleméről tesznek kétségtelen tanubizonságot, s az ember azt hinné: hogy midőn Nyáry Pál mint a ministerialis kormányrendszeri párt vezére ezen rendszer visszaállítása mellett kardoskodik, egyszersmint multjához hiven a vármegyék autonómiáját fogja részesíteni hatalmas pártfogásában. S valóban van nem egy ember, a ki Nyáry Pálra utal, midőn a két rendszer összevételére forog kérdésben, a menyiben alig lehetne hihető az: hogy ő Nyáry Pál megtámadhatná az alkotmány azon formáját, melyet ő annyira ápolt, s mely nékie s oltalma alatt Pest vármegyének lehetővé tévé azt: „irányt adni az egész országnak.“

És mi családkozánk, mert a már fenebb említett 48-iki országgyűlési vita alkalmával a „Közlöny“ 32-ik számában a dologra tartozó tételként szóról szóra ezeket olvashatni:

„Nyáry Pál: a felelős ministerium eszméje magával hozza, miszerint minden ember felelős legyen sat. — Hála Istennek, a megyei omnipotentiának már egy kissé nyakára hágtunk!?“

És ily vezérek biztatják a nemzetet hogy a 48-iki ministeri centralisatio mellett a megyei autonomia illetetlenül fen fog maradhatni? Ily vezérekre hallgasson a nemzet? de ebben egy nagy tanúság rejlik. Nyáry Pál a 47-iki kormányrendszer idejében lehetett volna, de csak tán helytartósági tanácsos, vagy királyi táblai ülnök, de kancellár aligha, — így van e Domine Spectabilis? ő pedig minden áron kormányozni akarván, sem hiúságát, sem honboldogító törekvéseit egy oly alárendelt állás ki nem eligitheté, s így ő opponált, s ekkor a megyéknek szerinte minden szabad volt. Ám de 48-ban csak egy hajszál hibázott, hogy belügyminister nem lőn, s mint mi tudjuk, ezért töle Kossuth némely collegáival együtt

engedelmet is kért s. t. b.; — Nyáry Pál úr tehát gondolta magában; quod differtur non aufertur, s hogy e szerint nem sokára még is kormányra kerülhet; a megyei autonomiának saját szavai szerint nyakát akarta tehát szegni, nehogy a vármegyék nékie majd opponáljanak, ő pedig elébb utóbb nyugodtan kormányozhasson. — De 1861-ben ismét opponálni kellett kivált annak plane, a ki mint pártvezér, született 48-as miniszternek tarthatta magát; s így Nyáry Pál a vármegyéket, — olvasd azon vármegyéket, melyeknek a 48-iki törvények erejénél fogva tán kissé sáros csizmával is nyakukra hágott, 1861-ben szintén a 48-iki törvények erejével (?) egy kis időre felszabadította, s ez által politikai következtettségének nem adta ugyan fényes bizonyosságát, de ezt készakarva tévé, azért, mert mint egykor a magát sokszor „tájékozni“ nem tudó, bár különben ügyesen vezetett Sürögöny mondta, a politikában a következtetesség „örültség.“

S ez a dolog comikai oldala. Azonban van ezen eljárásnak egy másik felette komoly oldala is; mert szerintünk, nagyobb bünt az illetők el nem követhetnének a haza ellen, mint midőn egy ország alkotmányának alapjai eránt tév utra vezetik a nemzetet: elfogadtatni általa egy oly alapot, melyet ez egyedül feltétlenül lenne kész elfogadni.

Lehet-e az illetőknek reménysége arra: hogy az így becsépészett államrendszer állandó maradjon? ha pedig a nemzet ezt kellő felvilágosítások után elfogadni nem akarja, mely joggal fogjátok reá erőszakolni? Vagy azt hiszitek, hogy egyszerű állítástok a bizonyíték súlyával bír? Ezt követelhetni multotok nem engedi. — Mi nem kételkedünk hazafiságtokban, de azt nem mondhatjátok, hogy politikátok — már pedig 1848-ban ez volt a győztes — szerencsés lett volna.

Hiszen ti minden nagy zaj és lárma alatt csak azt akarjátok, a miben 12 éven túl a nemzet már részesült. Ti szintén barátjai vagytok az absolutismusnak, ép úgy mint Bach! E közt s köztetek csak is az a különbség: hogy ő néhány társaival maga uralt a korona és birodalom felett, Ti pedig háromszáz és néhány befolyásokkal választott, és senkit csak egyedül Titeket képviselendő — lehet jó szándéku — férfiakkal szintén nem akartok egyebet: mint uralkodni a korona és sz. István birodalma felett!

Ez a theoriája a parlamentaris képviseletnek felelős ministeri centralisationak!

A vagy a képviselők választásának szabadságát dobjátok oda a rászédett nemzet garantiájául? Igen, de mi azt mondjuk néktek: hogy ha a parlamentben többségtök nem leend; ez azon sokféle eszközök

mellett, melyek birtokában van egy felelős ministerium, csak a ti gyávaságtok s ügyetlenségtök leendne, ha kormányra jutván a parlamentben kisebbségben lennétek!

Vagy végre azt hozzátok fel ellenünk, hogy egy hazafias kormány a hatalmában lévő eszközök használatát maga javára nem fogná igénybe venni a nemzet ellenére? Ennek úgy kellene lenni, az igaz; de kár hogy a tapasztalás az ellenkezőt bizonyítja! És Ti bizonyára nem fognátok hazafiasabbak lenni az angol ministeriumnál, mely pedig Whigh vagy Tory egyaránt befoly arra, hogy minden eszközök felhasználásával pártjabeli jelöltjeit a parlamentbe juttassa.

Mi meg vagyunk győződve, hogy azon pillanatban, a mint a közös ügyek tekintetében a korona s nemzet közt a kiegyezés alapja megkötött; a hatalom kész lesz a ministeriális kormányrendszert elfogadni, még pedig azon igen természetes okból, mert ezzel kényelmesebben kormányozhat, jól tudván azt: hogy sokkal könnyebben tehet szert 6—9 emberre, kik teljhatalommal a törvény által ruházva fel, céljait elősegítendik csak hogy magukat is fentarthassák; — mint pedig száz és egynehány helyhatósággal, melyeknek ezerekre menő többségét megnyerni, ép oly könnyen teljességgel nem lehet.

De mink egyaránt fogunk küzdeni, fel- és lefelé ép azért, mert mi, habár a korona jogai előtt tisztelettel meghajlunk, hazánk jogait feláldozni sem fogjuk soha; s úgy vagyunk meggyőződve, hogy azokat sokkal inkább biztosítják a nemzet jobbainak független ezrei, mint a kormány befolyásával kijelölt és elválasztott legfeljebb 300 legjobbak is!

Mi hát elvben az önkormányzat rendszerének vagyunk hívei. Ismerjük ugyan mi azon nehézségeket, melyeket a népképviselő a municipiumok elé gördített, ismerjük azokat is, melyek a változott viszonyok közt a testületi kormányra várakoznak; azonban ős törvényeink alapjainak föntartása mellett legyőzhetőnek találjuk az előbbieket ép úgy, mint az utóbbiakat is.

A helyhatóságok s a testületi kormány rendezésének szüksége első helyet foglal ami vágyaink sorában is. A municipiumoknak nem szabad úgy maradni, hogy egy alkotmányos kormányzás akadályául szolgáljanak, — a kormány pedig kell hogy úgy rendeztessék, miszerint annak tagjai az alkotmány megsértése esetében felelőre vonathassanak.

Fel kell tehát deríteni a nemzet előtt mind a két rendszert; — s ez csak úgy lesz elérhető, ha sorakozunk; ha kiki őt illető helyét elfoglalja.

Mi örömmel üdvözljük e szempontból a „Jövőt” noha Istenre mondjuk, hogy szerencsét nékie nem kívánunk; sőt reményljük, mi-

szerint az isteni gondviselés s a nemzet józan esze nem fogják engedni: hogy magyar hazánknak oly szomorú jövője legyen mint ezt a „Jövő” kilátásba helyezi. Azonban örvendünk rajta, mert mindig jobb tudni az ellenség hollétét, mintha terhes fáradtsággal elébb utánna tapogatózni kellenék; — és örvendünk azért is, mert a „Jövő” fellépése már is több hazafiakat nyílt ellenfellépésre serkentett, — és örvendünk, mert ez minékünk is példaadásul szolgálhat elmondani nézeteinket, és szövetkezni.

A vagy csak azoknak lenne megtagadva szót emelni, kik a nemzetet arra kívánnák inteni: hogy mindenek előtt komoly, higgadt s alapos bírálat alá vegye azt, a mit elérni akar?

Vagy tán ép az volna a bűn? ha hazánkfiait figyelmeztetnők: miszerint Magyarország csak önerejére támaszkodva, bizalmát csak önmagában helyezve, királyával s a birodalom népeivel kibékülni igyekezzék inkább, sem mint jövőjét a bizonytalan eseményeknek feláldozza?

Valóban itt az idő, hogy a nagy, de üres szavak értékét komolyan fontolgassuk, ne hogy könnyelmű hivékenységünkért ujabbán lakoljunk.

Mi senkit sem gyanúsítunk hazafiúi törekvéseiben; mi nem a személyeket, de elveiket támadjuk meg, — s ép azért azon jogról senki fia kedvéért nem fogunk lemondani; hogy hazánk eránti szeretetünketől ösztönözve, azon utat ne választhassuk: mely szerintünk legbiztosabban vezet a haza megmentéséhez.

Mi sem a 48-at, sem a 47-et firmául kitűzni czélszerűnek nem találjuk. A 47 ép oly ámitás volna azok után a mik máig közbejöttek, mint a 48, midőn a változott viszonyok figyelembe vételével kellenék az ország ős alkotmányát a létező helyzettel hozni összhangzásba. Szerintünk tehát a 47 és 48 értelem nélküli jelszavak egyaránt, s csak azt jelenthetik, hogy az utóbbiak a parlamentaris rendszert, az előbbieket pedig az autonómiát értik alatta.

Mind az tehát, a mit mi elvileg kimondhatunk, csak annyiból áll: hogy Magyarország külön parlamentaris képviselőlet alapján egy külön, ennek felelős ministeriummal, a P. S. által körvonalozott s meg nem másítható helyzetében nem rendeztethetik; — nem pedig annál fogva sem, mert ezen államrendszer a nemzet geniusával is merőben ellenkezik.

E sorok célja különben nem más, mint az elvokonokat felhívni, hogy elmélkedjenek, nehogy az ország gyűlése készületlen találjon. Hinni szeretnők, hogy fognak találkozni hazafiak, kik e szavakat megértve oly szellemi szövegségre fognak gondolni, melyben senki sem fogja szégyenleni bevallani feladatát, mely nem lehet más, mint: az ős magyar alkotmány alapjainak conservatioja, s a ma-

gyar nemzetiség megmentése, a nélkül, hogy Ausztria többi népei alkotmányos intézményeinek lehetősége, s a birodalom nagyhatalmi állásának fennmaradhatása akadályoztassék. És ily párt, ha e térre fog állani, nyugodtan várhatja be a 48-sak megtámadását, kik annak ellenében a nagy zaj és lármán kívül, melyel a „népre“ szoktak hivatkozni, sikerrel fellépni nem lesznek képesek. Hagyjuk hát őket hivatkozni a népek millióira, hogy lássák, mennyire ismeri már őket a „nép“, mely semmi után sem vágyódik inkább, minthogy egyetértésben ura királyával, s békében élvezhesse véres verejtéke gyümölcseit.

E kevés szavakban kijelöltnek hiszük elég világosan az álláspontot, melyet az életre hozni óhajtott, „conservatív pártnak“ szerintünk elfoglalni kellenék, még pedig szigorú következetességgel, ép úgy le- mint felfelé is; — bár különben nagy nyereséynek tartanók, ha elveink a magyar kormány nézeteivel találkoznának, mert „ez esetben“ azt e párt hazafiúi buzgalommal támogatni kötelességének vallaná.

XII.

A közös ügyek.

Említettük, miszerint egy részletes programmot írni nincs szándokunkban; azonban tartunk elleneinktől, nehogy fenérintett alapelveinket, azon általánosságban, mint azokat kijelöltük, ők is magukénak hirdetvén, — sikerüljön nékiek, a közvéleményt ismét tévutra vezetni, s ekként a látszólagos egyetértést hazánk kárára továbbá is fentartani. A mi nékiek annál könnyebben sikerülhetne, mert hiszen a legnagyobb nehézségek egyikének megoldására nézve a 48-sak látszólag ép azon elvből indulnak ki, melyből mi következtetjük az óhajtott megoldás kinemkerülhető szükségét.

Mi az ország alkotmányának alapjogait fenntartva, oda törekszünk, miszerint más részről a birodalom változott körülményei folytán a legfelsőbb kormányzat azon igényei is figyelembe vétessenek: melyek a közös fejedelem alatt levő összes birodalom alkotmányos kormányozhatóságának lehetőségét, s Ausztria nagyhatalmi állásának fennmaradhatását biztosítják.

De hiszen ezt, mint elvet, elfogadja minden ember, azok kivételével, kik Ausztriát halálra ítélték.

S még is mily nehéz ezen minden részről elfogadott elv gyakorlati alkalmazására, meg- vagy kitalálni az elfogadható s követelményének megfelelő formulát?

Az utóbbi országgyűlés a legnagyobb készséggel ismerte el a most érintett igények alaposságát, midőn kimondá, hogy esetenként kész legyen magát Ausztria alkotmányos népeivel „érintkezésbe“ tenni.

De ép itt a bökkenő. Mert hiszen a február 26-iki Reichsrath teremője sem akar egyebet, mint azt, hogy esetenként menjünk a Reichsrathba. — És még sem megyünk, s ezt igen okosan cselekedjük.

Az országgyűlés nem mondá ki ugyan az általa ajánlott érintkezés módját, s ezt méltán sajnálhatjuk, mert ez által jó szándéka kivihetőségének lehetősége eránt bizonytalanságban hagyta ép úgy Austriát, mint hazánkat is. Azonban a feliratban kifejtett, de szerintünk a létező helyzettel teljességgel össze nem férő nézetek után ítélve azt gyanítjuk: hogy a megajánlott érintkezés által ennek egy oly neme értetett, mint például Porosz- és Franciaországok között ép most fordul elő a kereskedelmi kérdések szabályozásánál, és mely bár hányszor fordulhatott s fordulhat jövőben is elő Ausztria és az amerikai státusok között! —

Ha nem így van, nyilatkozzanak a vezérek, — Istennek hála, vannak úgy is elegenden!

Am de így áll-e Magyarország az ausztriai császár uralmát ismerő egyéb országok és tartományok irányában, még azon esetben is, ha a S. Pragmaticát egy pillanatra egészen félretennők? Teljességgel nem. — Nem pedig azért, mert a többszázados együttlét, egy közös fejedelem uralma alatt szentesítette kapcsolat Magyar- és a többi országok között oly viszonylatokat fejlesztett ki észrevétlenül ezen sajtóságos helyzetből, melyek kölcsönös hatást gyakorolván egymásra, egyike vagy másikának, sőt lehet, hogy mindkettőjének tetemes kára s rövidsége nélkül fel nem bontathatnak, s azok megszüntetése erőszak nélkül nem is képzelhető, — jöjjön ez aztán felülről, vagy alulról. —

Ezenkívül van még egy más tekintet is, mely ezen szorosabb viszonylatu szövetséget felbonthatlanná teszi azok előtt, kik nem hisznek abban, hogy a genuai comité fogja Európát, vagy tán az egész világot újból rendezni; ezen tekintet pedig azon — mint fennebb is mondtuk — európai nézet, melynél fogva az ausztriai birodalom, melyhez pedig Magyarország is első sorban számittatik, úgy a mint van, az európai egyensúly fentartása szempontjából — bármit mondjon is Doctor Falk Miksa — szükségesnek van elismerve, még a Tuillériák ura által is, — ki mellékesen legyen mondva, csak azt nem szeretné, ha Ausztria igen erős lenne, azt azonban, hogy Ausztria meg legyen, ép Ő Francia Felsége óhajta legjobban, sőt e szempontból fogva fel Magyarország helyzetét, igen nagy kérdés

előttünk, mi történék azon eshetőségben, melyet a S. Pragmatica a Habsburg ház nálunk uralomra jogosított ágának kihaltakor fel-tételez?!!

Ha tehát áll az, hogy „Ausztia integritása europai szükségesség“, akkor Európában sem nagy rokonszenvet gerjeszthet egy oly törekvés, mely a föld ezen részének socialis rendjét szándékoznék megzavarni, s ez által jelt adni a világ béke megzavarására.

Miből következik, hogy Magyarországnak Ausztriávali összeköttetése normális körülmények közt fel nem bontathatván, azon kell lenni, hogy e szövetség a létező százados alapokon fenntartva, egyrészt europai rendeltetésének megfelelessen, más részről pedig a birodalom határai közt a különböző érdekeket és igényeket kielégíthesse.

Az idők változtak, s ezek Ausztia kormányformáját is megváltoztatták; de e közben a birodalmi népek viszonylatai egymás irányában azok maradtak nem csak, sőt még szorosabbá fűzettek ép a változott idők roppant hatása által, azon közösségnél fogva, mely századok óta fenn áll, a Magyar- s Ausztriának egyéb országai s népei között, s mely mindenben és mindenütt érezhető. —

S ez az, mit mi gyöngé belátásunknál fogva tagadni nem merünk, a mennyiben ellenünk szólnak a tények, melyek mindennap egy vagy más alakban füleinkbe harsogtatják: hogy „Magyarország az ausztriai monarchia kiegészítő része!“

Véleményünk szerint tehát nem az a feladat, eldisputálni oly dolgokat, melyek magukat eldisputálni nem engedik, de keresni oly combinatiót, mely újabb helyzetünknek megfelelhessen, a nélkül: hogy Magyarország önállása, függetlensége s nemzetisége veszélyeztessék.

Ezen állításunk alaposságát azok, kik szintén a P. Sanctióra szoktak hivatkozni, lelármázni igen, de kiforgatni nem képesek. Ennek igazsága mellett emelte nem egyszer szavát a nemzet által oly méltán dicsőített Gróf Széchenyi, de még világosabban igyekezett ezt Bárá Eötvös József kitüntetni ez előtt három évvel megjelent röpiratában, mely — „die Garantien der Macht und Einheit Oesterreichs“ czim alatt a nagy közönség birtokában van.

Eötvös hazafiságának tisztasága kétségen kívül túl van minden kérdésen; s ezen férfiú, ki politikai pályája kezdetétől szünet nélkül az „ellenzék“ soraiban küzdött, nem csak azt ismeri el: hogy Magyarország és Ausztia közt „közös ügyek“ léteznek, — de mint telivér centralista — egész odáig mén, melynél fogva „a február 26-ki Reichsrathot“ az ő röpiratából kölcsönözöttnek állítják.

És itt közbevetőleg legyen mondva, mi teljességgel nem birtuk felfogni sem azt, midőn B. Eötvös az ugynevezett megerősített birodalmi tanácsba, melyet akkor Ő Felsége csupán saját tájékoztatása végett hívott össze — bé nem ment, sem azt, hogy a múlt országgyűlésen az érintett röpiratban a nyilvánosságnak átadott elveivel egészen ellenkező álláspontot foglalt el. A dolog maga, melyre Eötvös nézeteit alapította, ugyanaz ma, mely akkor volt; és így kétszeresen sajnós, hogy a nemes Báró nem tudván magát a pesti pressió súlya alól felszabadítani, kész volt inkább önmagával jönni ellenkezésbe, mint „pesti positióját“ feláldozni.

Bármint legyen azonban a dolog, annyi áll, hogy Eötvös ez előtt pár évvel a közös ügyek tekintetében, melyek létezését elismeri, csak azon alternatívát látta: közös ministerium közös parlamenttel, vagy absolutismus!

Mi az egykori 48-ki ministert nem szándékozunk oly messzire követni, s teljességgel nem adnánk Ausztriának oly nagy engedvényeket mint ő; noha másrésről azt sem tudnók tanácsolni, a mi körülbelül a „Hirnök“ véleménye látszik lenni; „látszik“ mondjuk, mert eddigelé egyetlen egy lap sem formulázta tisztán és érthetőleg a „közös ügyek“ mikénti elintézésének alkotmányos módját; melyre nézve a „Hirnök“ eddig csak annyit mondott, hogy ő e részben is az 1790 - ki 10 - ik t. cikkhez ragaszkodván, e szerint a közös ügyek „elhatározását“ továbbá is a koronának hajlandó fentartani, vagy legfeljebb az országgyűlésekből kirendelt „véleményező“ bizottmányokat állitana mellé; — de ekkor felejtí a „Hirnök“, hogy ez által a lényeges kérdésekben nem volna sem Magyarországnak, sem az ausztriai birodalomnak „alkotmánya“, hanem feléledne ujra az octoberi Diploma által megszüntetett absolutismus, s a különbség csak az lenne, hogy ekkor ily véleményező bizottmány mellett az „absolutismus“ némileg erkölcsileg volna korlátolva; a mi a politikában, — mely különben is „az exentiák tudománya“, — midőn „positiv jogokról“ van a szó, ezek óhajtott megóvására semmi garantiát sem nyujt, s így elégtelen, s mint ilyen felesleges.

A mi eszméink szerint egy, a kérdéses viszonyoknak megfelelő combinatio nehéz ugyan, de nem lehetetlen. Azonban előbb el kell ismerni: hogy

1. A „Habsburg házból“ származott osztrák Császár akkor is valódi és nemcsak „honorárius“ Királya legyen Magyarországnak, midőn az ország határain kívül van, a mint ez volt mindég, s csak a 48-ki III t. cz: 9 §-val szüntettetett meg.

2. Hogy az ország közös ügyek létezését nem csak nem tagadja, de ezt világosan és őszintén el is ismeri.

3. Hogy az e féle közös ügyek elintézése módját illetőleg oly combinatiót kész elfogadni, mely a közös uralkodót az egész birodalomra nézve kiterjesztett alkotmány rendje szerint sem „felségi“, a P. Sanctioval is biztosított jogainak gyakorlatában ne korlátozza; sem ezeknek megfelelő kötelességei teljesítésében ne akadályozza. Igaz, hogy ekként az 1790-ki 10-ik t. cikk betű szerinti értelme nagy csorbát szenvedne; de tekintve ennek lényegét, mely az ország önállóságát s függetlenségét törekedett biztosítani; ez t. i. a lényeg habár más formák közt, teljesen megóva maradna.

A mi combinációnk szerint, a nélkül, [hogy ennek több becset lennénk hajlandók tulajdonítani, mint ép annyit, mely tán e tárgy alapos megvitatására vezethet, e célból egy „Birodalmi Senatus“ volna felállítandó, mely legfeljebb 120 tagból állana, s kétharmadrészen az illető országgyűlések részéről választatnék, egy harmadban pedig szabadon az illető országok nagybirtokosai sorából a korona által nevezetnék. A kinevezés és választás egy országgyűlési szakra, mely három évre állapíthatatnék meg, lenne csak érvényes; de valamint a kinevezettek ismét nevezetethetnének, úgy a választottak is újra megválasztatbatnának.

Ezen senatus egy testületet képezne, tagjai egyforma szavazattal bírnának, de hogy a határozat érvényes legyen, annak a jelenlévők 7/12 része által kellének támogatatni; — például a jelen lévő 120 tagból 70 szavazat kívántatnék a többség képezésére. — Elnökeit s jegyzőit a senatus szótöbbséggel maga választaná kebeléből. Határozatai az egész birodalmat kötelező törvényként szolgálnának, ha Ő Felsége szentesítését megnyerték; s mint ilyesek az illető országok törvénykönyveikbe is iktatandók lennének. A senatus Ő Felségével az államministerium útján érintkeznek, melyhez az 1790-ki 17-ik t. cz: értelmében illő arányban magyarok is nevezetnének.

Az esetben, ha a senatus és Fejedelelem ismételt tárgyalások után sem értenének egyet; a koronának joga lenne azon országgyűlést, melynek küldöttei a koronától eltérő nézetben voltak, más senatorok kiküldésére felhívni, vagy azon országgyűlést eloszlatni, de ez esetben rögtön az új választásokat is elrendelni. A korona által kinevezett senatorokat Ő Felsége csak akkor bocsájthatná el, ha az illető országgyűlés feloszlatott, s új választások rendeltettek el.

A Magyarországra eső senatorok számának $\frac{2}{3}$ dát a képviselőház, $\frac{1}{3}$ -át pedig a főrendek, — melyeknek háza természetesen rendezés nélkül nem hagyathatik, — küldenék kebelökből korlátlan választás útján.

A ministerium tagjainak a senatusban csak azon esetre volna szavazatja, ha netán különben nevezés vagy választás útján annak tagjai leendnének.

A senatus tárgyalása alá semmi esetben sem terjesztethetnének más ügyek, mint melyek egyrésről a magyar koronához tartozó országok, s más résről az úgynevezett örökös tartományok részéről „közösöknek“ fognának előlegesen elismertetni.

S ép azért mi mellőzhetlennek tartjuk mindenek előtt e kérdésnek a magyarországygyűlésen leendő tüzetes tárgyalását, tekintettel az október 20-iki Diplomára; és ezért különösen szükségesnek véljük, hogy a Diploma II-ik pontjában előforduló nem csak tárgyak, de annak több homályos kifejezései is, mint például: a birodalmi tanácsban, és ennek közbejöttével fognak tárgyalatni, és ennek közrehatásával alkotmányosan elvégeztetni s. a. t. „tractátus“ útján szabatos és határozott értelmet nyerjenek.

Egy szóval szükségesnek látjuk, hogy a közös ügyek félremagyarázhatatlanul ismerve, s határozottan kijelelve legyenek; másrészt pedig világosan kimondatni óhajtanánk, még pedig „*conditio sine qua non*“ azt: miszerint a végrehajtó-hatalom ezek tekintetében se lehessen Magyarországbán más, mint a magyar, s hogy a közös tárgyaknak a senatusban lett elvileges eldöntése után az alkalmazás és kivitel egyenesen a magyarországygyűlést, s illetőleg a magyar kormányt illesse. Vannak, kik azt hiszik, — hogy a közös ügyeket szabatosan alig lehet előre meghatározni; ezeknek csak azt feleljük, hogy kölcsönös jó akarattal lehet bizony azokat megállapítani, s legfeljebb a tapasztalás nyomán kellenek majd tán a szükségesnek mutatkozó változtatásokat megtenni; időközben pedig az ily eshetőségekre utalva, törvény által intézkedni az iránt: hogy ily lehető esetek a közügyek hátrányára ne szolgáljanak.

Előadtuk szerény nézeteinket a napi kérdések legnehezebbike iránt; s távol van tőlünk, hogy igénytelen véleményünket túl becsülni akarnánk; azonban mindamellet meg kell jegyeznünk, hogy tekintettel a létező helyzetre, előadott javaslatunk helyesen kezelve leginkább megközelítené azt, mire törekednünk kell; t. i. egy oly *transactiót*, mely — ha már kikerülhetlen, és pedig az, — minél kevesebb áldozatunkba kerüljön.

Mi azt hisszük, hogy ily alapon a P. Sanctio követelményeit Magyarország kielégíthetvén, ősi alkotmányát ekként azzal, s a változott idők viszonyaival teljes összhangzásba hozhatná; s ily szempontból indulván ki, ekkor maga részéről is ragaszkodhatnék ahoza a nemzet, mi őt ugyancsak a S. Pragmaticánál fogva jogosan megilleti.

Ez esetben a magyar nemzet méltán hivatkozhatnék Európára, mert ha a fenebbieket megtette, nyilvános bizonyosságát adta annak: hogy bár nemzeti politikájához hű maradt, azt, ép úgy az ország határain belül a nemzetiségi kérdés megoldása tekintetében, — melyről néhány szót alább mondandunk — valamint túl azokon is a véle egy uralom alatt élő országok irányában a méltányosság kívánalmaihoz alkalmazva, az európai érdek-politika ezen pontjából is megoldani igyekezett; minthogy mindabba beleegyezett: mi ezredéves történelme nyomán alkotmányos létével, politikai nemzetiségének századokon keresztül elismert jogosultságával, és szent István koronájának épentartásával összefér.

Ez hát a „közös ügyek” kérdésében azon politika, melynek méltánylatát mi hazánkfiainak figyelmébe ajánljuk. Mi is szeretjük hazánkat — úgy, mint bár ki más; de úgy vagyunk meggyőződve, hogy Magyarország nemzeti jövőjét csak ily uton biztosíthatja.

Lehet, hogy Magyarország szerényebb állást fog e szerint az európai családok sorában elfoglalni, mint melyet némely hazánkfiaink egy „más irányu” politika által elérhetni reménylnek; de mi azt hiszük, hogy ez sok nem töllünk függő eshetőségekre, s mondjuk ki világosan — mint már egy helyen említők is — egy az egész európai államrendszer felforgatására számított új, még senki által sem ismert viszonylatokra lehet csak alapítva, és így, ha tán sikerülne is, sem biztos, sem állandóságra nem számíthat; — míg ellenben a mienk egy részről Europa szentesített államrendszerére támaszkodván, s a létező helyzetből meritvén eredetét, valósitása nagy részben, sőt tán egészen is egyedül okosságunk, belátásunk, s ildomosságunktól függ, állandósága mellett pedig egy vélünk őszintén kibékült nagyhatalom — „az összes austriai birodalom népei” vállalnának kezességet.

Midőn ezeket írjuk, eszünkbe jutott, hogy mit mondanak majd Bécsben ezen javaslatához, szemközt az ép ülésező birodalmi tanácscsal?

Mi nem mulatunk soká e kérdésnél — de igen őszintén mondjuk ki e részbeli véleményünket.

Mi t. i. azt tartjuk a február 26-ki Reichsrathról, hogy egy oly politikai institutio, mely az érdekletek tetemes többségének bár mi oknál fogna nemkell, nem életre való. S azért jobb, ha inkább ma mint holnap végzi be idétlen pályájának futását. Mi azt hisszük, hogy amint ma ezen Reichsrath eloszlattatik, s az országgyűlések egybehivatnak, Ő Felsége azon kellemes helyzetbe fog tétetni, miszerint az országok nagyobb számának kérésére fogja ezen institutiót megszüntethetni, és egy

mással, az országok és nemzetek óhajításait kielégítőbbel felcserélhetni; s a kormányra nézve is megszűnik egy „nagy Verlegenheit.”

Egyéberánt nem hagyhatjuk érintetlenül, — miként meg ne jegyezzük, hogy mi a mostani birodalmi tanácsot már annál fogva sem képzelhetjük állandónak, mert hiszen ez a centralisatio rendszerére van alapítva. A centralisatio „bureaucratia” nélkül fel nem állhat, ez pedig oly költséges kormányzás, melyet Ausztria finanziaális állapotja teljességgel megbírnival nem képes. S mi tökéletesen meg vagyunk győződve, hogy már ezen kényszerűségnél fogva is a februári Reichsrath fen nem tartathatik; s valóban azon szolgálatok miatt, melyeket eddigelé teljesített, nincs is ok, hogy nékie hosszabb életet kívánjunk mint ép ő maga gyöngé complexiójánál fogva várhat és reménylhet.

A birodalmi tanács eddigelé „postulatuma” volt a viszonyoknak, vagy is inkább a diplomaticai tekinteteknek; hogy megmutatva legyen kifelé, miszerint Ausztriának parlamentje van, s hogy így Ausztria az absolut rendszerrel szakított; lehet hogy tévedünk ítéletünkben, de ez a mi véleményünk; s azt hisszük, hogy nem alaptalan.

XIII.

Nemzetiség.

E kitérés után engedjék meg olvasóink, hogy némelyeket még hazai állapotunkat illetőleg elmondhassunk.

Régi igazság az, mely azt tartja, hogy az elveszett szabadság visszakerülhet, de nem a nemzetiség. Legyen hát nekünk megengedve elmondhatni erre vonatkozó nézeteinket, s figyelmeztetni elvbáratinkat, hogy

Az ország integritásának megőrzését kiváló figyelemkre méltassák.

Azon törekvések, melyek a más ajku népek nevében a nemzeti-ségek jogos igényeiként felmerülnek, nem maradhatnak figyelem nélkül; mert itt a nemzetiségi kérdés megoldásának czége alatt az ország eldarabolása vétetett szándékba.

Vannak fájdalom köztünk hazafiak, kik annyira megtévedtek e kérdés bírálatánál, miszerint ők Magyarországbán a magyar nyelv politikai felsőbbbségét egyszerűen megtagadhatni honfiúi kötelességükkel megférőnek találják, a mennyiben azt hiszik, hogy ez áron a magyarság által képviselt messzeható czéloknak a különajkuakat megnyerniök sikerülni fog!?

E nézetben mi semmi esetben sem osztozhatunk; ezenkívül pedig mi Magyarországon a magyar nyelvnek diplomatikai felsőbbségét törvényeink által biztosított politikai intézménynek tekintjük.

De ez által teljességgel nincs szándékunkban megtámadni, vagy csak vissza is tartani azon igényeket, melyek a külön ajkuak részéről saját nemzetiségük érdekében a jogosság és méltányosság alapján támasztatnak. Sőt inkább óhajtjuk, hogy törvények erejével biztosítva legyenek a nemzetiségi igények és érdekek, s korlátjuk egyéb ne lehessen, mint az, hogy ezek is a magyar hazalakóiként, ennek eldarabolását s politikai integritását áldozatul ne követeljék. —

Hogy a nemzetiségi különbség jövőben Magyarország határai közt akár jogok, akár köteleességek gyakorlatára s viselésére befolyással ne lehessen, ezt minden fentartás nélkül a kérdés intézésénél elv gyanánt mi is elfogadjuk; de az ország törvényhozási s politikai közigazgatásának és törvénykezésének egységét semmi szín alatt feladni nem lehet; hanem igen is törvény által biztosításnak azon érdekek, melyek jogosak és méltányosak a részt is: hogy a nemzetiségek a törvényhozás, a politikai közigazgatás és törvénykezés terén kellőleg képviselve legyenek.

Ezeket túl azonban a legkomolyabban kárhoztatunk mind oly kísérleteket hazánkiai részéről, melyek oda vannak irányozva, hogy a külön ajkú magyarokat a magyar nemzetiség rovására kielégítsék. Ez nem egyéb, mint képzelődés, hogy azokat most kielégíteni lehessen. Sajnáljuk mindenképp, hogy a múlt országgyűlés úgynevezett nemzetiségi bizottmánya az ismeretes alapokra fektetve javaslatát, melyet a törvényhozás el nem fogadhatna soha, s mely azokat más részről most teljességgel ki nem elégitené.

A nemzetiségi törekvéseket a viszonyok követelményeinek szokták mondani, a mi nem igaz; mert hiszen a mostani nemzetiségi viszonyok ma csak azok, melyek valának hajdan is. E mozgalom az idők szüleménye, mely semmit sem hagy érintetlenül; a mint azonban normálisabb idők állanak ismét be, az e czim alatt föllépett követelések is alább fognak szallani, s nem mennek túl azon határokon, melyek a jogosság és méltányosság által a nemzetiségeket megilletik. Most hasztalan, sőt káros, és veszélyes minden illetéktelen engedmény, mert ez által nem csak nem csillapodnak, de sőt fölbátorítatnak oly követelések, melyek a több faj és nyelvű államok szétdarabolására, és így maguk ezen államok megsemmisítésére vezetnének.

Igen szegény eszü államférfiak azok, kik e fegyverhez nyúlnak az ugynevezett „rend“ érdekében; de mindenek felett kárhoztatni kell az ily politikát Ausztriában, hol ennek követése pillanatnyi előnyök miatt az egész birodalom, mindenek felett pedig szent István országának szétbomlására fogna vezetni.

És hazánkfiaiak egy része ezt nem akarja belátni, — s habár az osztrák ministerium ily törekvéseit kárhoztatják, benn az országban még is ugyanazt teszik, vagy legalább tenni szeretnék. Sajnáljuk ezt annál inkább, mert e hazánkfiai közt oly férfiakat látunk tévelgegni, kikkel mi, — ha bár jelenleg ellenkező táborban tanyáznak is, legalább e kérdésben a transactiót lehetőnek tartjuk.

Reményljük, hogy a conservatív párt a nemzetiségi kérdés megoldását nem fogja oly alapon keresni, mint ezt a múlt országgyűlésének bizottmánya feltalálhatni véleményezte. Legyünk igazságosak e részben is, legyünk liberálisok az idegen nyelvűek iránt, de legyünk hivek magunkhoz, és magyar Hazánkhoz, mely hazája azoknak is.

Egészen másként áll a nemzetiségi kérdés Horvát- és Tót-országokat illetőleg; s hogy a dolog Horvát atyánkfiai s köztünk odáig jutott, a hol van, annak bizonyára nem a 48 előtti conservatívok az okai. — A „Napló“ e napokban is oly ártatlanul csodálkozott e társországoknak a 48-ki törvényekből kifolyó nyugtalanságán, hogy az ember valóban azt hinné, miszerint a Horvátok e részbeni sérelme, tán ép csak ráfogás.

Mire való az ily önámítás oly törvények védelmére, melyeket a Horvátok soha el nem ismertek, s elismerni nem is fognak, még pedig azon Horvátok, kiket különben ismét szorosabban óhajtánánk fűzni magunkhoz?

Itt nincs más mód, mint őszintén és nyíltan bevallani a 48-ki országgyűlés nem csak tévedését, de igazságtalanságát is, melyet a társországok irányában elkövetett, s mely korántsem félreértésből, de eltökéllett szándékkal követtetett el; a mint ezt az akkori horvátországi követnek az országgyűlésen nyilvánított ünnepélyes ellenmondása megcáfолhatlanul tanúsítja.

A dolgot tehát igyekezni kell jóvá tenni, mert az ország abba soha sem fog beleegyezhetni, hogy Croatia és Slavonia Magyarország társországainak ne tekintessenek. Azonban midőn egy részről e társországokat a magyar szent korona birodalmának kiegészítő részeül tekintjük; más részről el kell ismerni a magyar korona ezen birtokrészének sajátserű s független és jogos autonómiáját is, melyet őseink 1848-ig mindig tiszteletben tartottak, s melynél fogva Horvátország most is követelheti: hogy közjogi állása,

tekintettel százados és törvényekkel biztosított múltjára megnyugtattassék. S mi azt hisszük, hogy ha nem azt fogjuk mutogatni, a mi a múlt országgyűlés feliratában is mutogattatik, hogy Horvát- és Tótországok sérelmeit a 48 - ki törvényeknek felróni nem lehet; mert biz azt szerintünk nem csak lehet, de kelletik is; — ha, nem azzal fogjuk szépítgetni hibánkat, mint ezt e napokban a „Pesti naplóban“ olvastuk, hogy a magyar miniszterium teljességgel nem akarta mellőzni a Horvátokat, mert hiszen az ország Bánját meghívá értekezleteibe (?), melyekre tetszése szerint meghívhatta volna jó kedvében a kerepesi kis bírót is; — hanem, ha elfogjuk ismerni őszintén azt, miszerint Horvát- és Tót- országok jogigényei kellő figyelembe nem vétetvén, mi ezt helyrehozni óhajtjuk; ez esetben nem kételkedünk, hogy Horvát testvéreink az elismerés ily őszinte alapjára hajlandók lesznek építeni.

Egyik legfontosabb feladata legyen tehát a conservatív pártnak a Horvátok kibékítése; s erre nézve a korona őszinte közreműködésére is jogosan számíthatunk, — mert ez századok szentesítette jogait Horvát- és Tótországok irányában fel nem adhatja, a mint ez Ő Felségének a zágrábi országgyűléshez intézett s a külön koronázást megtagadó leiratában is nyíltan kimondatik; a magyar országgyűlés pedig soha sem fogna megszűnni királyát arra szorgalmazni, hogy koronázása alkalmával dicső elődjei példája nyomán a magyar korona integritását, még pedig ennek virtualis jogai föntartása mellett is, esküvel biztosítsa.

XIV.

Erdélyi Unio.

Az ország integritására vonatkozólag hátra volna még az Erdélyi Unio. A mi ezt illeti, mi is óhajtjuk, hogy e törvény foganatba jöhessen.

E kérdés azonban sokkal fontosabb, sem hogy azt a 48 - ki 7 - ik törvényezikk által véglegesen eldöntöttnek, s ekként teljesen befejezettnek tekinthetnők.

Magyar- és Erdélyországok egyesítésének kérdése számtalanszor tárgyalatott már a nélkül, hogy sikerhez vezetett volna; és ez természetes, a mennyiben a két ország közti érdekkülönbségek nem csak politikailag fenállottak mindig, de a magan jog viszonylatait is tekintve, egymástól tetemesen eltérők valának. Erdélynek is megvolt a maga tiszteletre méltó ősi autonómiaja, s ez annyira különbözött a magyarországitól, miszerint ezt egy pár szóval megdönteni akarni, a lehető legnagyobb kiméletlenséggel lehetett csak..

Egy századokig önállólag kormányzott országot, melynek köz- és magán-jogi rendszere egészen más alapokra fektetve volt, csupán „a nemzet egység és jogazonosság alapján“, mint ez a 48-ki 7-ik t. cikkben mondatik, egy másikkal egyesíteni oly könnyedén teljességgel nem lehet.

És mire való volt azon rohanó sietség, hogy még mielőtt Erdély csak meg is kérdeztetett volna, már az Unio Pozsonyban decretáltatott?! Erre ugyanazon 7-ik t.-cikk azzal felel meg, hogy „a két testvérhon érdekeinek a közelebbi országgyűléseni képviseltetését a „jelenkor eseményei“ sürgetőleg igénylik.

Hogy Kossuth, ki a törvényeket dictálta, indokoltnak láthatta az e részbeni rögtönzést, azon mi nem bámulhatunk; mert hiszen ő a mint az „Unio“ törvény most idézett szavaiból láthatja mindenki, a ki t. i. látni akar, már Pozsonyban előkészítette az „eseményeket“.

És mi itt mellékesen szólva elhisszük, hogy Kossuth Hazájának jót akart, mert — sez nagy szerencse volt — ő jószívű ember, de rossz politikus. Egyébiránt mi Erdély egyesítését illeti, mi már akkor sem nagy állandóságot ígértünk oly egyesülésnek, melyet csupán ily alapokra fektetve láttunk.

Azonban az is mondatik, hogy aztán a kolosvári országgyűlés is elfogadta a 7-ik magyar törvényt; s ez is áll, és még hozzá tehetnők, hogy Kolosvárt még gyorsabban jártak el, mint Pozsonyban is!!

És most?

Erre is van felelet. A reactio gátolja az Uniot! és mi ezt is elhisszük, de egyúttal hozzátesszük: hogy hiába való dolog volna biz ott minden reactio, ha az illetők többsége érdekét látná az „unióban“.

S ez az, a mit ki kell mutatni előbb; s az illetőket megnyugtatni; de nem úgy katonásan neki vágni, mert azt kevés ember szokta eltűrni.

Mi óhajtjuk a két testvérhon egyesítését, de csak akkor és úgy óhajtjuk, hogy az őszinte legyen; s ép azért mindenek előtt az erdélyiek nézeteit akarjuk megismerni, s ha ezek tudvák, akkor az Unio-törvényt venni revisio alá. Az erdélyi r. catholicus püspök hasonlíthatlan ügyesség s ritka észtehetséggel védte az „Unio“ törvényt, de bennünket minden jóakaratumk daczára, e részben meg nem győzhetett mind a mellett, hogy mi, ha különben nem is, már csak az erdélyi r. catholicus testvéreink miatt e törvényt mielőbb létesíteni óhajtának. De nem tehetjük ezt Erdély újabb meghallgattatása előtt, s azért a revisio előtt ellene vagyunk, mind a mellett, hogy a catholicismus érdekeit átlátjuk; s azokat a tisztelt főpap ő nagyméltóságával hason buzgalommal és rokonszenvvel kísérik.

XV.

Vallásszabadság.

Az ország integritása, s az ezzel azonos nemzetiségi kérdésen kívül, felette fontosnak tartjuk még a

Vallásszabadságot. Mindenütt és minden időben a politikai institutiókra a vallás dolgai a lehető legnagyobb hatást gyakorolták. És mi vétenénk tiszta hazafiui érzelmeink ellen, ha ez ügyben őszintén fel nem szólamlanánk, mert figyelemmel kísérve a vallási mozgalmakat, azt tapasztaljuk: hogy sok oldalról oly irány kezd fejlődni hazánkban, mely Magyarországon nem lehet közömbös, értjük a catholica vallásnak az egyház fejedelme szentséges személyében mutatkozó megtámadtatását.

És ép mivel ezt látjuk, s ebből jót nem jósolhatunk, kötelességünknek ismerjük előadni e részbeni aggodalmainkat, óhajtván, hogy a keletkezhető bajnak még idején eleje vétessek.

Szükségesnek látjuk a vallásszabadság kérdésében, hogy

1. A szerb kérdés kapcsolatban a románok legujabban felmerült igényeivel általuk megoldatván, kölcsönös biztosításukra a nyert eredmény béczikkelyeztessék. Hogy

2. Protestans atyánkfiai továbbá is megnyugtatta maradhassanak; de hogy

3. A catholicusok se nyugtalanittassanak; — mintha t. i. a catholicus vallás szabadságának rovására, a politikai szabadság terjesztése lehetne bármi részről szándékban.

A két utóbbi pontokra nézve mi a megfelelő biztosítékot az 1790-ki 26-ik t. cikkben találván fel; ezt továbbá is, minden irányban alapul ismerjük el.

Kiáltó bizonyosságát adták ennek a magyar catholicusok az ismeretes „Protestans Pátens“ megjelenésekor, bár ez, mint őket nem illető, reájok nézve közömbös lehetett. A catholicusok mindazáltal ekkor érezhetőleg s fenn hangon tiltakoztak protentans atyánkfiai vallási érdekeik megsértése ellen, s a magyar catholicus egyházi lapok közül egy sem volt, mely e felett, vallási gyűlöletből kárörömöt tanúsított volna.

És most mi történik?

A római Pápa világi hatalma elleni izgatások mélyen sebzik minden igaz catholicus vallásérzetét, s erre Magyarországon teljességgel sem ok, sem szükség nincs. Az Olaszok példája nálunk nincs helyén. Ott a szentszék elleni agitatio eszköz gyanánt használtatik oly politikai czélok elérésére, melyek egyedül forradalom útján és

által érvényesíttethetnek; ott hát ezen törekvés forradalmat jelent. Ellenben mire való az Magyarországon, hol nincs forradalom, s hol azt az ország józan eszű lakosai nem is óhajtják? Olaszországban Rómáról van a szó, hogy Piemontba bekebleztethessék; de mi köze ehhez Magyarországnak? ott állítólag a catholicusok magok kívánják ezt, a mi egyébiránt nem igaz, mert az tisztán csak az itt annyira ünnepezt anticatholicus Garibaldiak és Mazinisták — kikkel e részben egy hajóban evez Victor Emanuel Ő Felsége is — kívánsága; itt a protestans és zsidó kezekben lévő sajtó, ha nem is terjeszti nyíltan a pápaellenes tant, de a politikai szabadság fogalmával kapcsolván a római kérdést össze, közvetve, — a mi egyaránt veszélyes, — ellene agitál. Sőt vannak lapok, hol a Pápa világi hatalmának megszüntetése már olyképp emlittetik fel, mintha e mellett nyilatkoznék nem csak nálunk Magyarországon, de általában mindenhol a „közérzület.“

Igy méltó megbotráncozással olvastuk e napokban a „Magyar Sajtó“ egy vezércikkét, mely Lord Palmerstonnak a római kérdésben az angol parlamentben tett egyik nyilatkozatát ismerteté!

Az anticatholicus Anglia, e protestans állam nézetei, a római kérdésben ismertese; s ismeretes még inkább azon ellenszenv, mellyel e protestans állam a catholicismus s így természetesen a catholica egyház feje, a Pápa iránt viseltetik. Midőn tehát egy angol minister a pápa világi uralma megszüntetésére, s így a catholicismus gyöngítésére törekszik, akkor csak azon kötelességét teljesíti, melyet az országnak, melyet képvisel, hagyományos politikája szab elé. S így azon teljességgel nincs mit fennakadni, ha Derby mondaná is, a mit Palmerston mondott: hogy a „Pápa világi hatalma tarthatatlan, s hogy érdekében cselekednék a szent atya, ha ezzel önként, mielőbb hagyna fel.“ Hogy azonban a catholica Magyarországon ennek folytán akadhat lapszerkesztő, ki az angol minister ezen nyilatkozata folytán azt merje mondani, hogy azzal Lord Palmerston ujat nem mondott, mert hogy a Pápa világi hatalma tarthatatlan legyen, az kevesek kivételével immár az „egész világ“ meggyőződése légyen, ez több mint szemtelenség, ez botrány, és kiváása a catholicismusnak.

Mi azt hisszük, hogy e kérdésben az olasz catholicusok lép úgy állanak, mint sokan nállunk a felelős ministeriummal. Őket azzal ámtítják, hogy a pápa s így a vallás függetlensége a Szentszék világi hatalma nélkül is fenállhat; s ekként ők e kérdésnél csak is az olasz egység szerintünk soha nem valósítható érdekét látják felmerülni; — azt híven, hogy a Pápa világi hatalmának megszüntetése a catholica egyház függetlenségével csak ugyan összeegyeztethető. A mint

azonban ezen a catholica egyház viszonylataiból kifejtett helyzet mélyebb megfontolása után az ellenkezőről fognak meggyőződni az olasz catholicusok, úgy ők is nyomban Róma védelmére sietnek, hogy a Pápa világi hatalmát — nem maga a hatalom, — de a catholica egyház függetlenségének általok is óhajtott fenntartása végett, megvédjék.

S a kiábrándulás órája közelebb van, mint azt Victor Emmanuel és czimborái csak sejtik is. A római kérdés — mi is azt hiszszük — meg lesz oldva nem sokára, és e megoldás kétségen kívül meg fog felelni a catholicus népek várákozásának, és meg fog felelni azon egyetlen egy lehető alapnak is, melyen nyugszik a keresztény világ társadalmi rendszere, a melynek ismét a római Pápa világi hatalma egyik kiegészítő részét képezi, még pedig elannyira, hogy ha ezt helyéből kimozdítani sikerülne, egy kipótolhatlan ürt hagyna maga után.

Mire való hát az a catholicus Magyarországon, a politikai szabadság nevében a római kérdést is felvonni a magyar szabadság 48-iki zászlójára?

A magyarországi catholicusok midőn a Protestans Pátens ezen hitfelekezet vallásszabadságát érinté, mint fennebb is kiemeltük, erkölcsi támogatásukkal oldalatok mellé álltak, és ti azzal viszonoztátok azt: hogy a catholicus érdekek képviselésére vállalkozó „Idők Tanuját“ a nélkül, hogy még ismerhettétek volna politikai irányát, a legkeményebb ostrom alá vettétek!

Valóban úgy tűnt ez fel, és másként fel sem tűnhetett, mintha ti a catholicismust a szabadság ellenségének tartanátok! Honnan van ez, ennek okát mi ez uttal sem kutatni, sem fejtegetni nem fogjuk; azonban egy van, mire protestans atyánkfiait figyelmeztetni időszerűnek találjuk, s ez az, hogy a catholicusok is jó hazafiak, s hogy ezek alapították meg az őt, — persze nem a 48-iki — magyar szabadságot, s azok voltak, kik azt kifejték, és fenntarták, mikor még a reformatiónak híre sem volt; és hogy a catholicusok az óta sem szolgáltattak arra okot, miszerint honszeretetükben bár ki is kételkedhessék.

És így mi ok volt arra, hogy a „catholicus érdekek képviselésére“ vállalkozó „Idők Tanuját“ már megjelenése előtt támadtátok meg?

De az „Idők Tanuja“ megjelent, él és gyarapszik olvasóinak száma; és hű öre a catholicus érdekeknek ép úgy, mint a nemzeti alkotmánynak; — ha bár nem is osztja a „Jövő“ és más hasonló irányu lapok nézeteit!

Mire való hát azon káröröm, mellyel jobb ügyhöz illő szorgalommal registrálják némely hazai lapok a pápaellenes tüntetéseket; — ellenben példás állhatatossággal hallgatnak el minden czáfolatot, vagy ellenkező nyilvánításokat, a vagy ha némelykor adják is ezeket, egy uttal nyomban lehető hatásukat gyöngíteni igyekeznek?

Ti egyre nem gondoltatok, mire titeket ezennel figyelmeztetünk; s mi okvetlenül be fogna következni, ha politikátok győzne a római kérdésben. Ti nem lesztek képesek megakadályozni azt, hogy a Rómából elűzött Pápát a catholicus Magyarország menhelyel ne kínáljameg!

Ti sérelemnek vettétek azt, hogy a Protestans Pátens egyik pontja a Superintendeseket bizonyos állandó helyhez kötni és fizetni akarta. De hát mi közötök hozzá, ha a valódi catholicusok lelkiismeretét csak az képes megnyugtatni, hogy a catholica anyaszentegyház feje állandóul egy helyen, és pedig maga saját — „ősi házánál“ — Rómában ne csak lakjék, de azt jövőben — úgy mint ezelőtt — „uralja“ is?

Ti bizonyára visszautasítottátok volna a catholicusok beleszólását, ha néktek a Pátens intézkedésének elfogadását ajánlották volna, s igazságtok leendett; és így illő és méltányos is, hogy ti se akarjátok irányt adni a catholicusok lelkiismerete mimódú megnyugtatásának!

Olvassátok meg Lajos Fülöp egykori protestans vallású ministerének az olasz egység és a pápaság világi hatalma iránt a múlt évben írt nézeteit *), s ha tudjátok czáfoljátok meg; ellenben ha a Pápát csak azért akarjátok Rómából kiűzni, mert ez az olasz forradalom megkoronázásához elkerülhetlenül szükséges, akkor mi catholicusok azt ép úgy nem fogjuk megengedni, mint ti protestáns atyánkfiai meg nem engedtétek azt: hogy Superintendenseitek mindenkor egy helyen lakni tartozzanak. Ti e részben vallási autonómiáokra hivatkoztatok, és helyesen; hát nekünk catholicusoknak ne legyen szabad saját vallási szervezetünk autonómiájára hivatkozni? S ehhez ti néktek semmi szollástok nincs és nem lehet; mindenesetre pedig gondoljátok meg, miszerint oly kérdést feszegettek, melynek megoldásánál szükség esetén Garibaldi, Mazzini és Victor Emmanuel legiói ellenében 200 millió catholicus fogna szemközt állani! —

Ti III Napoleon után indultok, s őt mint a szabadság megtestesült eszményét, mint a népek szabadítóját bálványozzátok; de azt észre sem veszitek, hogy III Napoleon a szabadságot a maga saját s nem a ti logikátok szerint definiálja.

*) L'église et la société chrétiennes. 1861.

Azon francia minister, kinek nézeteire a Pápa világi hatalmának kérdésében imént hivatkoztunk, szerintetek „reactionárius“ szellemű, s tőle hát természetesen mást nem is várhattatok; s így gondosan őrködtek a felett, hogy ily ultramontanus nézeteket közönségtek ne is olvashasson; hanem e helyett lelkesmeretes pontossággal utánna nyomjátok a r. catholica egyház elleneinek Garibaldihoz intézett feliratait, — azoknak a Pápa Ő Szentségéhez állítólag felterjesztett kérévényeit; s ezen néhány eltévedt, hittagadó papnak önzésszülte kifakadásait, a catholicus papság, sőt tán maga a catholicismus „közérzülete“ gyanánt akarnátok előtüntetni, hihetőleg követésre méltó például?

Guizot a „reactionárius“ túlélte magát és soha sem volt barátja a szabadságnak. Így ítéltek ti ezen államférfi felől; — de elfelejtitek, hogy az europa béke fejedeleme ezen ministere kormányzása idejében „Cayennek“ még csak nevét is alig ismerték Franciaországban; most pedig egy nevezetes „colonia“ rendeztetik ott, a „modern szabadság“ emlékeül.

Ezen felül van még egy, mit ti számba nem vettek akkor, midőn III Napoleon szabadelvű tetteit bíráljátok. Ő függetlenné akarná tenni Europa minden népeit másoktól, az igaz: „hogy egyedül tölle függjenek“.

Ezt tanúsítja olaszországi politikája is, hol már csak ő francia felsége jóváhagyásával alakulhat a ministerium.

De tán a római kérdésben jár el másként a francziák császára? Ép a szerint mint Turinban; célja ott sem egyéb, mint „függésben“ tartani Rómát Páristól. Azonban másrészt Napoleon sokkal okosabb ember, hogy be ne lássa, miként a Rómából kiűzött Pápa a világ catholicusainak élén visszatérván Szent Péter székéhez, ez esemény könnyen romba dönthetné a Napoleonok még úgy is ingó dynastiáját.

III. Napoleont [az „orsini bomba“ megzavarta ugyan, de I. Napoleon „történelme“ ismét eszéhez hozta, midőn arra emlékezteté: hogy fia — a bölcsőjében már római király, a számkivétésben mint szerény reichstadti herczeg költözött az örök világba, de nem mehetett bé az „örökvárosba,“ melynek királya volt!!!

A forradalmárok olaszország fővárosául kívánják Rómát birni, s higyjük el egy pillanatra, hogy e kívánságot az összes olasz nemzet, mely számra 24 millió — szorgalmazza; azonban Rómát egyház-fejedelmök fővárosául a világ összes catholicusai már birják s megtartani is óhajtják, melyeknek száma pedig 200 millió, s ebben a 24 millió olasznak tetemes többsége is be foglalva van!!

Mi ezt figyelmeztetésül csupán azért hoztuk fel, mert óhajtnók, hogy a vallást semmi czim és ürügy alatt egyik párt se vonná be

vitái körébe; és mert szomoruan tapasztaljuk, hogy bizonyos részről nem csak megvan, de nőttön nő a szándék, a római kérdést a politikai szabadság eszméjével hozni összefüggésbe, s azt ily irányban ismertetni.

XVI.

Egy független előleges tanácskozmány.

Hazánkfnai meggyőződhetek a fennebbiekből, hogy mi egy valódi nemzeti, és szabadelvű alapon óhajtanók ős alkotmányunkat az idők és viszonyok követelményeivel hozni összhangzásba; — sőt feltesszük, hogy erről a Lajthán tul is meggyőződhetek mind azok, kiknek vágyaik nem terjednek tovább, mint biztosítani Ausztria nem magyar tartományaiban is az alkotmányos kormányzás lehetőségét, megóvni a közös uralom felségi jogát s Ausztria nagyhatalmi állásának fenmaradhatását.

Mi át, és át vagyunk hatva annak szükségétől, hogy Magyarország törvényes fejedelmével őszinte kibéküljön, s egyszersmind Ausztria minden népeivel ne csak fegyverszünetet, de állandó, és tartós békét köthessen.

És ha egyik erre vezető módul a nézetek, és felfogások tisztulását, s helyreigazítását mondtuk szükségesnek; ugy más részről sem hagyhatjuk érintetlenül, miszerint fel ne említsük: hogy hazafiui törekvéseink elérését mindenek felett ha nem is biztosítaná, de tetemesen megközelítené egy független tanácskozmány.

Ki magyarázunk magunkat. Az esztergami értekezletnek, mint egy helyen mondók, nem volt eredménye, mert october 20-át követte, s különben még ennek utána is elkéssett, — és mert a conferentia, az ön magával tisztába nem lévő octoberi kormány által ignorálva, az időközben a végletekig felzaklatott ugy nevezett közvélemény pressiója alatt elnémult. —

Akkor tájban honáruoló volt már minden ember, ki kétségbe merte volna vonni a 48-iki törvények hiányosságát, s ha csak némi kegyelettel is emlékezett volna meg az ős magyar alkotmányról!! Emlékezzünk csak vissza a Zsedényi-féle polemiára? holott ezen egyetlen egy tagja volt az octoberi kormánynak, ki tisztán tudta, vagy hát ki legalább nyíltan tudatta azt, a mit akar. — Helyes, vagy helytelen volt-e a nézet, mely Zsedényit vezérlé, az nem tartozik a dologhoz; de nékie legalább megállapodott véleménye volt, — mig ellenben B. Vay még csak képzelni se tudta magának, hogy mit akar, s mit kelljen királyának, és az országnak tanácsolni?!

B. Vay várt; s azok, kik különben természetes szövetségesei lettek volna, tőle várták az irányt, és az alatt egy kezdetben kis, de merész töredék lavina módjára növekedve előzőnlött minden irányban, s lenyomva tartotta minden ellenkező nézet nyilvánítás lehetőségét!

A vagy merné valaki azt mondani: hogy az Esztergamban is viszhangoztatott 48 által az értekezlet minden tagja a Bibornok herczeg Primástól kezdve le, az oda meg is hívott, nem is hívott igen tisztelt pesti Rabbiig *) azt akarta volna értetni: hogy addig míg a 48-ki törvények teljesen vissza nem állítatnak, az országgyűlés semminemű tárgyalásokba, s alkudozásokba ereszkedni ne merészeljen? és még is azt kelle hinnünk!

Ellenben térjünk el egy kissé az esztergami conferentiáról, és emlékezzünk meg egy másíkról, az országbirói értekezletről.

Ki merné tagadni, hogy ennek eredménye némely uzsorások kivételével a nemzetet kiélégíté, fejedelmét pedig oly helyzetbe tevé, hogy ettől legfelsőbb belenyugvását nem kelle megtagadnia?

Esztergamban ép úgy mint Pesten 48 vala a jelszó, de azon különbséggel: hogy az országbirói értekezletben tanácskozó hazafiak figyelembe vették azt: hogy az óta sulyos 12 évvel vonultak az idők előbbre, és hogy az az alatt működő természet nem tartott szünetet, s hogy így annak művét, és következményeit lehet ugyan helyeselni, vagy kárhoztatni, de nem meg semmisíteni; — és hogy ezen tiszteletre méltó hazafiak ki merték mondani őszinte meggyőződéseiket.

És ne higgye senki, hogy a pressio a magyar királyi curiáig ne hatott volna; — igen, de kapujánál az visszautasított, az értekezleti tereméből pedig Deák éles szavaival sujtva elriasztott!

A tanácskozás folyamáról a nagy közönség szóról szóra annak idején értesítettett, s így kellő fogalommal bir azon független, és méltóság tellyes vitatkozásokról, mellyek ezen értekezletet jellemzék, s mellynek ép úgy folyama, mint tanácskozásainak eredménye méltóvá teszik azon hazafiakat, kik részesei valának, a nemzet becsülésére; — méltóvá az ország biráját, ki ez értekezletet jellemző ügyességgel vezette, az ország osztatlan hálájára.

Lehet, s úgy is van, hogy az eredmény nem mondható teljesen kielégítőnek. Igen de ez nem a conferentiától függött, cz postu-

*) A dolog t. i. a szerint volt, hogy Vay e részt sem tudván magát elhatározni, lehessen-e Izraelitát az esztergami conferentiában részesíteni, a pesti Rabbi a jegyzékből kihagyta, de az utolsó perczen „Pestről“ szorítva, távirat útján tudatta vele, hogy elmehet. A Primás azonban a jegyzékre hivatkozva, őt értekezleti tagul elismerni vonakodott, s ekkor aztán amica útján a Rabbi önként re infecta hazament.

latuma volt a helyzetnek, a viszonyoknak. Az értekezlettől csak az függhetett, hogy tagjai meggyőződésüket sem a felsőbb uralom, sem az alsó hatalom nyomásának alá ne rendeljék.

És ezen honfiui kötelességét az országbirói értekezlet teljesítette. Ott nem pártszinezet szerint történt a szavazás, mellőzve volt ott minden corteskedés, Ghiczey Kálmán, és Deák Ferencz a leglényegesebb kérdésnél egyet nem értettek; Deák itt is nem csak az őt megillető köztisztetlet tárgya volt, de azon méltó kitüntetésben is részesült, hogy egy nagyobb fontosságú tárgy előadása gyengélkedő egészsége miatt elhalasztatott. És Deák Ferencz ezen elismert szellemi felsőbbségét nem csak nem érezte, de még lehetőségét sem engedte meg annak, hogy ez a tanácskozmány tagjaira hatással lehessen. A büntető törvénykönyv tárgyában a Deák Ferencz elnöklete alatt kiküldött alválasztmány az 184 3/4 - iki országgyűlés által elfogadott javaslatot véleményezé ideiglenesen életbe léptetendőnek, s e vélemény Szent-Iványi Vincze ellenindítványára, ki a régi praxis criminalist javallá az 1848-iki viszonyokhoz alkalmaztatni, az értekezlet tetemes többségének hozzájárulásával elvetetett. És Deák Ferencz nem csak nem ellenzé a Szent Iványi-féle indítványt meg buktatni, sőt inkább könnyítette az által, mert a két, némelyek által egyesíteni ohajtott vélemények közt fenforgó lényeges különbség létezését maga Deák tüntetvén elő az értekezletnek, az úgy is többséget már nyert Szent Iványi-féle ellenindítvány mellett, a conferentia figyelmébe ő maga ajánlá annak megkísértését: hogy ennek szellemében a praxis criminalis a 48-al öszhangzásba hozassék; de úgy mond a két indítvány összeegyeztethetésére czélzó felhívás nem egyéb mint udvariasság, „mit ő el nem fogadhat.”

Menyire máskép volt ez mind Esztergamban. Már Pesten tudatott, hogy az értekezlet fél-óránál tovább nem fog tarthatni, a mit a távolabb vidékről jövő, s a „pesti irány“ felől tudomással nem bíró tagok az első pillanatban még csak fel fogni sem tudtak. — És így lőn! történt pedig ez két okból; mindenek előtt a magyar kormány rejtélyes hallgatagsága nem vétethetett kedvező jelül a korona szükséges határozottságának, melynek hiánya czélhoz nem vezet soha; és mert az értekezlet tagjai nagy része hazafiui meggyőződését be vallani tartózkodott, részint a kormány iránti figyelemből, mely nem nyilatkozott; részint azon ismeretes okból, mely az izgalmi időkben napi renden szokott lenni, s melynek igazi neve „pressio“.

Ha azonban figyelembe vesszük az ekként előidézett sajnos eredményt; — ha fontolóra vesszük továbbá az ország jelen helyzetét, valóban kétségbe kellene esnünk Hazánk jövője felett, ha fel tehetnők:

hogy hazánkiai ismételve képesek lennének követni egy oly politikát, mely nem idézhetett elé egyebet, mint a jelen kivételes helyzetet.

És azért mi azt hisszük, hogy egy független tanácskozmány igen elősegíthetné a nemzet kívánságának mi elébbi elérhetését, a mennyiben könnyítené egy részt az eltérő nézetek lehető össze-egyeztetését, s fel deríthetné más részt a valódi közérzület miben-létét, és némileg egyengethetné az utat is, melyen az ország, és a kormány találkozhatnak.

A független tanácskozás alatt mi egy oly értekezletet értünk, mely Magyarország, s az ettől el nem választható Horvát-, és Tótországok minden rendű köz tiszteletben álló fiaiból alakíttatnék, ép úgy, mint az esztergami conferentia. Ezen értekezlet tagjait Ő Felsége nevezné ki. Elnöke volna a magyar Primás, alelnökei pedig a ország-bíró, és a bán. Üléseit tartaná Esztergam, vagy Posonyban. Tárgyait a magyar és horvát udvari kancelláriák meghallgatása után Ő Felsége jelelné ki, de ez ki nem zárna: hogy az illető tagok indítványt ne tessenek, mely tárgyalás alá volna bocsájtható, ha a conferentia tagjainak $\frac{1}{5}$ része által ajánltatnék. Tanácskozásainál a magyar, és horvát kancellárok meg jelenhetnének, a netalán szükségelt felvilágosításokat pedig közvetve, vagy közvetlenül megadni minden esetre köteleztetnének, a nélkül, hogy ez a kormány magatartására nézve kötelező erővel bírna. Az értekezlet határozatot semmi tárgy felett sem mondana, a mennyiben határozhatási joggal az ország által meg nem bízott, s így csak tellyes hitelességű naplói lennének Ő Felsége elé terjesztendőek.

Ezen értekezlet eredménye hazánk jövőjére nézve sok jót hozhatna, a mennyiben ekkint tisztulván a nézetek, — a pártok egymáshoz őszintén közeledhetnének, az eszmék érlelődnének, s a kormány azon meggyőződéshez juthatna, hogy a nemzet a lehetetlenhez nem ragaszkodik. Továbbá Horvátországot illetőleg megkönnyítenék a közöttünk fennálló nehézségek, és félreértésekből következő nézetkülönbségek kiegyenlítésére vezető út, s lehetővé tétetnék tán mindjárt az országgyűlést is Horvát-, és Tótországok közbejöttével megkezdhetni. Egyéberánt a körülményektől tesszük függővé, nem lehetne-e a tanácskozások folytán mekigsérteni, ha csak eszmecsere-képen is az értekezést Erdélyel, sőt lehető esetben az úgy nevezett örökös tartományokkal is?

Lehet, hogy a puritánusok ezen tervünket kárhoztatni fogják; sőt lehet, hogy „mivel mi várhatunk“ félre is dobják, s tán ki adatik Pestről a jelszó: hogy az eventuális meghívást hazaárulás büne alatt senki se merje elfogadni, de mi lelkiismeretünk sugalta hazafiui törekvéseink őszinte érzetében azt fogjuk mondani: hogy ők nem baráti a népek, az általuk pengetett népek millióinak, s ezért

öket a téren követni nem fogjuk. Mi azt hisszük, sőt tellyes bizonyossággal tudjuk is, hogy a nép békét akar. A ki pedig célzt akar érni, annak nem kell, nem szabad használatlanul hagyni semmi oly eszközt és módot, melyek útján — feltéve, hogy becsületesek — ahöz érhetni.

Rendkívüli állapot rendkívüli eszközöket igényel, hogy rendessé válhasson; s bennünket nem vezérel sem a vak szenvedélyesség dühe, sem a csáb remények ingere, hogy el ne követnénk mindent. Annak uralma alatt folytatni politikai életünket, kinek Családját Eleink hazánk fejedelmi székébe emelték; — és mert mindenek felett úgy vagyunk meg győződve, hogy csak ezen összeköttetés biztosíthatja nemzeti jövőnket.

És mi is akadályoztathatná hazánkfiat, hogy a Fejedelem jó szándékait viisszautasítsuk, ki érzelmeinket ez uton meg tudni kívánja? Az út és mód szokatlansága?

Úgy de ezt Őseink is nem egy esetben alkalmazták, s legközelebb 1860-ki decemberben is így történt, habár sikeretlenül.

Vagy tán az, hogy azóta az országgyűlés már nyilatkozott?

Igen, de a nyilatkozat, — ha őszinte kifolyása lett volna is az ország köz-érületének, célhoz nem vezetett; mert a sors úgy akarta, hogy a Fejedelem, és az ország egymást meg ne érthessék. De tán azzal is elő fognak némelyek állani, hogy a conferentia érvényes határozatokat úgy sem hozhatván, egyszerűbb lenne mindjárt az országgyűlést egybe hívni. —

Erre csak azt feleljük, hogy hát miért tartattak 48 előtt kerületi ülések, s miért tartatnak most sokszor zárt ülések, és bizottmányok az országgyűlés együttlétében? azért hogy a nézetek inkább bizalmas körben előbb tisztuljanak, s a vélemény-különbségek mérsékeltesse, s az emberek, ha lehet, transigáljanak. Valóban oly fontos a dolog, oly szokatlan, és rendkívüli, miszerint nincs oly mód és eszköz, hogy meg kísérteni ne kellessék, ha csak némi kilátással kecsegtet az ohajtott eredmény elérhetésére.

De mi még attól is tartunk, hogy a conferentiát már csak annál fogva is ellenezni fogják némelyek, mert most nem Bárá Vay, hanem Gróf Forgách befolyásával történék a meghivandók kijelélése; s mert ez, s nem amaz tanácsadója a fejedelemnek? Mellőzve azt, hogy nem igen kérkedhetünk azzal, mintha B. Vayt szerfelett támogattuk volna; mi azt hisszük, hogy Gróf Forgách sem szolgáltatott meg reá okot, hogy hazafiságában kételkedhetnénk.

Gróf Forgách tavaly júliusban egy nem tőle függő helyzetben feláldozta magát, egy közbejárásával előkészíthető jobb jövő reményében. Így fogtuk mi fel azt, hogy Forgách a magyar főkanzellárságot elfogadta, s e feltevésünk helyességét igazolja

azon nov. 5-iki jól átgondolt leiratok tartalma, melyeknél fogva a kivételes állapot mint a rendkívüli helyzetben alkalmazott rendkívüli eszköz behozatik ugyan, de e mellett nem csak az alkotmány fenntartása biztosíttatik, hanem függő kérdéseknek nyilváníttatnak azon differentiák is, melyek a korona és nemzet közt eddigelé tisztába nem hozathattak.

És mi tellyességgel nem láthatjuk más részről át, mi szolgáltat-hatna a priori okot Gróf Forgách eránt bizalommal nem lenni; tán csak ép azért, mert az absolut uralom szolgálja volt? Reá még az sem egészen fér, mert ő alig két évet töltött Magyarországon, ott pedig hová őt innen a fejedelem bizalma szállítá, megnyerte a nép bizalmát is. Forgách a historicus Csehországnak igen kedvelt is tisztelt királyi helytartója volt. Várjuk be hát működéseit, addig pedig támogassuk jó és hazafias szándékait. — Im Gróf Cziráky János hány évig szolgálta az absolut rendszert, s mily megkülönböztető jeleiben részesült az akkori kormánynak, és ki tagadná: hogy hazánkfiainak egyik legünnepelebbike?

Ne ítéljük tehát el előre sem Gróf Forgáchot sem Gróf Pálffy-t, ki közbevetőleg legyen mondva, kivételes hatalmát oly elismerő modorban használja, és gyakoroltatja, mely fényes bizonytságot tesz nem csak arról, hogy azzal visszaélni nem akar, de különösen a felől is: hogy hazáját szerető magyar ember, s ki bizonyára hazafiui törekvéseinek legédesb jutalmául tekintené azt; ha inkább ma mint holnap helyét az ország „Nádorának“ átadhatná.

A politikában az idő játsza a főszerepet, s ki azt felhasználni nem tudja, az mindig vesztés marad. Ne szalajcsa el ezen még most kínálkozó, tán utolsó alkalmat a kormány. A magyar kérdés békés megoldása csak törvényes uton eszközölhető, s így az országgyűlést kell, még pedig mi elébb összehívni, de hogy ennek sikere legyen, ezt szerintünk egy értekezletnek kellene megelőzni.

Ne ijedjete meg hát ezen eszmétől fent, sem alant; s meg látjátok, hogy igénytelen tanácsunk jóra vezetett.

XVII.

Jog - folytonosság, és alkotmány - megsemmisülés.

Ily két ellentét közt lehetetlen minden transactio, ily esetben a győzelem a hatalmasabbé!

Szükség tehát, hogy e két tant egyenként válasszuk taglalásunk tárgyául.

Számosan vannak, kik a jog-folytonosság minden becsületos — a másét tisztelő — ember által elismert szentségét nem maga az eszme, az elv, s annak helyes fogalma szerint veszik értelmezés alá, hanem átugorva a definitiót, egyszerre az alkalmazásnál látják magukat, s bírálatukban innen indulnak ki.

A jog-folytonosság, vegyük azt akár politikai, akár socialis értelemben, nem jelent egyebet, mint jó hiszemben szerzett, vagy folytonos gyakorlat által sajátunkká vált tulajdonunk szabad élvezhetése, vagy használhatásának elismerését, szellemi, vagy anyagi tárgyakban.

Politikai szempontból véve tehát a dolgot, nálunk a jog-folytonosságra való hivatkozás theoretice csak annyit jelenthet:

1. hogy Magyarországnak alkotmányos igényei lévén, azt absolut hatalommal kormányozni nem lehet, mert ezen kormányforma ellen szól a szerzett jogok szentsége, s

2. hogy Magyarországnak alkotmányos intézményeket nem szabad octroirozni azért, mert törvényeket hozni és magyarázni mindenkor az országgyűlés jogaihoz tartozott.

Kérdés tehát most, hogyan állunk e tételek irányában?

Véleményünk szerint az october 20-ki Diploma in thesi Magyarország tekintetében a jog folytonosságát elismerte, midőn az országot alkotmányos jogaiba visszahelyezé; azonban túlmént e jog határain e Diploma az által, mert az alkotmány egy részét egyoldalulag módosította. — Ellenben teljességgel nincs a jog-continuitás megsértve azzal: hogy a 48-iki törvények utolsó betűig tüstént életbe nem léptettek.

Szórjátok ellenünk ismeretes nyilatokat ezen állításunkért, s mi még is e mellett maradunk, s véleményünkben osztozni fognak mind azok, kik belátni tudják és akarják: hogy a tizenkét közbe jött évek szülte eseményeket nem történeteknek tenni nem csak a magyar-törvényhozásnak, de a világon senkinek sem legyen többé hatalmában.

Ha Ti azt kívánjátok a jog-folytonosság ürügye alatt, hogy állitassék vissza a felelős független magyar ministerium; miért ne kívánhatnátok ép azon joggal folytatását is az 1848-iki pesti országgyűlésének, mely octoberben oszlattatott el, s mely elosztatás ellen az akkor törvényesen összehívott országgyűlés a IV-ik t. cz. 6-ik §-a értelmében óvást tőn, és tehetett is?

De Ti ezt nem tettétek, — és a tavalyi országgyűlésére összejöttetek! s meg van-e ez által sértve a jog folytonosság elve? teljességgel nincs. És ha megsértetett, ekkor ezt Ti magatok sértettétek meg, de hisszük, hogy fontos okoknál fogva másként nem cselekedhettetek?

Mi is ragaszkodunk, még pedig szilárdabbul mint Ti, a jogfolytonosság elvéhez; mert Ti 1848-ban nem nagyon hódoltatok a jogcontinuitásnak, midőn egy 24 óra alatt a Kossuth dictálta törvényjavaslatokat a jogfolytonosság mellőzésével, a törvényhatóságok utasításai nélkül vagy ellenére elfogadtátok?!

A mi logicánk szerint tehát a jogfolytonosság teljesen elismerve lesz, ha a korona mit már elvben elfogadott, az ország alkotmányos intézményeit, visszaadja, és ha (a mit azonban még nem tett) az alkotmány módosításaira irányzott szándékának egy oldalú keresztülvitelétől ellálván, a differens kérdéseket az országgyűlés tárgyalása alá fogja terjeszteni.

S ez az, mire törekedni kell, s ez az, a mit az ország kívánhat teljes joggal, s a minék megtagadására a korona részéről semmi ok sincs. A mint ez teljesítve lesz, szerintünk a jogfolytonosságnak is megadatott az azt megillető törvényes hódolat tisztelete, melynek abban is kelletik nyilatkoznia, miszerint az utolsó törvényes alapon összehívott nemzet határozzon azon törvények sorsa felett, melyek állítólag szintén megsértették a magyar korona jogai és méltóságának, s Horvátország és szabadságainak „jogfolytonosságát.”

A jogcontinuitás oly messzeható értelmezése, mint azt sokan egyedül a ministeriális rendszer kierőszakolása miatt teszik, azon absurdumra vezetne: hogy a magán-viszonyok körében szerzett jogok szintén elenyésztetnének; a telek-könyvek elégettetnének vagy legalább, mint ez nagy bölcsen több helyen valósággal meg is történt, abba hagyattatnának; az ősiségi törvény alapján tett s végrehajtott intézkedések megsemmisítettetnének; az összesítés, legelő-elkülönzés, fajzás, s a megszüntetett magán uri javadalmak rendezése újból vétetnék elő, még pedig egészen a már kifizetett, s nagy részt el is költött pénzek visszaadásaig!?

És már ez lenne aztán a jogfolytonosság elvének szigorú következtetése? Ugy hiszük, okos ember illyesmit nem akarhat. A logikának is vannak határai, melyeket egy részről a józan ész, más részről pedig a körülmények hatalma szokott kijelelni.

Ezzel szem közt lássuk már a jog-megtagadás theoriáját a menyiben ezzel az alkotmány-megsemmisülés tana teljesen azonos.

Mi azt hiszük, hogy az államminister, midőn e tant felállítja, nem gondolt sem a legközelebb multra, sem jelenre, sem a lehető jövőre; a mi főleg a korona első ministerénél véghetetlen nagy hiba.

Valamely jognak, bár mily légyen az, egy oldalú megtagadása, s el nem ismerése értelem nélküli valami, mert valamint [maga a „jog” semmi jelentőséggel nem bír, ha a jogtulajdonosnak azt használni, s gyakorlani módja nincs; ugy ellenben a jog-megtagadás szintén semmi, ha annak gyakorlatba vételét a megtagadók akadályozni nem képesek; e kettő közt azonban a különbség még is lényeges, a meny-nyiben a jogelismerésnek erkölcsi alapja van, míg a jog-megtagadás egyedül anyagi hatalom, vagy is az erőre támaszkodik. Kár hogy az államminister „Das legitime Recht Ungarns und seines Königs, von Paul v. Somssich” át nem lapozta, mert tán nem beszélt volna oly hangosan; — és közbevetőleg legyen mondva, még inkább sajnálandó: hogy mostemlitett tiszteletre méltó hazánkfia is sujtva a pressio által, midőn ezen szép themát a mult országgyűlésen védeni akará, beszédje eredményénél elhallgatta ép azt, a mit mondanía kellett volna!

Átlátta ezt mindenki, a ki Somssich Pált ismeri, valamint minden okos ember belátta többek közt azt is: hogy Somssich Pál, és Ürményi József oly positiót védtenek, mely nem vala övék; — és hogy gróf Dessewffy Emil sem azért hallgatott, hogy „tacens consentire videtur.” De mi azért alig hiszük, hogy a telivér 48-sak bizalmát e három férfin „ily maguk tartásával” ki érdemlé? Azért, hogy olykor megdicsértettek, bizony csak „toleratusok” ők is!

Egyéberánt lássuk alkalmazásban az államminister politikai theoriáját. Ő Nagyméltósága „eljátszottnak” proclamálta a magyar alkotmányt, a mit hatalmas elődje Doctor és Bárá Bach soha sem mondott ki, ha bár ugyan csak a Verwirkung elvei szerint dolgozott egész addig, míg erősebb volt! — Schmerling ellenben a Verwirkungot politikai dogmául állította fel, de arra nem gondolt, hogy doctrináját még akkor is fogná-e valaki respectálni, ha ne tán ő is ugy eltalál erőtlenedni, mint említett elődje? —

A Verwirkungot elv gyanánt tekinteni legislegalább absurdum, azt csak a gyakorlatban lehet alkalmazni; — mi az életben mindannyiszor előfordult, mennyiszor az illetőket a jogtisztelet szent-sege a büntől visza nem tartá.

Azonban ezen Verwirkung a jelen helyzetnek sem felelhet meg; mert hiszen az oct. 20-iki Diplomát életbe léptető „császári nyilatkozvány” szerint Ő cs. k. apostoli Felsége uralkodói tisztét vélte teljesíteni, midőn országai és népei jogérzetét és jog-igényeit a birodalom tényleges szükségeivel kiegyenlítve összekapcsolá, és az általa adományozott, vagy ismét felélesztett szervezetek megszilárdítását népei belátásának adá át; — a Diploma III-ik pontjában pedig

nyilván elismeré az Uralkodó: „miszerint a Diploma II-ik pontjában megemlített tárgyakon kívül, minden egyéb ügyek az országgyűléseken, még pedig a magyar koronához tartozó országok, és tartományokban az előbbi alkotmányok értelmében, lesznek elintézendők“.

Mi az Uralkodó ezen világos szavait úgy vevők, mint mondván, és írva valának, s ezekre alapítottuk reményeinket: hogy t. i. el lévén a fejedelem által ezen Diplomában nyíltan ismervé, az előbbi magyar alkotmány jogosultsága; még csak az légyen hátra: hogy az a tényleges szükség és viszonylatokkal egyetértőleg összhangzásba hozassék.

Mi azt hittük, hogy ezen Diploma a jog-continuitást akarta a fenebbi szavakban elismerni; — de a mint fájdalom, ez Bécsben gyakran megésik, — csak úgy félig ismertetett ez el, először — hogy majd később egészen ismertessék el; — mi szerintünk mulhatlanul meg történt volna, ha az országgyűlés maga részéről a 48-ki törvények tüsténti visszaállításának követelése helyett, — azoknak — semmit de semmit nem veszélyeztető — előleges revisiójába bele egyezik.

Ezekből tehát mi teljességgel nem tudtuk a „Verwirkungot“ kibetűzni, sőt ép a felséges Uralkodó szájából az ellenkezőt, t. i. a jogelismerést halhatni örvendtünk; midőn nagy meglepetésünkre m. é. augusztus 30 - án a bécsi birodalmi tanács ülésében az állam-minister, ez uttal taglalásunk tárgyát nem tehető, igen haragos, hosszú beszédjéből olvasnunk kellett az october 20-iki Diplomának a mi fel fogásunkkal ép ellenkező genesisét.

„Schmerling lovag“ ki úgymond még akkor, — october 20-án — minister nem volt, úgy hiszi, hogy azon férfiak, kik a Diploma kibocsájtását Ő Felségének ajánlani jónak találták, önmagukkal bizonyosan tisztába voltak az iránt, milly állást — Standpunkt — kelljen Ő Felségének a magyar országgyűlés, és a magyar alkotmány irányában elfoglalni, s milyet voltakép el is foglalt. „Ezen Standpunkt“ így folytatá tovább az állam-minister beszédjét, „vala a teljhatalom egy megsemmisültt, tényleg hatályon kívül lévő, s félre tett, és a debreczeni convent határozmányai által szétrepesztett magyar alkotmány irányában; de ha „úgy mond tovább a szóló miniszter“ ha ezen Standpunkt nem lebegett volna azon férfiak szemei előtt, kik az octoberi Diploma kibocsájtását Ő Felségének ajánlák, ez esetben meg vallom“ — mond Schmerling ur — „nem foghatom meg, hogy miként lehetett a Diplomának legalább Magyarországra vonatkozó részét kiadni“.

Hogy az állam-minister ezen nyilatkozatát idéztük, azt teljességgel nem azért tevők, mintha szavainak bármi fontosságot tulajdonítani

lehetne szándékunkban; — sőt inkább tettük ezt egyedül hazánkfiak megnyugtatója végett, mert azt hittük: miszerint a magyar nemzet ismeretes józan eszével első tekintetre bé fogja látni, hogy Ura Királyának egészen más a politikája Magyarország irányában, mint az állam-minister uré; a mennyiben annyi bizonyos, hogy míg Ő. cs. k. a. Felsége a magyar alkotmány jogosultságát elismerve, annak egyedül a tényleges helyzettel leendő összeegyeztetését kívánja, addig a minister ur ugyanazon alkotmány jogosultságát megragadván, azt egészen megsemmisültnek nyilatkoztatja. (?)

Ha a dolog megfordítva állana, akkor igen is szomorú kilátása volna hazánkknak, — de így ezt magát még bajnak sem mondhatjuk, már csak annál fogva sem, mert a magyar nemzet saját törvényes Királyával szokta, és fogja is a maga ügyeit elintézni, és mert Ő Felsége a magyar Király, magyar tanácsosai véleményére bizonyosan nagyobb súlyt fog a magyar dolgok elintézésénél fektetni, mint azon ministerei nézeteire, kiknek e részbeni beavatkozása ellen az Ő Felsége által visszaállított magyar alkotmány értelmében, a nemzet szüntelen tiltakozott.

És mi nekünk nagy megnyugtatóra szolgál, oly helyzetben lehetni, miszerint kifecseghetjük: hogy a „Schmerling-féle Verwirkung“ ép úgy meglepte Esterházy és Forgách grófokat is, mint meglepett minmagunkat, s vélünk hazánkfiak, sőt magát a civilisált világot; mert az európai hírlapok közlései szerint általános bámulást idézett elő mindenfelé, láttára és hallattára annak: hogy a legitim Ausztria első ministere, ura fejedelme kormányzási, és így birtoklási alapjául oly elvet állított fel, mely feladva a jogosság és törvényesség igényeit, egyedül a hatalmasabb erejére akar támaszkodni!

Kétszeresen sajnáljuk mi Schmerling minister ezen tévedését, nem csak azért, mert őt jézölőtti találkozásainkkor a társadalmi téren őszintén becsülni tanultuk; — hanem mert ezen a dologra nézve ugyan okos ember előtt telyességgel semminemű hatást sem gyakorolható, halva született theoriája, azon, Magyarországon mindig élő gyanut, mintha a német ministerek hazánkknak kiengesztelhetetlen ellenségei volnának, nem csak nem fogja csökkenteni, sőt inkább igen is nagy mérvben nevelheti.

Első pillanatra a „Verwirkung“ sok hazánkfiát igen elszomorítá, azokat t. i. kiknek az ország boldogsága egyaránt fekszik szívükön a királyi család sorsával; — mert hiszen ennek veszélyes hordereje inkább fogta volna sujtani az uralkodó család, mint az ország jogait. Ezen aggodalmat még emelte az országgyűléséhez intézett királyi leirat tartalmának azon része, hol némely 48-ki törvényekre világosan

kimondatik, miszerint azokat Ő Felsége valamint eddig el nem ismeré, úgy elismerni ezentul sem fogja.

Ez kétségen kívül nyílt megtámadása volna a jog, és törvényszerűségnek, a mennyiben a törvények változtatása, vagy megszüntetése egyoldalulag nem gyakoroltathatik. — Ha azonban figyelembe vesszük azt, hogy a kérdéses törvények revisiója nem csak az octoberi királyi kéziratok egyikében, de országgyűlést megnyitó beszédben is világosan kimondva szorgalmaztatik; nem lehet más, mint azon logicialag is helyes, s a dolog természetének megfelelő következtetéshez jutni; hogy az országgyűlési leiratban érintett el nem ismerés csupán oly értelemben légyen veendő, mely a revisio eszméjének megfelel, hogy t. i. a kérdéses törvényeket Ő Felsége tüstént életbe nem léptetheti, mert azokat revisio előtt el nem ismeri.

A szóban forgó leirattól tehát meszebbható bonyodalmakra anyagot keresni annál kevésbé lehet; mert ezen értelmezés alaposságára szolgál a november 5-iki k. leirat is — mely — mint azt már valahol említők — nem csak hogy a febr. 26-iki Reichsrathról is mélyen hallgat, de azon kívül a korona, és ország között létező nehézségeket, az országgyűlésre tartozó függő kérdéseknek nyilvánítja.

Mi elhisszük, hogy a juliusi leirat az akkori magyar minister-crisis bényomása alatt kedvezőtlen impressiók közt szerkesztetett, s a még alig Bécsbe érkezett Forgách és Esterházy grófok befolyása sem volt még tán oly megállapodott, mint kell, hogy legyen; — de ellenben a novemberi leirat, melynek tartalmát természet szerint csak a létező kivételes helyzet irányában lehet bírálnunk, már azt tanúsítja: hogy a Verwirkungot, mint kormányzási maximát Schmerling beszédje után sem osztja felséges Urunk, és nem tevék magukénak a korona magyar tanácsosai sem.

Ennyi legyen elég azok felbátorítására, kik a Verwirkungból oly nagy dolgot csináltak. — Mi is sajnáljuk ezt, a fenebb érintett okokból, de eszünk ágában sincs ezt a nemzet, és fejedelem közti kibékülés hátrányául tekinteni; — — sőt hisszük, hogy Schmerling minister ur, kit ezen historia — mint mondják, — átkozottan geniroz, a legelső alkalmat arra fogja felhasználni, hogy ezen saját productumú Verwirkungját mi elébb ő maga verwirkolhassa.

Legyünk ennél fogva nyugodtak, s ne tartsunk attól, hogy az államminister beszédje ős alkotmányunk jogosságát megsemmisíteni képes lehessen; sokkal erősebb alapokon áll a magyar alkotmány, mint az államminister sugalta bécsi birodalmi tanács, melyről

csak azért nem szólunk, mert azt hiszük, hogy az mint „összes“ halva született, mint „szűkebb“ pedig naponta összébb mén, s ma holnap tellyességgel nem lesz használható, mint a szűk csizma, melyet addig sámfáznak, míg össze vissza nem repedezik, s ekkor miután sok pénzbe került, s még sem használható, — eldobatik, s tulajdonosának eszébe se jut reá gondolni, nehogy -- boszankodjék.

XVIII.

A jog-egyenlőség.

A 48-ki centralisták, hogy a III és IV. törvénycikket megmenthessék, a 48-ki törvényeket in complexu kínálják a „népnek“; nehogy tehát félreértessünk, határozottan kijelentjük: hogy a conservatív párt a „közös teher-viselésről“ szóló VIII-ik; az urbér vagy is ettől járó robot, dézma, és pénzbeli fizetések megszüntetéséről szóló IX-ik; az öszesítés, legelőelkülönőés, és fajzást illető X-ik „s a papi tized megszüntetésére“ vonatkozó XIII-ik t. czikkeken adományozott jogokat nem csak illetetlen hagyni, de ezen felől azt is óhajtja: hogy az e kérdésekkel összefüggő egyéb tárgyak komoly, és érett megfontolás után az illető érdeketek tellyes megnyugtásával a törvényhozás útján szabályoztassanak.

Szolgáljon hát ez megnyugtatóul mind a két irányban, s vegyék az illetők ezen szándékunkat tudomásul arra nézve is, hogy mi ezek tárgyait izgalmi eszközül használni teljességgel nem akarjuk, s csak azt óhajtjuk: hogy az érdeketek azok felett elmélkedvén, e kérdések fejtegetése a kellő kerékvágásba tereltessék.

XIX.

Zsidó-emancipatió.

Oly kérdés ez, melyről legjobb sokat nem beszélni, hogy eredménye lehessen.

Szerintünk ezen inkább sociális, mint politikai kérdés sokkal több figyelmet igényel, sem hogy politikai agitációul használtassék fel. Mi ezen néposztály eránt méltányosak szeretnénk lenni, de sok függ szerintünk attól, hogy ők is igyekezzenek oly garantiákat felmutatni, mely mi nekünk alapul szolgálhasson az ő vedelmükben. Mi hát csak figyelmeztetni kívántuk az Izraelitákat, hogy róluk meg nem felejtkezünk, és hogy a törvényhozás által részükre megadható engedmények mértékére ők magok lehetnek legnagyobb befolyással.

XX.

A sajtó kezelőihez.

Ezek után a sajtó kezelőihez volna még néhány szavunk.

A jelen kivételes helyzet különben sem engedí, hogy a közvélemény a megszokott mód szerint nyilatkozhatnék; de a bizottmányok tartásának engedélyezése célhoz nem is vezetne; mert — s ezt ki kell mondanunk — azok hivatalos véleménye tavaly sem volt hű tolmácsa a szárnyra kapott köz-érületnek. Nem minden ember, sőt csak igen ritka az, a ki megbirja, hogy legjobb szándéku hazafias törekvéseiért kigunyoltassék, lelármáztassék s uton utfélen hazaárulónak kiáltassék ki, — azon kívül, hogy még ablakai is bészassanak, macska-zenét kapjon, s a t. — És ez így volt szóról szóra, s mivel a tekintélyek ideje lejárt, s megérkezett ideje a szájhősöknek, ők lőnek urai a helyzetnek, s azok kiket a szó multjok, társadalmi állásuknál s egyéb jogos igényeiknél fogva megillette volna, félre vountak, s ki kellett térniük azon kevés zsarnokok elől, kik a szólásszabadságából ép akkor üznek gunyt, midőn azt pengetik; — mert ők a szólásszabadságát egyedül azon értelemben veszik, hogy mindenki azt tartozzék dicsérni, magasztalni, a mi az ő agyukban fogamzott; — különben jaj nékiek, mert „ők megmérettek, és könnyüknek találtattak“ mert „ők ellenségei a hazának“, — s bár merre tekintünk, azt találjuk, hogy az ugynevezett közvélemény tolmácsai legnagyobb részben ép azok voltak, kik maguk becses személyén kívül senkit, de senkit sem képviseltek.

És ez most sem volna különben, mert a 48-iki megyék csak azon elveknek hódolhatnak, melyeknek keletkezésüket köszönik. Oly képviselő testület, mely a párt-nézetten kívül semminemű qualificatióval sincs korlátozva, a dolog természeténél fogva nem is képviselhet egyebet, mint ép azon pártot, melynek köszöni létét.

Ez uton tehát az ország valódi közvéleményét kiismerni teljes lehetetlenség. Vannak kik egy a kormány által rendezendő képviselet alapján kívánnák a megyéket szervezni. Mi nem osztjuk ezek nézetét, mert az alkotmányos institutiók természete ellen van, hogy azok az érdeklettek mellőzésével létesítsenek. Ez az országgyűlés feladata, addig pedig bizottmányok nélkül megélünk, s mi több, ez ellen azoknak ép nem lehet kifogásuk, kik a 48. értelmében a megyék törvényhozási befolyását megsemmisítették. Azt mondják ugyan a lélekismeretesebb 48-sak, hogy ha utasítást nem is, de irányt lehet adni a képviselőknek; — no e miatt már csak ugyan nem érdemes a bizottmányi tagokat fárasztani, mert a képviselők a mult alkalommal is

tettleg megmutatták, mily nagy becsben kellessék tartani a bizottmányok nézet nyilatkozatát, midőn rendre Deák ellen vagy is a határozatra szavaztak, ha bár Deáknak az ország minden helyhatósága bizalmat szavazott ép azért, mert ő indítványozta a feliratot!

A köz-igazgatás tendőit el végzi a tisztikar, és a 48-sak azon se igen ütközzenek meg, hogy ennek tagjai nem választattak, de csak nevezettek; mert a 48-ki ministerialis centralisatio, mely Nyáry Pál szerint már egy kissé a megyéknek nyakára hágott, bizonyosan nyakára hágott volna, s illetőleg nyakára hágná a választási szabadságnak is, — és igaza lenne; — mert hogy egy minster feleljen azon rendeleteiért, melyek végrehajtását köteles átadni oly tisztviselőknek, kik minden befolyásán kívül, világos akaratja ellenére, sőt tán önmaga irányában ellenséges indulatból mások által választattak meg, ez a józan ésszel ellenkezik, s a ki a sorok közt olvasni tud, át fogja látni a szándékot, ha figyelemre veszi a XVII-ik t. cz. azon szavainak sokat jelentő horderejét, melyek szerint a megyékben a legközelebbi országgyűlésen teendő intézkedésig tisztujító székek tartatni nem fognak, hanem ha „hivatalnokok“ pótlásának szüksége forogna fen, azok ideiglenesen és helyettesítésként a főispán és középponti választmány által egyetértőleg fognak bétöltetni.“

Persze, hogy kevés embernek tűnt fel a pozsonyi 48-ki dictatura alkalmával ezen szócška „hivatalnokok“ — pedig a megyéknek 48. előtt nem hivatalnokai, de „tisztviselői“ voltak csak! — Hogy gunyoltuk mi a Bach-huszárokat mert „Beamterek“ voltak, és nem tisztviselők, holott a 48. szerint magunknak sincsenek többé tisztviselőink, hanem csak hivatalnokaink, vagy is Beamtereink.

Bizottmányokra tehát legfeljebb a képviselők választása végett lehetne szükség, ha különben e miatt csak ugyan szükségeltetnének.

De ezen eset nem fordul elő.

Az ország választó-kerületekre már fel lévén osztva, a többi csak is tiszta, és becsületes eljárást feltételez. A választók összeírása megtörténhet, s a választásnál felügyelhet az azt eszközölők minden érdekelt ön maga is; és mivel az egész eljárás kezdetétől végig, a nyilvánosság ellenőrsége alatt áll, itt jogsértő visszaélésektől tartani nem lehet. — Hozzá járul, hogy választmányok most is fognak alakíttathatni, vagy tán az elébbiek is meghagyattatnak; ha pedig ezekben részt venni mi magunk nem akarnánk, ez esetben panaszkodhatunk ugyan, de panaszunk sikertelenségét csak magunknak fogjuk tulajdoníthatni.

Mi nem ismerjük a kormány szándékait, de azt hisszük, hogy a bizottmányok öszvehívása alig van teendői programmjában; s csak is azért szólunk e tárgyról terjedtebben, mert szeretnők, ha a napi sajtó velünk egyetértve, ezen lehetőségre is figyelemmel lévén, e kérdést oly

irányban fejtegetné, mely egyedül képes e czélnak megfelelni.

De ha a lapok azt fogják mutogatni, hogy a bizottmányok mulhatlanul szükségesek az országgyűlési képviselők megválasztásához; sőt tán ha ép arra fognak agitálni, hogy nélkül a választásban sem kelltek részt venni, vagy ragaszkodni az elébbi választásokhoz; — ez esetben vagy nem fog tartatni országgyűlés, vagy a mi hihetőbb, meg fog tartatni azok részvéte nélkül, kik önmagukat zárják ki e jog gyakorlatából.

S ez az, mit mi felette sajnálnánk, a mennyiben mi oly országgyűlést szeretnénk együtt látni, mely a közrészvétnek lenne kifolyása, s a létező mindannyi érdekeknek képviselője.

Gondolják meg hát hazánkiai azt, hogy a politikában a dacz oly fegyver, mely felőlről, vagy alólról alkalmazva, többnyire önmagát szokta megboszulni. Egy közel példa fekszik mind a két irányban előttünk. — Egyéberánt az emberek nem mind egyformán szoktak gondolkodni. Ugyan is, az alkotmányos tisztikar tagjai nem akartak segédkezet nyújtani e kivételes állapotban, még csak a mindennapi közgazgatási teendők elintézésére sem, és visszaléptek; s mi történt? — ritka kivétellel — egy helyébe három folyamodott, s a megyei tisztikar országszerte megalakíthatott minden erkölcsi nyomás daczára. — Hanem azt mondják: hogy csak úgy össze vissza szedegették az embereket.

Am legyen ez így, de össze vannak szedve, s mi attól tartunk, hogy országgyűlési képviselőknak való emberek is feles számmal fognak akadni. — De gondoljuk meg, hogy ezek törvényt fognak hozni?!

Mi ugyan már azt is hallottuk, hogy ez lehetséges lesz ugyan, de hogy az ily uton alkotott törvényeknek nem lehet hosszú életök; s ez magában igaz, de áll a jó és rossz, a liberális és reactionarius törvényekre egyiránt!

Az idők és körülmények változnak, s így ezeknek lévén alávetve a törvényhozás is, természetes, hogy állandó soba nem változható törvények nem is letézhetnek sehol.

És itt nem is az a kérdés, hogy mennyi időre fognak ezek hozatni, mert ezt a jövő titka fedi; itt csak az a kérdés, tartathatik-e országgyűlés számos jeles hazánkfiainak visszavonulása miatt, vagy sem? Ez az, a mit meg kell gondolni, és a mire minden tapasztalt ember igennel fog felelni.

A 48-iki törvények élete felette rövid volt, s ki fogja tagadni a legtávolabb jövőre kiterjesztett hatásukat? és mi is védjük azokat, mert törvények voltak, pedig oly törvények, melyek nem az akkori

törvénytörvény szabta gyakorlat szerint, és szintén rendkívüli körülmények közt hozattak létre!

S engedjük meg, hogy hát a jövő országgyűlési törvények szintén nem törvénytörvény szabta módon jönnek létre, és szintén rendkívüli körülmények között hozattatnak meg; — ki fogja azokra is mondani, hogy nem törvények?

Addig, míg a hatalom erősebb lesz a viszonyoknál, fel fogja biz ez azokat tartani minden áron, ha pedig azok erőt vesznek rajta, akkor azután mindegy, a mennyiben a romboló elemek árja nem a törvények eredete, de azok létezése ellen szokott fordulni.

Kérve kérjük hát hazafiúi bizalommal a lapok kezelőit, vegyék számba azon nagy felelősséget, melynek erkölcsi súlya a kérdés fejtegetésénél rájuk nehezedik! Vegyék tekintetbe a különbséget oly országgyűlés valószínű eredményénél, mely fogna lenni, ha köz részvét és befolyás mellett választatnak képviselőink; s mely lehetne azon váratlan esetben, ha a nemzet egy része minden befolyástól magát távol tartaná? A magyar nép, s ezt se felejtjük el, törvénytisztelő, s jövőben is úgy fog engedelmeskedni a törvényeknek, mint eddig s nem fogja kérdeni azt, hogy kik befolyásával hozattak? — sőt inkább valószínű az utolsó esetben, hogy az így hozandó törvények a nép előtt még kedvesebbek leendnek annál fogva, mert azok, kik által a feltett esetben létre hozattak, szorosabb értelemben véve leendnek a „nép képviselői“!

Ne izgassatok tehát magatokat és a közvéleményt, elérhetlen vágyak kielégítését követelni; ne biztassatok sem magatokat, sem a közönséget oly reményekkel, melyek valószínűsége nincs kezetekben; ne építsétek a szeretett hon jövőjének alapjait minduntalan az itt ott össze-szededetett hírek szerinti eshetőségekre; ne attól feltételezzétek hazafiúi kötelességtek teljesítését: mily lábon legyen Ausztria Porosz-, vagy Franciaországgal, de teljesítsétek polgári kötelességtöket minden körülmények közt; ne kacsingassatok Genuára midőn a haza boldogságára gondoltok, hanem evangéliumként hirdessétek minden felé: hogy Magyarország jövőjét nem biztosíthatja senki, és semmi más, mint maga — Magyarország!

S hogy ezt olvasóitok el higgyék, emlékeztessétek őket a szabad Anglia szabad szellemű alsó házában, a még szabadabb elvű Lord John Russel külügyi miniszternek f. évi március 25-én Lengyelország szomorú állapotát érdeklő interpellációra adott hivatalos válaszára, melyet ti csak úgy suttomban és ép nem híven adtatok.

„A kormány ép úgy mint a nemzet“ így szólt Russel miniszter-„folytonos rokonszenvel viseltetik a vitéz és sokat szenvedő Len-

gyekek sorsa iránt, s fel is használja a kínálkozó alkalmat mindenkor a Lengyelek javára a Czárnál „előterjesztéseket“ tenni, s azt hiszi: hogy „ha“ Oroszországban is valósítanak a reformok „ekkor“ Lengyelországban is jobb állapot fog elő idéztetni“; azonban a Lengyel állapotokbani „béavatkozást“ tanácsolni, még eddig egyetlen egy angol minister sem merte elvállalni a felelősséget.

Ez elég világos, és Russel szavai megérdemlik, hogy némely hazánkfiái figyelemre méltassák!!!

XXI.

Zár-szó.

Midőn oly szent ügyről, mint a szeretett Hon megmentéséről kell a hazafiaknak aggódni, ekkor ne nézzük azt, hogy ki által, de csak arra figyeljünk, a mi mondatik.

Sokkal szerényebbek vagyunk, sem hogy távolról is csalhatatlanságunk érzetében irtuk volna le a mondottakat. Sőt érezzük, hogy ujakat nem is mondánk, de igen is mondtunk „igazakat“.

A tények elferdítésére építeni az okoskodásokat, ezekre alapítani egy ország, egy nemzet létét, és jövőjét, sikert nem ígérő fáradság.

Mi tudjuk a szerep hálátlanságát, mely azokra várakozik, kik a divatos tanoknak ellenmondani, s a népszerűsége vergődött jelszavak ellen küzdeni merészkednek. — De tudjuk azt is: hogy a népszerű férfiak még soha, de soha sem arattak sikert a politika mezején, ha magukat józan elveik határainak köréből kiragadtatni engedék. A népszerűség átka az, hogy csak az ön meggyőződés feláldozásának árán vásárolható meg; és a ki ez árt megfizetni vonakodik, az azon pillanatban áldozatául esett szerepének. Állandó népszerűséggel nem birhatnak mások, mint az elvtelen lidérczek, kik azt képzelik, hogy vezetnek, de a valóságban ők vezettetnek.

Ne menjünk e részt mindennapi népszerű vezéreinkre, s mivel a hasonlatosságok olykor sérthetnek is, hagyjuk az élőket, kiket csak arra kérünk, elmélkedjenek ön maguk népszerűségök felett; az alatt pedig legyen mi nekünk megengedve Hazánk legnagyobb fiáról, a már dicsőült Széchenyi István grófról megemlékezni.

Széchenyi hosszú évek során keresztül vezette e nemzetet, és eljuttatá odaig, hova nála nélkül még sokáig el nem ér! A gróf népszerűsége nőttön nőtt azon tisztelet kíséretében, mely őt megilleté. — És husz évi hazafiúi törekvésének s fáradságának mi lőn jutalma? A ki ezeket bővebben tudni óhajtja, kérjük, olvassa meg az általa irt

„Kelet népét.“ Annyira jött a dolog, hogy a nagy Széchenyi természetesen ismeretes modora szerint önmaga védelmére kénytelenített kelní azok ellenében, kik őt akaratjánál s meggyőződésénél előbbre riasztani kívánták.

De gróf Széchenyi nem tévé ezt, mert nagyobb volt benne a hon eránti szeretet, s azon hazafiúi ösztön, hazáját meggyőződésének követése mellett boldogítani, — mint azt népszerűségének fenntartása kedvéért vészbe dönteni.

És láttuk, hogy gróf Széchenyi István népszerűsége hanyatlani kezdett, és azé, — kereszteljük hát meg a gyermekét, — Kossuthé lón a népkegy babéra, ki feljebb licitált, s ki sokkal többet ígért, mint adhatott volna gróf Széchenyi, és ki ígért annyit, mennyivel nem birt; s ki midőn fizetésre került a sor, oda dobta azt, a mit híven megőrizni óhajtott, s melynek megőrzésére minduntalan intett a már nem népszerű gróf — oda adta t. i. Kossuth az ő magyar alkotmányt — s a tapsok viharában annak romjain épült egy új államrend, hogy csak hamar ez is a bűnös kezekkel ledöntött ősi ház romjai közt lelje sirját!

És mit ér, hogy a jobbak ezt tán őszintén megbánták? mit ér, hogy osztatlanul elismertük e nagy férfit irányában elkövetett hibánkat, s ezt halála után akartuk jóvá tenni? Mit ér, hogy dicső emlékének egy szájjal lélekkel áldozunk?

Mit ér mind ez? midőn mind annyiszor, valahányszor ragyogó hazafiúi példájára hivatkozunk, ép azt teszük, követjük, és tanácsoljuk, a mit ő kevéssel a 48-iki pozsonyi vész napok előtt — látnoki tehetségével látván közeledni a nagyszerű vihart — „politikai program-töredékek“ című könyvében rosszalt, s a mi ellen kiérdemlett többsége érzetében oly nyíltan kikelt, és küzdött!!!

Olvassátok meg e kis könyvet: kövessétek ezen dicső emlékü nagy hazánkfia tanácsát, sekkor, de csak ekkor, még teljesedhetik azon végperceiben is táplált reménye, hogy:

„Magyarország nem volt, de csak lesz!“

